Programma-begroting 2024 - 2027

Gemeente **Borne**

Inhoudsopgave

1 Voorwoord ... 3
2 Leeswijzer ... 5
3 Financiële hoofdlijn ... 7
4 Programma's ... 12
4.1 Programma Wonen en Leven ... 13
4.2 Programma Duurzame toekomst ... 17
4.3 Programma Inclusieve samenleving ... 21
4.4 Programma Bestuur en samenleving ... 27
4.5 Programma Financieel gezond ... 31
5 Paragrafen ... 35
5.1 Paragraaf Lokale Heffingen ... 36
5.2 Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing ... 46
5.3 Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen ... 54
5.4 Paragraaf Financiering ... 59
5.5 Paragraaf Bedrijfsvoering ... 62
5.6 Paragraaf Verbonden partijen ... 67
5.7 paragraaf Grondbeleid ... 71
6 Financiële begroting ... 74
6.1 Overzicht van baten en lasten ... 75
6.2 Uiteenzetting van de financiële begroting ... 76
6.2 Programma Uiteenzetting van de financiële positie ... 86
7 Bijlagen ... 86
Bijlage 1 Begrotingsuitgangspunten ... 87
Bijlage 2 Verplichte beleidsindicatoren ... 88
Bijlage 3 Baten en lasten per taakveld ... 90

1 Voorwoord

Opletten en doorgaan

De met de Nota Kaderstelling gemaakte beleidskeuzes zijn vertaald in deze Programmabegroting 2024-2027. De intentie van deze programmabegroting ligt in het af maken waar we mee bezig zijn en het doen van een pas op de plaats voor echt nieuw beleid. Dit houdt in dat er geen nieuwe beleidsvoorstellen worden gedaan in dit raadsvoorstel, maar dat al het bestaande beleid in de begroting zit. Natuurlijk wordt wel zo goed als mogelijk ingespeeld op externe ontwikkelingen of onverwachte gebeurtenissen. Het welzijn van de inwoners staat tenslotte centraal. De achterliggende gedachte is: uitvoeren wat we al gepland hebben, zorgen dat de gemeente financieel gezond blijft en zorgen dat de ambitie aansluit op de beschikbare personele capaciteit. Dat wordt enerzijds ingegeven door het onduidelijke financiële toekomstperspectief vanuit het Rijk en anderzijds door de krapte op de arbeidsmarkt, die ook voor de gemeente Borne dagelijks voelbaar is.

Even opletten

Er is in de wereld om ons heen, sinds de in de kaderstelling geschetste ontwikkelingen, weinig verbeterd. De Oekraïneoorlog duurt voort. Er komt nog steeds een flinke stroom asielzoekers en oorlogsvluchtelingen naar Nederland. De inflatie is nog steeds hoog. Ondanks de stijgende basisrente van de ECB (Europese Centrale Bank). Er is in aanloop naar de verkiezingen voor de Tweede Kamer, veel aandacht voor bestaanszekerheid. De manier waarop die zal worden ingevuld, zal zeker niet voor alle inkomensgroepen ruimte bieden. Daardoor blijft voor veel inwoners de toekomst onzeker. Ook al omdat energie duur blijft, met als gevolg daarvan hoge prijzen voor andere producten, met voedingsmiddelen als invloedrijkste op het dagelijkse bestaan.

Door de val van het Kabinet op 23 juni jl. is een aantal dossiers blijven liggen, waarvan we eigenlijk hoopten dat er op dit moment al een besluit over genomen zou zijn. ‘Pas op de plaats’ blijkt daarmee opnieuw een verstandige intentie te zijn. We hebben na de Tweede Kamerverkiezingen van 22 november nog een formatie te goed. Maar die lijken steeds langer te duren. Voor structurele helderheid over de gemeentelijke inkomsten vanuit het gemeentefonds, moeten we minstens wachten op de ‘meicirculaire’ van 2024.

Maar er zijn ook andere, stil liggende, dossiers met mogelijk effect op onze gemeenschap. De directe aanleiding van de Kabinetscrisis is het migratiebeleid. De Spreidingswet gaat nog wel in de Kamer behandeld worden. De politieke uitkomst van de wetsbehandeling is nog hoogst onzeker. Wat betekent dat voor gemeente Borne, en straks voor een nieuw kabinet met een flink migratievraagstuk? Ook de onderhandelingen voor een landbouwakkoord zijn kort voor de val van het Kabinet gestrand. Tegelijkertijd ligt er een grote opgave in het landelijk gebied, door de staat van de natuur en de stikstofcrisis. Samen met de omliggende gemeenten worden hier plannen voor gemaakt.

Er stroomt vast nog heel wat water door de Bornse Beek voordat er een nieuw Kabinet is. En daarmee duurt het nog lang voordat er vanuit het Rijk besluiten komen over gemeentelijke financiën, het immigratiebeleid, hoe om te gaan met milieu, agrariërs, onderwijs, wonen, structureel armoedebeleid, enzovoorts.

Het provinciale college heeft, in hun coalitieakkoord, over groen, stikstof en agrariërs ook een beleidsvoornemen weergegeven. De Provincie heeft voorgenomen beleid gepubliceerd over de locaties voor de plaatsing van een cluster windturbines. Ook in Twente. Net buiten de grenzen van gemeente Borne. Wij zijn gesprekspartner met onze buurgemeenten en de provincie om mee te praten over de effecten daar waar het onze inwoners raakt. Daarnaast blijft er een grote opgave voor de opwek van energie. Borne zoekt naar inzet van zonne-energie op dak en land. In het provinciale coalitieakkoord wordt ook een bredere visie op het realiseren van zon-opwek geschetst. Het heeft allemaal invloed op het gemeentelijke beleid. Het vergt ook personele capaciteit.

Het Bornse college en de dorpsraad Zenderen hebben in brieven aan de provinciale verkenners en de formateur, naast andere wensen, de Vloedbeltverbinding onder de aandacht gebracht. Het project staat nu in het provinciale coalitieakkoord. Daar zijn we blij mee.

En nu doorgaan

Een pas op de plaats betekent niet dat er niets gaat gebeuren. 2024 wordt een druk jaar. Er wordt aan uw raad in het najaar van 2023 een duurzaamheidsplan gepresenteerd. Daar hoort, na goedkeuring, ook nog personele invulling bij. Dat wordt nog een opgave in de huidige arbeidsmarkt. En dan zal een aanvang worden gemaakt met de uitvoering ervan. De energietransitie, zoals het aardgasvrij maken van Wensink-Zuid, gaat gewoon door. En de komende jaren wordt hard gewerkt om de versnelde woningbouw te realiseren. Zoals afgesproken in de regionale woondeal, maar ook voor spoedzoekers en speciale doelgroepen. Waarvoor misschien wel tijdelijke doorstroomlocaties en tijdelijke woningen noodzakelijk zijn. De Omgevingswet wordt in januari 2024 van kracht. Na jaren van voorbereiding en herhaaldelijk uitstel. Toch is het spannend om te zien of alle (landelijke) systemen naar behoren werken. In het verlengde van de Omgevingswet zal de Raad in 2024 de Omgevingsvisie vaststellen. Met de Bornse Dromendagen is al veel informatie opgehaald! De herijkte uitvoering van Het Sportcentrum in Borne West gaat voluit verder. Net als de bouw van de nieuwe school op de locatie Jan Ligthart ter vervanging van de fuserende scholen Jan Ligthart en ’t Oldhof. En begin 2024 wordt er nieuw communicatie- en participatiebeleid vastgesteld.

Met een amendement heeft uw raad besloten de rioolvervanging in de Prins Bernhardlaan te combineren met een volledige herinrichting. Blijft de vraag: “Kan er meer worden aangepakt in de jaren-50 en -60 wijken van Borne?” Op veel plaatsen is groot onderhoud en bijvoorbeeld vernieuwing van riolering noodzakelijk. Hiervoor wordt een meerjarenprogramma opgezet. In de karakteristieke Spanjaardswijk, die nog ouder is, wordt overigens vanaf oktober 2023 gewerkt aan de riolering en een duurzaam en toekomstbestendig ingerichte, groene wijk. Een project dat, dankzij de participatie, samen met de bewoners tot stand is gekomen. Het werk is eind 2025 afgerond.

Op het gebied van verkeersveiligheid wordt er doorgewerkt aan de ondertunneling van de spoorlijn in de Oonksweg en Bornerbroeksestraat. En er wordt doorgewerkt aan de snelfietsverbinding, de F35. De belangrijke rotonde aan de Azelosestraat/Twickelerblokweg en de parkeerplaats op de Azelosestraat worden aangelegd. Zo wordt het sportpark veiliger bereikbaar. Naast de voorbereidende werkzaamheden voor de N743/N744 die, aansluitend op de aanleg van de Vloedbeltverbinding, een veilige lokale verbinding tussen Borne en Zenderen gaat worden. En over veiligheid gesproken; Meer zichtbare BOA’s werkt, merken we steeds meer. Een zichtbaar team van Boa’s zorgt voor meer veiligheidsgevoel.

Ook in het sociale domein staat een flink programma klaar. Er wordt gewerkt aan de versterking van de voorliggende voorzieningen. De voorbereiding voor de ‘inkoop Jeugd’ moet vóór 2025 zijn afgerond, evenals die voor Wmo begeleiding en dagbesteding. Er wordt flink ingezet op de inclusieagenda en de hervormingsagenda jeugd. Er wordt steeds integraler gewerkt. Vanuit de verschillende domeinen in gemeente Borne is en wordt gewerkt aan het integrale plan van aanpak voor de uitvoering van het GALA (Gezond en Actief Leven Akkoord): Borne Gezond.
De overheid staat voor een grote uitdaging om de stijging van de zorgkosten een halt toe te roepen. Dat kan lukken door de zorgvraag te laten dalen. Stevig inzetten op preventie kan daarbij helpen. Voor de jaren 2023-2026 stelt het Rijk extra financiële middelen beschikbaar om preventieprojecten op het gebied van sport, bewegen, cultuur, gezondheid en sociale basis, uit te voeren.

Hoe?

Al dat werk moet ook worden gedáán. En ook daarom heeft de doorontwikkeling van de organisatie een hoge prioriteit. Als een van de voorwaarden om als succesvolle en zelfstandige gemeente Borne te blijven voortbestaan. Binnenkort wordt de analyse, die de afgelopen maanden is gemaakt, aan uw raad gepresenteerd. En daar horen de aanbevelingen voor de komende jaren natuurlijk bij.

Tot slot

Gebaseerd op de gewijzigde vastgestelde Kaderstelling 2024 – 2027, ligt er nu een begroting voor 2024 voor u. Hierin zijn de meicirculaire 2023 en cijfers van de memo die bij behandeling van de nota kaderstelling aan de raad is aangeboden, verwerkt. De bestaande ambities die verwerkt zijn in deze begroting, staan enerzijds voor ambitie, anderzijds ademt deze begroting opnieuw de intentie ‘Pas op de Plaats voor nieuwe beleidsvoorstellen’ uit te stralen. Zodat Borne, ook op de langere termijn, kan zorgen voor het welzijn van de inwoners, organisaties en ondernemers. Als financieel gezonde gemeente. In een Borne waar men het woon- en werkklimaat hoog blijft waarderen. Conform hun wensen uit ‘MijnBorne2030’. Daar doen we het tenslotte voor.

2 Leeswijzer

Overeenkomstig artikel 190 van de Gemeentewet biedt het college de gemeenteraad een meerjarenbegroting aan. Deze begroting is ook bedoeld om de gemeenteraad en de Bornse samenleving inzicht te geven in de verwachte inkomsten en uitgaven van de gemeente. Hiermee kunnen zij zich een oordeel vormen over de financiële positie en de beleidskeuzes van de gemeente. Voor de gemeenteraad dient de begroting als kader om beleidskeuzes te maken en te sturen op prioriteiten voor deze raadsperiode. Voor het college is de begroting het financieel en beleidsmatig kader voor de jaarschijf 2024. De begroting die hier voorligt is gebaseerd op de kaderbrief 2024-2027.

In hoofdstuk 3 volgt een toelichting op de financiële hoofdlijnen. In hoofdstuk 4 worden de programma's beschreven. De begrotingsindeling bestaat uit vijf programma’s en verschillende programmaonderdelen; deze worden thema’s genoemd. De beschrijving per programma en thema is telkens opgebouwd vanuit de drie w-vragen:

- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we daarvoor doen?
- Wat gaat het kosten?

Voor de vergelijking hebben wij de jaarrekeningcijfers van 2022 opgenomen in de meerjarenoverzichten met baten en lasten per programmaonderdeel. In hoofdstuk 5 zijn de verplichte paragrafen opgenomen. Het doel van de paragrafen is om onderwerpen die programma overstijgend zijn inzichtelijk te maken. Hoofdstuk 6 gaat in op de financiële begroting. Dit betreffen veelal financiële overzichten op detailniveau. Dit zijn o.a. de verplichte overzichten waar wij over moeten rapporteren. Tot slot komen in hoofdstuk 7 de bijlagen aan bod. Hierin staan onder andere de uitgangspunten van deze begroting, de verdeling van baten en lasten per taakveld en een detailoverzicht van alle verbonden partijen.

Financiële hoofdlijn

3 Financiële hoofdlijn

In het raadsakkoord 2022-2026 heeft de gemeenteraad de koers voor de komende raadsperiode vastgelegd. Op basis hiervan is de kaderbrief 2024-2027 in juli 2023 vastgesteld door de gemeenteraad en vormt deze de basis voor de meerjarenbegroting 2024-2027. Om de prioriteiten uit het raadsakkoord aan te laten sluiten op deze begroting, is de begroting ingedeeld in vijf programma's:

- Programma Wonen en leven
- Programma Duurzame toekomst
- Programma Inclusieve samenleving
- Programma Bestuur en samenleving
- Programma Financieel gezond

De financiële basis voor deze begroting 2024-2027 is de Nota Kaderstelling 2024-2027 die op 18 juli door uw raad gewijzigd is vastgesteld.. Naast de gewijzigde Nota kaderstelling zijn ook de memo foutherstel en de definitieve meicirculaire 2023 financieel verwerkt in deze begroting. Tot slot zijn er nog een paar nieuwe autonome ontwikkelingen verwerkt. Dit zijn ontwikkelingen die nog niet inzichtelijk ten tijde van de vaststelling van de Nota Kaderstelling. De meerjarenbegroting laat het volgende eindbeeld zien:

Saldo meerjarenbegroting (* €1.000)	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
Saldo	**1.172 V**	**1.934 V**	**-2.953 N**	**- 3.017 N**

Hiermee is de begroting in 2024 en 2025 structureel sluitend. Vanaf 2026 ontstaat er een tekort van ongeveer € 3,0 miljoen. Hieronder lichten wij toe hoe we tot dit eindbeeld komen.

Het Ravijn

Het structurele nadeel vanaf 2026 ontstaat door alle onzekerheden die er nog in de financiën zitten die vanuit het Rijk naar de decentrale overheden gaan. Het Rijk heeft eenzijdig besloten dat vanaf 2026 het gemeentefonds niet langer via de normeringssystematiek wordt geïndexeerd. Hiermee vervalt de directie koppeling met de Rijksuitgaven volgens het 'samen trap op, samen trap af' principe. Het gemeentefonds wordt volgens de Voorjaarsnota van het Kabinet, vanaf 2027 geïndexeerd aan de hand van volumegroei van het Bruto Binnenlands Product. Conform de Nota Kaderstelling wordt ook nog steeds rekening gehouden met een opschalingskorting. Deze is op landelijk niveau tot en met 2025 bevroren. Vanaf 2026 houden wij nog steeds rekening met een structureel nadeel van € 1.825.000. De extra middelen voor jeugdzorg zijn tot en met 2025 toegezegd. Voor de periode vanaf 2026 houden wij er rekening mee dat we nog slechts 75% van deze extra middelen ontvangen. Het gaat hierbij om een bedrag van € 900.000 in plaats van € 1.200.000. Dit alles zorgt voor het zogenaamde 'Ravijn' na 2025.

De afgelopen periode heeft er overleg plaatsgevonden tussen Rijk en VNG over de financiën van decentrale overheden. Hierin is nog niets opgelost, er zijn wel stappen gezet om tot een oplossing te komen. Hierin is ook afgesproken dat het aan het nieuwe kabinet is om een uitspraak te doen over de opschalingskorting. Mocht er in april 2024 geen nieuw kabinet zijn, dan beslist het demissionaire kabinet hierover bij de besluitvorming over de voorjaarsnota en vertaalt dit in de meicirculaire 2024.

Structureel begrotingssaldo

De Nota Kaderstelling 2024-2027

Hierin wordt beschreven dat het vertrekpunt begrotingssaldo van de meerjarenbegroting 2023-2026 was aangevuld met autonome ontwikkelingen als loon- en prijsstijgingen, inkomstenstijgingen en een inschatting van de meicirculaire van het Rijk. Er is afgesproken dat we alle incidentele middelen ten laste brengen van de incidentele baten in de reserve beleidsontwikkeling. De stand van de reserve beleidsontwikkeling is hierdoor actueel en de begroting laat een zuiver structureel meerjarig saldo zien. Ook de met de Nota Kaderstelling gehonoreerde nieuwe beleidsvoorstellen zitten in deze meerjarenbegroting.

Uw raad heeft besloten om na te gaan hoe versneld uitvoering kan worden gegeven aan het programmaplan duurzaamheid, inclusief hieraan gekoppelde financiële middelen. Het programmaplan duurzaamheid staat op 2 november op de agenda van de raad ter besluitvorming. De hiermee gemoeide aanvullende middelen zijn reeds verwerkt in onderstaande tabel.

Ook de integrale herinrichting van de Prins Bernhardlaan en de verduurzaming van de Wensink is in afwijking op de Nota Kaderstelling verwerkt in deze begroting. Deze raken de structurele ruimte van de begroting niet, maar hebben invloed op de reservepositie van gemeente Borne. Hier wordt in de volgende paragraaf op ingegaan. Dit levert het volgende beeld op:

Bedragen * €1.000	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
Structureel saldo begroting 2023	1.185	2.802	1.057	1.057
Gemeentefonds	1.156	1.040	-785	493
Loon- en prijsstijgingen	-4.331	-5.281	-5.662	-6.631
Inkomstenstijgingen	1.458	1.562	1.521	1.654
Overige autonome ontwikkelingen	958	1.005	472	-412
Taakmutaties	82	82	82	82
Structureel saldo bestaand beleid	**508**	**1.210**	**-3.315**	**-3.757**
Nieuwe beleidsvoorstellen: effect op het saldo	-57	-26	4	1
Prins Bernhardlaan	0	0	0	0
Verduurzaming Wensinkhof	0	0	0	0
Duurzaamheid	-158	-187	-121	-56
Structureel saldo nieuw beleid	**-215**	**-213**	**-117**	**-55**
Saldo Nota Kaderstelling 2024-2027	**293**	**997**	**-3.432**	**-3.812**

Memo foutherstel en meicirculaire

Ten opzichte van de in de Nota Kaderstelling gepresenteerde cijfers is er in de memo bij de kaderstelling een fout hersteld en het effect van de meicirculaire gepresenteerd. Deze fout heeft betrekking op de groen omrande cijfers in de bovenstaande tabel. De correctie op deze cijfers betreft een incidentele correctie en wordt verrekend met de reserve beleidsontwikkeling. Hierdoor blijft het begrotingssaldo in bovenstaande tabel ongewijzigd.
De meicirculaire levert daarnaast een positief saldo van € 825.000 in 2024 op tot ruim € 1,7 miljoen in 2027. Dit is positiever dan geschat in de Nota Kaderstelling, het is echter niet voldoende om het Ravijn vanaf 2026 op te vangen:

Bedragen * €1.000	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
Structureel saldo Nota Kaderstelling	**293**	**997**	**-3.432**	**-3.812**
Memo foutherstel	0	0	0	0
Meicirculaire	825	1.165	1.361	1.747
Saldo na foutherstel en meicirculaire	**1.118**	**2.162**	**-2.071**	**-2.065**

De meicirculaire is verwerkt in de deze begroting conform onze bestendige gedragslijn. Eind september, begin oktober wordt de septembercirculaire verwacht. Deze kan niet worden meegenomen in deze begroting, maar zal separaat aan uw raad worden voorgelegd ter besluitvorming. Het betreft immers een begrotingswijziging.

Autonome ontwikkelingen

Naast deze ontwikkelingen zijn er de afgelopen maanden nog een paar autonome ontwikkelingen geweest die zijn meegenomen in de begroting. Doordat de afronding van de jaarstukken dusdanig kort op de vaststelling van de Nota Kaderstelling zat, was het niet mogelijk om alle nieuwe beleidsvoorstellen en het afboeken van de activa kleiner dan € 50.000 exact door het systeem te laten bereiken. Dit levert een verfijning op van het begrotingssaldo, waardoor er een aantal relatief kleine voordelen ontstaan.

Het bovenstaande geldt ook voor de renteherrekening van de grondexploitaties. Het belasten van de grondexploitaties met rente gebeurt conform een door het besluit begroting en verantwoording (BBV) vastgestelde manier. Doordat onze grondexploitaties in de afrondende fase zitten en doordat er in de Bornsche Maten nog geen nieuwe grondexploitaties zijn opgestart wordt er minder rente in rekening gebracht. Hierdoor ontstaat een nadeel van € 57.000 in 2024 dat oploopt tot € 157.000 in 2027.

De ECB heeft de rente inmiddels verhoogd naar het hoogste niveau ooit en heeft aangegeven dat we niet moeten gokken op renteverlagingen in de eerste helft van 2024. Het is daarom aannemelijk dat we een structureel hogere rente te maken gaan krijgen. De omslag wijzigt van 1% naar 1,5%. Het risicopercentage verhogen we van 1% naar 2,5%. Dit betekent dat het nieuwe rentepercentage 4% wordt. Het nieuwe rentepercentage nemen we enkel in investeringen en projecten mee indien deze op 1 januari 2024 nog niet zijn gestart. Alle investeringen en projecten waarvoor reeds een krediet is verleend voor deze datum vallen hier niet onder, ook niet indien het om een bijstelling van het reeds gevoteerde krediet gaat. Dit betekent ook dat we voorzichtigheidshalve het budget voor rente ophogen met structureel € 250.000 en in 2027 met € 500.000.

Hierbij stelt de ECB ook dat de loongroei nog niet heeft gepiekt en dat het onduidelijk is hoe snel de onderliggende inflatie afzwakt. Hierdoor houden wij rekening met extra prijsstijgingen bij onze investeringsprojecten en willen wij het budget hiervoor vanaf 2026 met € 100.000 ophogen.

Riolering- en reinigingsrechten zijn 100% kostendekkend. Het betreft hier een gesloten circuit. Doorschuiven van een aantal fysieke projecten waarbij de riolering ook wordt vervangen plus de nieuwe beleidsvoornemens leiden tot een gewijzigd investeringstempo. Dit leidt tot een behoorlijk voordeel in 2024 en 2025 dat omslaat naar een nadeel in 2026 en verder. Momenteel wordt een nieuwe afschrijvingssystematiek uitgewerkt. Deze zal in 2024 aan u worden voorgelegd. Hierop vooruitlopend wordt de rioolvervanging van de prins Bernhardlaan al in 50 jaar afschreven. Doen we dit niet, dan is de voorziening niet toereikend. Het structurele saldo van de meerjarenbegroting 2024-2027 ziet er dan als volgt uit:

Bedragen * €1.000	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
Saldo na foutherstel en meicirculaire	**1.118**	**2.162**	**-2.071**	**-2.065**
Autonome ontwikkelingen	76	96	-29	32
Rente grondexploitaties	-57	-137	-271	-158
Rente	-250	-250	-250	-500
Inflatie projecten	0	0	-100	-100
Riool- en reinigingsrechten	285	63	-232	-226
Saldo begroting 2024-2027	**1.172**	**1.934**	**-2.953**	**-3.017**

Tot slot

De begroting laat hiermee een vergelijkbaar financieel beeld zien als bij de Nota Kaderstelling 2024-2027. De jaren 2024 en 2025 zijn structureel sluitend. Daarna wordt het ‘Ravijn’ zichtbaar. Dit betekent dat het voordeel van € 2,2 miljoen in 2025 omslaat naar een tekort van € 3,0 miljoen vanaf 2026. Dit betekent dat er onder dekking geen ruimte is voor structurele beleidsvoorstellen.

Reservepositie

In onze algemene reserves zitten per 1 januari 2024 de volgende middelen:

Algemene reserves (* € 1.000)	Stand per 1 januari 2024
Algemene reserve	8.453
Algemene reserve grondexploitatie	1.789
Reserve beleidsontwikkeling	7.889
Saldo	**18.131**

Weerstandsvermogen

De benodigde weerstandscapaciteit is € 4.936.000. De ratio weerstandsvermogen zit hiermee op 3,67 en wordt gekwalificeerd als uitstekend. Doordat we direct alle incidentele lasten dekken uit de reserve beleidsontwikkeling daalt de reserve beleidsontwikkeling. Dit wordt in de paragrafen hieronder uitgelegd. Hierdoor daalt ook de ratio weerstandsvermogen. Doordat er echter voldoende middelen in zowel de algemene reserve als de algemene grondexploitatie zit blijft deze ratio uitstekend.

Reserve beleidsontwikkeling

In de begroting 2024-2027 worden alle incidentele middelen direct verrekend met de reserve, dit is conform de Nota Kaderstelling 2024-2027. Dit betekent dat er een aantal verplichtingen op de reserve beleidsontwikkeling drukken. Daarom worden deze budgetten in 2024 overgeheveld naar de exploitatie dan wel naar één van de bestemmingsreserves. Op deze manier blijft er in de reserve beleidsontwikkeling enkel de middelen zitten waar geen verplichting op rust. Ten opzichte van de Nota Kaderstelling zijn er in 2023 nog een aantal besluiten genomen die drukken op de reserve beleidsontwikkeling. Het gaat hierbij om onder anderen de besluitvorming over ’t Wooldrik en de startnotitie Flexwonen. Daarnaast zijn er een aantal autonome ontwikkelingen niet opgenomen in de nota Kaderstelling, maar wel van dusdanige omvang dat deze zijn meegenomen in deze begroting. Het gaat hierbij om de volgende ontwikkelingen:

- Doordat de afronding van de jaarstukken dusdanig kort op de vaststelling van de Nota Kaderstelling zat, was het niet mogelijk om alle nieuwe beleidsvoorstellen en het afboeken van de activa kleiner dan € 50.000 exact door het systeem te laten bereiken. Dit betekent een aanvullend incidenteel nadeel van € 417.000. Structureel heeft dit echter een voordeel opgeleverd, welke verwerkt is in het structurele begrotingssaldo.
- In 2015 is door het college van B&W vastgesteld het pand aan de Leemweg 2 te verkopen omdat het geen strategische waarde vertegenwoordigt voor de gemeente Borne. Door de verslechterende staat van het pand is verhuren geen optie meer. Gezien de ligging van de grond, onder hoogspanningslijnen, nabij de snelweg en nabij de randweg, wordt het pand gesloopt. Sloop van het pand en uitbreiding van de ecologische zone aan de Leemweg kost in totaal € 331.000.
- Er liggen verplichtingen onder de pilot jeugdhulp teams. Deze pilot wordt t/m juli 2025 gecontinueerd.

Verloop reserve beleidsontwikkeling	Budget (* €1.000)
Stand per 1 januari 2024	7.889
Incidentele ontwikkelingen Nota Kaderstelling	-3.037
Aanvullende autonome ontwikkelingen	-2.528
Stand reserve beleidsontwikkeling	**2.324**

Naast de incidentele ontwikkelingen op de reserve beleidsontwikkeling rusten er ook in 2025 twee verplichtingen op de reserve beleidsontwikkeling (de pilot jeugdhulpteams en het incidentele begrotingssaldo). Als er daarnaast rekening gehouden wordt met het positieve saldo van de halfjaarrapportage 2023 levert dit de volgende vrij besteedbare ruimte op:

Verloop reserve beleidsontwikkeling	Budget (* €1.000)
Stand reserve beleidsontwikkeling	2.324
Verplichtingen 2025	-601
Halfjaarrapportage 2023	1.409
Vrij besteedbare ruimte	**3.132**

In deze vrij besteedbare ruimte wordt geen rekening gehouden met de verrekening van het meerjarige structurele saldo van de begroting (positief saldo in 2024 en 2025, negatief in 2026 en verder). Een uitgebreid beeld over wat er exact muteert en hoe de reserves er meerjarig uit zien is te vinden in hoofdstuk 6.2 onder reserves en voorzieningen.

Programma's

4.1 Programma Wonen en Leven

4.1.2 Wat willen we bereiken?

De ambitie van gemeente Borne is het bieden van ruimte voor een groeiende en leefbare gemeente. Het woon- en leefklimaat in Borne wordt in hoge mate gewaardeerd. Blijkt ook uit landelijk onderzoek. Dat willen we zo houden en waar mogelijk verbeteren, op het terrein van woningbouw, energietransitie, mobiliteit en openbare ruimte.

In de Omgevingsvisie die nu wordt ontwikkeld, speelt ook gezondheid een rol. Een belangrijk uitgangspunt hierin is dat de leefomgeving in Nederland, inwoners verleidt tot een gezonde leefstijl. Dat bereik je door voldoende ruimte te creëren om te bewegen, te fietsen en te wandelen. Dat laatste onderschrijven we en komt ook terug in onze visieontwikkeling en uitvoeringsplannen.

De urgente vraag naar woningen vraagt om een versnelling in de realisatie. Het huisvestingsvraagstuk is daarbij complex. In de gemeente Borne hebben we in de reguliere opgave een combinatie van onze eigen en regionale ambities voor de Bornsche Maten in combinatie met de huidige situatie op de woningmarkt. Er is een vraag naar woonzorgwoningen voor verschillende aandachtsgroepen. Daarnaast is er een toenemend migratievraagstuk met taakstelling waarbij zowel asiel, studenten en arbeidsmigranten een beroep doen op al dan niet tijdelijke huisvesting. De afgelopen periode is geconcludeerd dat de inzet op de versnelde woningbouw geïntensiveerd moet worden, waarbij getracht wordt om alle mogelijke versnellingen in te zetten die zich voor doen. Daarom worden er continu mogelijkheden verkend om nog sneller en nog meer versnelde (sociale) woningbouw te realiseren. Te denken valt hierbij bijvoorbeeld aan meer locaties voor (tijdelijke) flexwoningen, andere woonvormen die conceptueel gebouwd kunnen worden, mogelijkheden in bestaand vastgoed, etc.

Daarvoor heeft de raad in de afgelopen periode al diverse besluiten genomen zoals de startnotitie Flexwonen (januari 2023) en het vastleggen van de eerste ontwikkellocaties voor versneld bouwen aan de Tichelkampweg en Goudbes (mei 2023). Ondertussen is gestart met de uitwerking van deze plannen om zowel (tijdelijke) flexwoningen als versnelde sociale woningbouw gereed te krijgen en zien we dat deze versnellingen niet eerder dan in Q4 2024 tot resultaat gaan leiden.

In het licht van die dynamiek op de woningmarkt is in mei van dit jaar de geactualiseerde 'Woonvisie Borne 2022+' door de gemeenteraad vastgesteld. Met deze woonvisie kijken we naar de toekomst van het wonen in Borne en bieden we een basis voor de afwegingen die we in de komende jaren maken. Zo zorgen we er voor dat Borne ook de komende tien jaar voldoende passende woningen kan blijven bieden voor haar inwoners en dat Borne een belangrijke woonfunctie blijft vervullen voor de regio Twente.

We werken aan een evenwichtige en toekomstbestendige woningvoorraad die past bij de woningvraag van de toekomst. Daarbij vooral kijkend naar specifieke doelgroepen als jongeren, ouderen en statushouders. Het moet voor de inwoners mogelijk en aantrekkelijk zijn om op een natuurlijke manier een wooncarrière te maken die past bij de levensloop. Het gaat dan niet alleen om levensloopbestendig bouwen, maar bijvoorbeeld ook om aandacht binnen woonomgevingen voor kwetsbaren. Uiteindelijk betekent dit het realiseren van de juiste woningen op de juiste plek.

4.1.2 Wat gaan we daar voor doen?

Wonen en bouwen

De druk op de woningmarkt is uitzonderlijk hoog, zo ook in Borne. Dat geldt voor alle woonsegmenten, maar de spanning is het grootst in het ‘betaalbaar segment’.

Situatie

De forse prijsontwikkelingen, rentestijgingen en inflatie hebben een stevig effect op de prijzen van bouwmaterialen en op de personeelskosten. Dat heeft ertoe geleid dat de realisatie van nieuwe woningen steeds moeizamer is geworden. Er ligt een aantal beleidswijzigingen klaar van de demissionair minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. Gelet op de aankomende Tweede Kamerverkiezingen en de komende formatie is het onzeker wanneer welke wetswijzigingen op korte termijn te verwachten zijn.

Versneld bouwen

In lijn met het landelijk woningtekort heeft ook gemeente Borne een huisvestingsopgave, o.a. in de vorm van versnelde sociale huisvesting. Naast reguliere woningbouw, kan de opgave om aan deze acute vraag te voldoen, worden gerealiseerd door te voorzien in tijdelijke woningbouw. Daartoe is in de eerste helft van 2023 een proces in gang gezet om, aan de hand van een locatiegericht participatietraject, te komen tot locaties voor, in eerste instantie, 51 woningen. Voor 2024 wordt naar nieuwe locaties gezocht. Voor de totale woningbouwopgave wordt in beeld gebracht hoeveel de opgave vanuit de verschillende doelgroepen is, en in relatie gebracht met het daarmee benodigd aantal woningen. In 2024 zal zo veel mogelijk versnelling van alle vormen van woningbouw opgestart worden.

In 2024 continueren we de ingezette lijn om in de planvorming rekening te houden met de doelstellingen die vanuit het Rijk op de woningbouwopgave gelegd gaan worden. Dit houdt in dat er in de nog te ontwikkelen plannen gestreefd wordt naar meer betaalbare woningen en een grotere rol voor de woningcorporatie.

Bornsche Maten
In de Bornsche Maten wordt in een continu bouwstroom woningbouw gerealiseerd. In 2024 zal gestart worden met de bouw van 44 appartementen in de Veste. Daarnaast worden in fase 3A de laatst 50 kavels uitgegeven, o.a. voor de locatie Goudbes waar sociale huurwoningen gerealiseerd worden. En gaan we verder met de Maten 3B en wordt in 2024 ook het bestemmingsplan voor de Horsten ter vaststelling aangeboden.

Overige bouwthema’s

- In de 'Regionale Woonagenda Twente' is de Bornsche Maten benoemd tot *sleutelproject*. Dit betekent dat er 400 woningen, in aanvulling op het bestaande programma, gerealiseerd worden. Met de versnelling en uitbreiding van 2.300 naar 2.700 en, indien noodzakelijk, naar 3.200 woningen, leveren wij een bijdrage aan het oplossen van de woningbouwproblematiek in Borne en ook in de regio Twente.
- In de kernen Hertme en Zenderen worden dorpsplannen ontwikkeld voor woningbouw voor de lokale behoefte.
- Met de woningcorporatie Welbions en de huurdersvereniging worden nieuwe prestatieafspraken gemaakt voor de periode 2024-2025, waarin met name het aandeel sociale huurwoningen vergroot zal worden.
- In de geactualiseerde woonvisie en de in 2024 op te stellen uitvoeringsagenda voor de woonzorgvisie, brengen we de ontwikkelingen in Borne op het gebied van wonen en zorg in beeld. De woonzorgvisie is een belangrijke basis om te werken aan concrete acties om de groeiende groep ouderen, maar ook mensen die uitstromen uit beschermd wonen en maatschappelijke opvang, statushouders en dak- en thuislozen, voldoende te faciliteren in hun woon- en zorgbehoeften. Dit doen we samen met onze partners in de zorg.

Ruimtelijke ontwikkeling

Omgevingswet

De omgevingswet start per 1 januari 2024. De Omgevingswet vraagt van elke gemeente een Omgevingsvisie die in 2027 gereed moet zijn. We brengen daarvoor in 2024 de bouwstenen vanuit een diversiteit aan beleidsthema's in kaart en vullen deze aan met input vanuit onze inwoners die hun dromen hebben gedeeld in de Bornse Dromendagen. Daarbij wordt gekeken naar het actualiseren van bestaande visies en beleid en het opstellen van nieuwe visies en ruimtelijke plannen die noodzakelijk zijn voor de Omgevingsvisie.

Mobiliteit en infrastructuur

In Borne zijn twee grote barrières, te weten de bestaande provinciale weg N743 en het spoor. Door deze barrières weg te nemen willen we ervoor zorgen dat inwoners zich veilig en makkelijk in Borne kunnen verplaatsen.
Het wegnemen van de beide barrières geeft ruimte aan het terugbrengen van veilige, voet- en fietsverbindingen. Dit is tevens een stimulans voor gezonde mobiliteit. De verkeersveiligheid in Borne zal door deze drie projecten flink verbeteren.

De barrière van het spoor wordt deels geslecht door aanleg van twee onderdoorgangen in respectievelijk de Oonksweg en de Bornerbroeksestraat (fietsonderdoorgang). Hiervoor wordt intensief samengewerkt met ProRail. Wanneer de randwegenstructuur straks in orde is wordt de verkeersveiligheid verbeteren door veel 50 km-wegen te upgraden naar 30 km-wegen. Dat kan gelijktijdig met het inpassen van meer groen en waterberging. Naast de verkeersveiligheid zal daarmee ook de leefbaarheid sterk verbeteren.

Rondom scholen wordt er gekeken naar schoolstraten, straten waar tijdens het brengen en halen geen autoverkeer komt. Zo ontstaan er een schoolzones waar kinderen veilig kunnen wandelen en fietsen.
Vloedbeltverbinding:

De Vloedbeltverbinding wordt ook door de provincie gezien als een belangrijk project voor de bereikbaarheid en veiligheid in onze regio. De besluitvorming door de provincie wordt waarschijnlijk nog voor het einde van dit jaar afgerond.

Openbare ruimte

De openbare ruimte wordt stap voor stap publieksvriendelijk en functioneel (her)ingericht. Er worden, bij nieuwe en vervangende inrichting van deze ruimtes, klimaat adaptieve en hittestressbestendige maatregelen genomen. Groen is daar een prominent onderdeel van. In het groenambitieplan is een toekomstgerichte ambitie vastgesteld voor de groene leefomgeving van de kernen Borne, Hertme en Zenderen.

Wat gaan we daar voor doen vanuit de kaderstelling

Rioolvervanging Spanjaardswijk

Het geslaagde participatieproces voor de herinrichting van de Spanjaardswijk, biedt tevens gelegenheid om gelijktijdig het riool in deze wijk te vervangen. Naast de klimaatadaptieve maatregelen zoals het loskoppelen van hemelwater, maatregelen voor waterberging, de toevoeging van veel groen en het verminderen van de stenen bestratingen.

Planvorming herinrichting N743 en N744

Om, na het gereedkomen van de Vloedbeltverbinding, slagvaardig te kunnen werken, wordt in 2024 de voorbereiding ter hand genomen van het nieuwe gebruik van deze route, als onderdeel van het binnenstedelijk wegennetwerk. Deze studie resulteert in een aangepaste totaalvisie die ook wordt opgenomen in de Omgevingsvisie

Rotonde Azelosestraat / Twickelerblokweg / fietspad

Wegen die 50 km blijven, zoals de Azelosestraat, worden veiliger gemaakt door rotondes aan te leggen. Te beginnen met de rotonde met de Twickelerblokweg en het parkeerterrein Azelosestraat. Hierdoor ontstaan er een veilige route naar sport en school. De Twickelerblokweg naar de Bornerbroeksestraat wordt een veilige fietsverbinding.

Rioolvervanging/herinrichting Prins Bernhardlaan

Op initiatief van de raad wordt de vervanging van het riool in de Prins Bernhardlaan gecombineerd met de herinrichting van deze straat. Riolering- en reinigingsrechten zijn 100% kostendekkend. Het betreft hier een gesloten circuit. Momenteel wordt voor rioleringsinvesteringen een nieuwe afschrijvingssystematiek uitgewerkt. Deze zal in 2024 aan u worden voorgelegd. Hierop vooruitlopend wordt de rioolvervanging van de prins Bernhardlaan al in 50 jaar afschreven. Doen we dit niet, dan is de voorziening niet toereikend.

4.1.3 Wat mag het kosten?

PR1 Wonen en leven (* €1.000)	Jaarrekening 2022	Actuele begroting 2023	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
Baten						
Wonen en bouwen	1.072	452	450	450	450	450
Ruimtelijke ontwikkeling	58	28	28	28	28	28
Mobiliteit en infrastructuur	526	26	26	26	26	26
Openbare ruimte	2.011	2.010	2.281	2.186	2.158	2.158
Totaal Baten	**3.668**	**2.516**	**2.785**	**2.690**	**2.662**	**2.662**
Lasten						
Wonen en bouwen	1.513	1.688	1.248	1.088	968	968
Ruimtelijke ontwikkeling	380	362	363	363	363	363
Mobiliteit en infrastructuur	2.858	7.666	2.933	2.887	3.065	3.070
Openbare ruimte	3.146	3.612	3.811	3.510	3.453	3.450
Totaal Lasten	**7.895**	**13.328**	**8.355**	**7.848**	**7.849**	**7.850**
Saldo	**-4.228 N**	**-10.812 N**	**-5.570 N**	**-5.159 N**	**-5.187 N**	**-5.188 N**

4.2 Programma Duurzame toekomst

4.2.1 Wat willen we bereiken?

Duurzaamheid

In het Klimaatakkoord staan afspraken met 5 sectoren over de maatregelen die deze sectoren tot 2030 en in de jaren daarna gaan nemen om de klimaatdoelen te halen. Deze sectoren zijn gebouwde omgeving, landbouw en landgebruik, elektriciteit, industrie en mobiliteit. Het programmaplan Duurzaamheid geeft weer hoe de gemeente Borne uitvoering geeft aan de afspraken uit het nationaal Klimaatakkoord. Het meerjarig programmaplan Duurzaamheid, met daarin opgenomen de ambitie, de doelen op deelthema's en uitgangspunten loopt van 2024 t/m 2027. De gemeente spreekt in het programmaplan uit dat duurzaam handelen de norm wordt door de afweging in plannen, projecten en processen om verduurzaming standaard mee te nemen. En door een integrale benadering waarbij we zoveel mogelijk koppelkansen willen benutten.

Bedrijvigheid en ondernemersklimaat

Borne scoort hoog als gemeente om in de wonen. Dat zeggen de onlangs gepubliceerde onderzoeken. Een bloeiende economie vormt daar een van de basiselementen van. En natuurlijk een goed werkende samenwerking met de BBO, evenementenorganisatoren, bedrijven en niet in het minst met de bewoners.

Een bloeiend economisch klimaat trekt ook weer nieuwe bedrijvigheid aan. Dit laatste is ook in Borne te zien. Kijkend naar de middenstand, vooral in het centrum, dan zien we ook veel bezoekers uit de omgeving die afkomen op de ontspannen sfeer en het gevarieerde aanbod. Door het groene karakter van de gemeente en de vele culturele activiteiten die hier plaatsvinden komen ieder jaar meer toeristen naar Borne, de kerkdorpen en het karakteristieke buitengebied.

Energietransitie

De doelstelling: "Borne is in 2050 een klimaatneutraal gemeente. De inwoners van Borne zijn zich groeiend bewust van hun directe invloed op het energiegebruik en handelen daar ook naar. Alle gebruikte energie in 2050 is 100 % duurzaam en iedereen is zich ervan bewust dat hier zuinig mee omgegaan moet worden." Dit wordt gedaan langs drie strategische pijlers: energiebesparing, transitievisie warmte (het warmteprogramma) en opwekking van hernieuwbare elektriciteit uit zon. Dat laatste ook aansluitend op de visie van de nieuwe gedeputeerde staten van Overijssel.

Circulaire economie

Wij willen onze wereld goed doorgeven aan volgende generaties. Echter grondstoffen raken op, de zeespiegel stijgt en het leefklimaat staat onder druk. Wij moeten samen met onze inwoners verantwoordelijkheid nemen. Daarom zetten wij in op het voorkomen van afval, goed scheiden ervan, het minimaliseren van het gebruik van grondstoffen en hergebruik van afvalstromen in plaats van het verbranden of storten.

Vrijetijdseconomie

Op 18 april 2023 is de visie 'Vrijetijdseconomie 2022-2032' vastgesteld. Met deze visie wordt gestreefd naar een waardevolle vrijetijdseconomie die een optimale bijdrage levert aan de vitaliteit van Borne en het welzijn van de inwoners. Om deze ambities voor 2033 te bereiken zet de visie in op de volgende vier doelen:

1. Versterken van de dagrecreatieve sector en ruimte geven aan de verblijfsrecreatieve sector.
2. Versterken en professionaliseren van de citymarketing en informatievoorziening.
3. Verbeteren van de kwaliteit van de openbare ruimte en het landschap.
4. Beter beleefbaar en toegankelijk erfgoed.

Deze visie sluit aan op de regionale visie van Marketing Twente (Perspectief vrijetijdseconomie Twente 2030).

Natuur, milieu en landschap

Borne is in 2050 klimaatbestendig en werkt op langere termijn aan een gezonde en klimaatbestendige leefomgeving. De wijken en dorpen zijn voldoende beschermd tegen overvloedige neerslag, droogte en hitte. De raad heeft in het raadsakkoord opgenomen de biodiversiteit te willen verbeteren. We zetten in op een economisch sterk buitengebied vanuit de balans tussen agrarisch landgebruik, de kwaliteit van onze natuur en landschap, de groeimogelijkheden van de toeristische sector, de mogelijkheden voor economische activiteiten en de kwaliteit van leef- en werkomgeving voor onze inwoners. Dit in verbinding met bodem, water en lucht. Dat maakt ons buitengebied voor de toekomst sterker en is gunstig voor de leefbaarheid.

4.2.2 Wat gaan we daar voor doen?

Duurzaamheid

In 2024 stellen we voor het eerst een jaarlijks op te stellen uitvoeringsplan Duurzaamheid op. Hierin geven we aan hoe we in 2024 uitvoering geven aan het programmaplan Duurzaamheid.
De capaciteit voor het versterken van de organisatie voor de uitvoering van het programmaplan, wordt o.a. gedekt vanuit de CDOKE-gelden van het Rijk, die voor 2023, 2024 en 2025 zijn toegezegd (CDOKE staat voor capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid).

Energietransitie

Borne staat, net als andere gemeenten, voor de enorme uitdaging om, naast de warmtetransitie naar aardgasloze en (bijna) energie-neutrale nieuwbouw, de bestaande woningvoorraad te verduurzamen. De inzet is om zoveel mogelijk kansen hiertoe te benutten en samenwerking te zoeken in een regionale aanpak.

Het niveau van de energielabels, van een groot deel van de woningvoorraad in Borne, is de afgelopen jaren aanzienlijk verbeterd. Ook het particuliere woningbezit is op het gebied van energieverbruik verbeterd, vooral door toepassing van energiebesparende maatregelen, isolatie of gebruik van zonnepanelen. Diverse subsidiemogelijkheden, zowel vanuit zowel de gemeente als het Rijk en de Provincie, hebben in dit verband stimulerend gewerkt.

Voor de inzet van alternatieve energiebronnen wordt, conform de R.E.S., uitgegaan van een mix aan schone energiebronnen. De personele capaciteit voor de uitvoering van het programmaplan, kan worden gedekt vanuit de CDOKE-gelden van het Rijk, die voor 3 jaren zijn toegezegd (met ingang van 2023).

De voortvarende aanpak van energiebesparende maatregelen (Energieloket, Energiecoaches en subsidie- en financieringsmogelijkheden voor verduurzaming), waarbij samengewerkt wordt met de Stichting Duurzame Initiatieven Borne, wordt ook in 2024 gecontinueerd. Alles wat bespaard wordt, hoeft niet verduurzaamd te worden.

In 2024 wordt versterkt ingezet op de realisatie van ons RES-bod voor 2030 voor wat betreft grootschalige duurzame opwekking van zonenergie op grote daken en op land. Voor de planologische verankering van aanvragen voor omgevingsvergunningen voor grootschalig zon op land is extra lijncapaciteit benodigd.

In de warmtetransitie is het streven naar een duidelijke keuze door bewoners in Wensink-Zuid over hoe en wanneer zij over willen gaan van aardgasverwarming naar duurzame warmtebronnen. Met de leereffecten uit dit proces is het de wens om in 2024 nieuwe wijktrajecten starten om tot Wijkuitvoeringsplannen voor de warmtetransitie te komen. Zowel voor de participatiebegeleiding als voor het inhoudelijke Wijk Uitvoeringsplan is capaciteitsondersteuning nodig.

Circulaire economie

Gemeente Borne werkt toe naar een circulaire economie waarin afval getransformeerd wordt naar grondstoffen. We onderzoeken in 2024 in regionaal verband hoe we onze inzet op dit thema kunnen vergroten.
Voor hergebruik zijn eerste stappen gezet, met name in ons afvalbeleid. Dit uit zich ook in de relatief lage kosten voor onze inwoners. Wel zien wij op een aantal plekken in de gemeente bij-plaatsingen van afval. Dit zorgt voor irritatie bij inwoners. In 2024 gaan wij onderzoeken welke service verhogende maatregelen wij kunnen nemen. Daarnaast blijven wij inzetten op communicatie en handhaving.
Wij zijn samen met de andere Twentse gemeenten bezig om de tijdelijke afspraken met Nedvang over de kwaliteit en de vergoedingenstructuur van het ingezamelde plastic en metalen verpakkingen en drankenkartons (PMD) een structureel karakter te geven. In de tijdelijke situatie voeren gemeenten verbeterplannen uit en ontvangen wij een lagere vergoeding voor PMD met 15-35% vervuiling. Onze insteek is zoveel mogelijk PMD te recyclen tegen zo laag mogelijke kosten.

Bedrijvigheid en ondernemersklimaat

De Economie visie in Borne, Hertme & Zenderen is in 2023 afgerond. De economie in Borne is een belangrijke steunpilaar. Hierbij kan worden gedacht aan onder andere vitaliteit, bedrijvigheid, woongenot en het ondernemersklimaat. Middels onderstaande doelen en aandachtspunten, zoals benoemd in programmabegroting & MijnBorne2030, gaan wij de economie in Borne richting geven, stimuleren en laten groeien.

Aandachtspunten 2024

- Een sterk vestigingsklimaat voor ondernemers;
- Voldoende werkgelegenheid en voorzieningen voor bewoners;
- Aantrekkelijke faciliteiten voor bezoekers;
- Gemeente Borne profileren als aantrekkelijke gemeente voor toeristen en voor eigen bewoners (citymarketing)
- Een vitaal centrum dat bijdraagt aan de leefbaarheid van het dorp (ook voor potentiële nieuwe inwoners)

Om dit te bereiken zijn de volgende pijlers genoemd: kennisintensieve & innovatieve bedrijvigheid, veel culturele activiteiten, verbinding met zorg, aantrekkelijk centrum, streekproductenroute en beleefplekken. Om onze ambities te realiseren wordt er samengewerkt met lokale, regionale en nationale partijen. Hierbij kan er gedacht worden aan bijvoorbeeld citymarketingorganisatie Stichting Beleef Boeiend Borne en een ROZ Twente (met de startersprijs). Ook nationale partijen als Provincie Overijssel, MKB Nederland en De Nieuwe Winkelstraat die voorzien in actuele informatie en bruikbare & noodzakelijke kennis zijn betrokken. Het is van belang dat deze informatie wordt opgehaald, dat er mogelijkheden zijn om te netwerken, maar dat deze kennis ook weer kan worden gedeeld met (potentiële) ondernemers in Borne.

Vrijetijdseconomie

Om de ambities en doelen uit de vastgestelde visie vrijetijdseconomie waar te kunnen maken is er een uitvoeringsprogramma opgesteld welke op 30 mei 2023 door het college is vastgesteld. Dit uitvoeringsprogramma geeft de gemeente een houvast voor de uitvoering van het toeristisch-recreatieve beleid voor de komende periode tot 2032. Het uitvoeringsprogramma bevat verschillende projecten en acties op het gebied van de vier verschillende doelen en actielijnen uit de vastgestelde visie ‘Vrijetijdseconomie 2022-2032’. Er zijn er verschillende stakeholders en/of partijen die voor de uitvoering in beeld zijn maar de belangrijkste partner voor de uitvoering is VisitBorne (Stichting Beleef Boeiend Borne). Het verder versterken en professionaliseren van VisitBorne is ook één van de speerpunten van het uitvoeringsprogramma. In de Nota Kaderstelling 2024-2027 is voorgesteld om de kosten van de uitvoering (€ 59.000 / jaar) met ingang van 2025 te dekken uit de reclamebelasting en de invoering van toeristenbelasting (voor 2024 dekking uit de stelpost beleidsontwikkeling).

Natuur, milieu en landschap

De transitieopgave voor het landelijk gebied zal ook voor het Bornse buitengebied (de Groene Poort) grote gevolgen hebben: klimaatverandering, verdroging, biodiversiteitsverlies, het energievraagstuk, de landbouwherstructurering en de stikstofproblematiek. Vanuit de Rijksoverheid is er, op basis van het coalitieakkoord Kabinet-Rutte IV, gewerkt aan een samenhangende gebiedsaanpak met een transitiefonds tot 2035 van € 24 miljard in de vorm van een Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). De provincie Overijssel heeft dit Rijksbeleid inmiddels vertaald naar een (ontwerp)Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Het ontwerp-PPLG is ingediend bij het Rijk en wordt momenteel beoordeeld. In het ontwerp-PPLG zet de provincie in op drie hoofddoelen: het versterken van de natuur, het versterken van het sociaaleconomische perspectief voor het platteland en het bieden van duurzame verdienmodellen voor de agrarische sector. Voor de realisatie van deze doelen heeft de provincie 5 miljard gevraagd uit het landelijke transitiefonds. Nog onbekend is of dit bedrag ook daadwerkelijk beschikbaar wordt gesteld. Aangezien het hier primair gaat om taken waar andere overheidslagen bestuurlijk verantwoordelijk voor zijn, verwachten we dat de budgettaire ruimte voor uitvoering door deze overheidslagen verstrekt wordt.

Op basis van het ontwerp-PPLG is er inmiddels ook gewerkt aan een zestal deelgebiedsprogramma's. Borne is hierbij samen met Hengelo, Enschede, Haaksbergen en de Hof van Twente, ingedeeld in het deelgebied Zuidoost-Twente. De komende tijd zal het gebiedsprogramma voor Zuidoost-Twente samen met deze 5 gemeenten en de diverse gebiedspartners (o.a. waterschap, natuurorganisaties, landgoederen en LTO) verder worden uitgewerkt tot een gebiedsagenda. In Zuidoost-Twente is in ieder geval al nadrukkelijk uitgesproken om zoveel mogelijk gezamenlijk op te trekken met de inwoners en de ondernemers. Om samen te werken aan het perspectief en de ruimte voor de landbouw, de natuur én de mensen. De 5 gemeenten in Zuidoost-Twente hebben het bod gedaan om de uitvoering als gezamenlijke gemeenten op te pakken. Dit bod maakt deel uit van het PPLG. Wat dit concreet voor Borne zal betekenen vanaf 2024 e.v. zal onder meer afhankelijk zijn van de doelen (stikstof, natuur, water etc.) en de middelen die hiervoor vanuit Rijk en provincie beschikbaar zullen worden gesteld.

4.2.2 Wat mag het kosten?

PR2 Duurzame toekomst (* €1.000)	Jaarrekening 2022	Actuele begroting 2023	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
Baten						
Energietransitie	217	0	430	430	430	430
Circulaire economie	2.634	2.847	2.870	2.852	2.863	2.861
Klimaatadaptatie	0	0	0	0	0	0
Natuur, milieu en landschap	761	0	0	0	0	0
Bedrijvigheid en ondernemersklimaat	11	46	46	46	46	46
Vrijetijdseconomie	33	0	0	0	0	0
Totaal Baten	**3.656**	**2.893**	**3.346**	**3.328**	**3.339**	**3.337**
Lasten						
Energietransitie	187	456	902	904	844	779
Circulaire economie	2.036	2.203	2.233	2.233	2.233	2.233
Klimaatadaptatie	0	0	0	0	0	0
Natuur, milieu en landschap	1.574	759	833	781	796	796
Bedrijvigheid en ondernemersklimaat	378	349	324	323	323	323
Vrijetijdseconomie	422	477	292	292	292	292
Totaal Lasten	**4.597**	**4.244**	**4.583**	**4.533**	**4.488**	**4.423**
Saldo	**-942 N**	**-1.351 N**	**-1.238 N**	**-1.205 N**	**-1.149 N**	**-1.086 N**

4.3 Programma Inclusieve samenleving

4.3.1 Wat willen we bereiken?

Ons doel is een inclusief, gezond en sociaal Borne waarin inwoners de ruimte hebben om naar eigen kunnen en wens mee te doen. Inwoners nemen verantwoordelijkheid voor hun eigen leven. Lukt dat niet? Dan bieden we passende hulp en ondersteuning. Het Sociaal Hus vormt hiervoor een laagdrempelige toegang.

We werken vanuit de uitgangspunten van de Visie Sociaal Domein aan de thema's zelfredzaamheid en samenredzaamheid, normaliseren en accepteren, betekenisvol meedoen en maatschappelijke verbondenheid. Door integraal te werken zijn we effectiever. Daarnaast zetten we in op een aanpak waarin preventie een grote rol speelt.

Onze inzet is om de inwoners van gemeente Borne gebruik te laten maken van eigentijdse voorzieningen met een goed kwaliteitsniveau. Dit zien we terug in ontwikkelingen zoals 't Wooldrik en de onderwijshuisvesting in de Bornsche Maten. Vanuit het GALA (Gezond en Actief Leven Akkoord) Borne Gezond wordt uiting gegeven aan de diverse thema's rondom gezondheid, sport, bewegen, cultuur en sociale basis. Uitgangspunten zijn het terugdringen van gezondheidsachterstanden aan de hand van een integrale aanpak op basis van het gedachtengoed van 'positieve gezondheid' en 'health in all policies'.

Voorzieningen maatschappelijke ondersteuning

De doelen:

- Een ieder kan zijn of haar eigen (noaber)kracht inzetten of waar het niet kan, kunnen de gemeente en de partners op een passende manier ondersteunen.
- Het geven van zorg op maat, zodat inwoners zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen en gezond en waardig ouder worden in hun eigen of passende omgeving. Inwoners (jong en oud en mensen met een beperking) kunnen mee (blijven) doen aan onze samenleving.
- We gaan door met de transformatie in het sociaal domein, waarbij de Visie Sociaal Domein en Programmaplan Sociaal Domein 2023-2026 onze richting weergeven.
- In de woonzorgvisie en bijbehorende uitvoeringsagenda voor de woonzorgvisie brengen we de ontwikkelingen in gemeente Borne op het gebied van wonen en zorg in beeld. De woonzorgvisie is een belangrijke basis om te werken aan concrete acties om de groeiende groep ouderen, maar o.a. ook mensen die uitstromen uit beschermd wonen en maatschappelijke opvang, statushouders en dak- en thuislozen, voldoende te faciliteren in hun woon- en zorgbehoeften. Dit doen we samen met onze partners in de zorg.

Algemene voorzieningen

De doelen:

- In samenspraak met de samenleving geven we uitvoering aan de inclusie-agenda, waarmee we voldoen aan het VN-verdrag handicap.
- Er wordt de komende jaren gewerkt aan meer nabijheid, vanuit het uitgangspunt 'de mens centraal'. Door mensen beter en sneller te bereiken en toe te leiden naar het (preventieve) algemene aanbod binnen gemeente Borne kunnen mensen blijven meedoen en problemen in een vroeg(er) stadium opgepakt en of voorkomen worden.

Gezondheid

De doelen:

- De focus van ons beleid is gericht op gezonde bewoners in een gezonde leefomgeving. Hierbij gaan wij uit van positieve gezondheid, waarbij het betekenisvol leven van mensen centraal staat. De nadruk ligt op veerkracht, eigen regie en het aanpassingsvermogen van de mens en niet op de beperkingen of ziekte zelf.
- De coronapandemie heeft laten zien dat een goede gezondheid en preventie van essentieel belang zijn. Op het gebied van mentale gezondheid gaan we uit van onze lokale aanpak voor mensen met zorgwekkend gedrag.

- In de Omgevingsvisie speelt gezondheid ook een rol. Een stip op de horizon is dat de leefomgeving in Nederland inwoners verleidt tot een gezonde leefstijl. Dat kan door voldoende ruimte te creëren om te bewegen, te fietsen en te wandelen.

Onderwijs

De doelen:

- Kinderen en jongeren kunnen zich ontwikkelen en veilig (op)groeien naar zelfstandigheid.
- Met de schoolbesturen in gemeente Borne realiseren wij gefaseerd, passende schoolgebouwen vanuit de instroompunten.

Cultuur

De doelen:

- Inwoners kunnen zich ontspannen en ontplooien door toegankelijke cultuur- en vrijetijdsvoorzieningen.
- Initiatieven faciliteren om onze kinderen al op jonge leeftijd kennis te laten maken met kunst en cultuur. Iedereen moet toegang krijgen tot culturele vorming, kunst en cultuur.
- Betekenisvol meedoen en maatschappelijke verbondenheid, dit kan onder andere door cultuur te beleven of iets met cultuur te doen.
- Het Kulturhus bereikbaar en toegankelijk houden voor jong & oud, waarbij we de betaalbaarheid voor verenigingen niet uit het oog verliezen.
- Behoud van Cultureel erfgoed.

Inburgering en vluchtelingen

De doelen:

- Borne levert op een humane wijze een bijdrage aan de huisvesting van immigranten (statushouders) en de opvang vluchtelingen uit de Oekraïne. Echter de aantallen en toewijzingen aan onze regio groeien. In niet alle gevallen is, naast de autonome woningbehoefte, toewijzing van permanente woningen op korte termijn haalbaar. Gezocht wordt naar tijdelijke oplossingen in termen van huisvestingscapaciteit, totdat de productie van permanente woningen weer in evenwicht is met de instroom van deze doelgroepen. .
- We ondersteunen, informeren en faciliteren inburgeraars, zodat ze uiteindelijk volwaardig kunnen deelnemen aan onze samenleving. Participatie van statushouders behoeft blijvende aandacht, waarbij kennis van normen en waarden en vooral het leren van de Nederlandse taal, in combinatie met (vrijwilligers)werk uitgangspunt van beleid is.

Jeugd

De doelen:

- Jongeren kunnen gezond en veilig opgroeien en kunnen zich ontwikkelen tot zelfstandige volwassenen.
- Voor jongeren en ouders/verzorgers die tegen problemen aanlopen bij het opgroeien en opvoeden is dichtbij huis tijdig en passende ondersteuning aanwezig.

Sport

De doelen:

- Een leven lang sporten en bewegen voor alle inwoners van Borne en daarmee een gezonde leefstijl, ontmoeting, verbinding en participatie stimuleren.
- Inwoners kunnen sporten en bewegen door toegankelijke sportvoorzieningen.

Werk en Inkomen

De doelen:

- Iedereen doet mee door middel van betaald werk en als dit niet volledig mogelijk is, vindt participatie naar vermogen plaats.

- Inwoners beschikken over voldoende financiële middelen om volwaardig deel te nemen aan onze samenleving.
- We bezien de wijze waarop we invulling geven aan armoedepreventie.

4.3.2 Wat gaan we daarvoor doen?

Voorzieningen maatschappelijke ondersteuning

Er wordt verder uitvoering gegeven aan het Programma Sociaal Domein met een uitvoeringsplan Programma Sociaal Domein 2024.

- Bieden van maatwerkvoorzieningen en ondersteuning op basis van de wetgeving die de gemeente in medebewind uitvoert (m.n. Wet maatschappelijke ondersteuning). In 2024 gaan wij verder met een nieuw inkooptraject voor begeleiding, dagbesteding en verblijf. De huidige raamovereenkomsten met aanbieders van begeleiding, dagbesteding en verblijf lopen af per 1 januari 2025.
- Het zorgvuldig en efficiënt inkopen van zorg, waarbij de kwaliteit belangrijk is, evenals minder administratieve lasten voor zorgaanbieders. Uitgangspunt en wettelijk bepaald is het hanteren van reële tarieven. Zorgfraude wordt aangepakt en malafide zorgaanbieders worden uitgesloten als contractpartij van de gemeente.
- Voorbereidingen treffen voor een nieuwe aanbesteding van het aanvullend openbaar vervoer en jeugdvervoer. De raamovereenkomsten lopen medio 2025 af.
- Er worden regionaal acties uitgezet die moeten bijdragen aan de afname van de wachtlijst beschermd wonen.
- Er wordt een lokale woonzorgvisie opgesteld, waarvan een afwegingskader deel uitmaakt. Het afwegingskader biedt een handvat voor de beoordeling en afweging van (nieuwe) woonzorgconcepten.
- Stimuleren van meer seniorenwoningen en andere woonvormen, levensloopbestendige woningen, digitale zorg, domotica en valpreventie.

Algemene voorzieningen

De doelen:

- Versterken van de voorliggende voorzieningen ouderenwerk, vrijwilligerswerk en mantelzorgondersteuning.
- Het zoveel mogelijk door ontwikkelen van voorliggende voorzieningen (laagdrempelig, zonder indicatie, dichtbij) om duurdere maatwerkvoorzieningen te voorkomen zoals laagdrempelige dagbesteding.
- Verdere (door)ontwikkeling van de integrale toegang 'Sociaal Hus' waarbij de samenwerking met partners in gemeente Borne de komende jaren versterkt en gepromoot wordt. De planning is dat deze in 2025 gehuisvest is in het nieuwe gemeentehuis.
- Uitvoering geven aan de Lokale Inclusie-agenda De focus ligt bij de inwoners die vanwege een fysieke, chronische, zintuigelijke of auditieve handicap of psychische ziekte, beperkingen ervaren en bij de inwoners die moeite hebben met lees-, schrijf en digitale vaardigheden.
- Uitvoering geven aan het ambitiedocument taalhuis 2022 - 2026 om basisvaardigheden te versterken (taal-, reken- en digitale vaardigheden).
- De samenwerking tussen (burger)initiatieven en organisaties die een bijdrage leveren aan uitvoering en samenwerking rondom preventieve voorzieningen stimuleren.
- Vanaf 2024 uitvoering geven aan het herijkte subsidiebeleid om samenwerking te stimuleren, meer in te zetten op preventie en subsidieregelingen per beleidsdoel/thema op te zetten.

Gezondheid

De doelen:

- Er wordt uitvoering gegeven aan de diverse thema's die onder GALA (Gezond en Actief Leven Akkoord) vallen. Het doel is een gezonde generatie in 2040.
- Samen met regionale en lokale partners en op basis van behoefte van inwoners worden de thema's uit GALA uitgewerkt. Te denken valt aan ketenaanpakken rondom overgewicht en valpreventie, een netwerksamenwerking voor Kansrijke Start, inzetten op kansengelijkheid en een gezonde fysieke leefomgeving die uitnodigt om te spelen en te bewegen.
- Het project SamSam waarin de samenwerking met de huisartsen is geïntensiveerd vindt een vervolg in Welzijn op recept.
- Gezondheid is een integraal onderdeel de nieuwe Omgevingsvisie.
- Er wordt ingezet op een gezonde leefstijl, zoals water drinken en fruit eten binnen het onderwijs, meer bewegen en mentale gezondheid en omgaan met de verleidingen van drank, drugs en social media en het inzetten op een rookvrije generatie krijgt specifieke aandacht.

Inburgering en vluchtelingen

De doelen:

- Ondersteunen, informeren en faciliteren van nieuwe inwoners van gemeente Borne, zodat ze volwaardig kunnen deelnemen aan de Nederlandse samenleving.
- Het op een evenwichtige manier, binnen de autonome huisvestingsvraag, huisvesten van aan Borne toegewezen statushouders, waarbij indien nodig, tijdelijke en passende, woonoplossingen worden gecreëerd. Al of niet door inzet van Maria Mediatrix of een minimaal gelijkwaardige, zelfstandige tijdelijke doorstroom-woonopvang.
- Het (veelal regionaal) inkopen van trajecten waarmee invulling wordt gegeven aan het persoonlijk plan inburgering en participatie van inburgeraars.
- Inzetten op het voldoen aan de taakstelling huisvesting van statushouders.
- Bieden van opvang en huisvesting aan Oekraïense vluchtelingen.

Jeugd

De doelen:

- We zetten verder in op het versterken van de samenwerking met het onderwijs, kinderopvangorganisaties en jeugdconsulenten.
- BSO+ door ontwikkelen, hierbij is te denken aan wat er voor nodig is om de kinderen deel te laten nemen aan voorliggende voorzieningen of terug te laten keren naar reguliere BSO.
- Ondersteunen van reguliere verenigingen, zodat jongeren met een zorgvraag ook kunnen deelnemen.
- Effectief helpen van jongeren en hun ouders/verzorgers op scholen van speciaal onderwijs door het op school leveren van jeugdhulp door zorgaanbieders.
- De regionale samenwerkingsagenda jeugd wordt vertaald naar een lokale samenwerkingsagenda.
- Doorontwikkeling van de sociale basis, onder andere door het aansluiten bij het PACT scheidingsloket en de pilot buurtgezinnen.
- Verder vorm geven aan een nieuw inkooptraject voor jeugdhulp. De huidige contracten met de zorgaanbieders voor jeugdhulp lopen per 1 januari 2025 af.

Onderwijs

De doelen:

- Versterken van de samenwerking tussen onderwijs, kinderopvang, gemeente en jongerenwerk.
- Het integraal huisvestingsplan (IHP) actualiseren.
- Ter vervanging van de fuserende scholen Jan Ligthart en 't Oldhof wordt op de locatie Jan Ligthart gestart met de nieuwbouw.

Cultuur

De doelen:

- Uitvoering geven aan de geactualiseerde Cultuuragenda en subsidiëren van diverse culturele organisaties.
- Uitvoering geven aan het Uitvoeringsprogramma Cultuurregio Twente.
- De gemeente draagt bij aan het cultuureducatieprogramma van de basisscholen.
- Historisch Archief: Het archief verwerven, ordenen, opschonen, inventariseren, (her)verpakken, en digitaliseren ter voorbereiding op de verhuizing naar de nieuwe archiefbewaarplaats in het nieuwe gemeentehuis.
- Stichting Comité 4 en 5 mei geeft in afstemming met de gemeente inhoud aan het herdenken van 4 mei en vieren van 5 mei.
- Kunst en cultuur meer betrekken bij thema's als sociale integratie, participatie en zelfregie.

Sport

De doelen:

- Nu de realisatie van een Sportbedrijf is uitgesteld behouden we de adviescommissie Sport en Bewegen. Tevens wordt ingezet op de inrichting van een lokaal sportplatform, waarin sportverenigingen en sportaanbieders ieder kwartaal met de gemeente samen de laatste ontwikkelingen bespreken, kennis met elkaar delen en de onderlinge samenwerking versterken.
- De werkzaamheden voor de realisatie van het nieuwe sportcomplex BorneWest worden voortvarend voortgezet in 2024. De tijdelijke voorzieningen worden in het eerste kwartaal van 2024 gerealiseerd en de werkzaamheden in het zwembad (entree en peuterbad) worden in het eerste halfjaar van 2024 uitgevoerd.
- Op alle basisscholen in Borne is er aandacht voor een gezonde leefomgeving (JOGG), maken kinderen kennis met allerlei takken van sport en krijgen alle groepen 3 t/m 8 wekelijks kwalitatief goed bewegingsonderwijs van een vakleerkracht.
- Binnen het thema 'Inclusie en diversiteit' begeleidt de beweegmakelaar minstens 20 inwoners naar een passend sport- en beweegaanbod en houdt hierbij rekening met financiële, sociale en praktische belemmeringen.
- Om een gezonde leefstijl en vitaal ouder worden te stimuleren, zullen er minstens drie valpreventie cursussen georganiseerd worden, alsmede fietslessen voor ouderen/ statushouders/ vluchtelingen, twee gecombineerde leefstijlinterventies en een ketenaanpak voor kinderen met overgewicht.
- Er wordt een sportconferentie 'Vitale Sportverenigingen' georganiseerd met actuele themasessies (o.a. sociaal veilige sport) voor alle sportverenigingen en sportaanbieders (ongeveer 80 deelnemers).
- Om financiële gezondheidsachterstand te verkleinen, komt er extra aandacht voor de mogelijkheden van het Jeugdfonds Sport en Cultuur en zullen we inwoners benaderen die in aanmerking komen voor het sociaal fonds om hen te informeren en stimuleren om letterlijk en figuurlijk in beweging te komen.

Werk en inkomen

De doelen:

- Verstrekken van uitkeringen en bijdragen uit armoederegelingen die bijdragen aan een toereikend inkomensniveau voor mensen die zelf niet in hun onderhoud kunnen voorzien.
- Het bieden van ondersteuning aan inwoners die op eigen kracht niet in staat zijn om door middel van werk deel te nemen aan de samenleving.
- Bezien op welke wijze we als gemeente mensen kunnen ondersteunen bij het rondkomen in een situatie waarin dit voor steeds meer huishoudens door ontwikkelingen op mondiaal en landelijk niveau (stijgende gasprijzen, hoge inflatie) moeilijk wordt.

4.3.3 Wat mag het kosten?

PR3 Inclusieve samenleving (* €1.000)	Jaarrekening 2022	Actuele begroting 2023	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
Baten						
Voorzieningen maatschappelijke ondersteuning	232	220	277	227	227	227
Algemene voorzieningen	40	40	48	23	23	23
Gezondheid	66	20	219	216	147	24
Inburgering en vluchtelingen	43	144	214	214	214	214
Jeugd	424	88	88	88	88	88
Onderwijs	308	460	351	351	442	442
Cultuur	9	11	11	11	11	11
Sport	1.433	1.180	1.659	1.409	1.389	1.389
Werk en inkomen	4.727	5.313	5.581	5.315	5.315	5.315
Totaal Baten	**7.283**	**7.475**	**8.447**	**7.853**	**7.855**	**7.731**
Lasten						
Voorzieningen maatschappelijke ondersteuning	6.696	6.435	7.349	7.295	7.295	7.295
Algemene voorzieningen	1.758	1.831	1.878	1.837	1.759	1.759
Gezondheid	1.124	1.115	1.441	1.438	1.307	1.184
Inburgering en vluchtelingen	145	251	344	344	344	344
Jeugd	8.551	8.390	8.817	8.725	8.590	8.590
Onderwijs	2.590	2.640	2.935	2.550	2.947	2.926
Cultuur	827	728	764	732	671	670
Sport	4.817	3.394	4.157	3.806	3.409	4.594
Werk en inkomen	11.585	10.736	10.978	10.560	10.292	10.175
Totaal Lasten	**38.095**	**35.519**	**38.662**	**37.286**	**36.613**	**37.536**
Saldo	**-30.812 N**	**-28.044 N**	**-30.216 N**	**-29.432 N**	**-28.758 N**	**-29.805 N**

4.4 Programma Bestuur en samenleving

4.4.1 Wat willen we bereiken?

Sinds de Kaderstelling is het niet veranderd: “De echte opdrachtgever loopt op straat”. Onze opdracht is nog steeds om een betrouwbare en servicegerichte overheid te zijn. In een Borne waar de inwoners veilig kunnen wonen en werken. In dienst van onze inwoners. Om het vertrouwen van de inwoners te winnen werken we hard aan het verbeteren en intensiveren van inwoners- en overheidsparticipatie. Door open, betrouwbaar en dienstverlenend te zijn kunnen we dat betrouwbare imago opbouwen. Als bestuurders moeten we ook besturen. Dat betekent dat er heldere keuzes moeten worden gemaakt. Keuzes die misschien niet altijd leuk, maar wel uit te leggen zijn. Gericht op het welzijn en de duurzaamheid van onze lokale samenleving. We stellen de samenleving centraal door ons steeds weer af te vragen: “Is wat ik nu doe of beslis, goed voor toekomst van de samenleving? De sleutel is: Luisteren, participatie, openheid en daarnaar beslissen en handelen. Zorgen dat de medewerkers professioneel, hulpvaardig èn digitaal vaardig zijn. Geen ‘kastjes en muren’. De open en toegankelijke houding geldt voor heel de organisatie. Van Raad en bestuur tot alle medewerkers. De houding die luidt: Als iets kan, doen en ‘vieren’ we dat. Als iets niet kan of lukt communiceren we dat ook. We betrekken de samenleving, via participatietrajecten, bij het zoeken naar haalbare oplossingen. Zodat het eigenaarschap niet alleen vanuit de gemeente komt maar ook vanuit de samenleving wordt gedragen. En dat is een continu leerproces voor de gehele gemeentelijke keten.

4.4.2 Wat gaan we daar voor doen?

Bestuur

'Zeggen wat we doen én doen wat we zeggen.' Dit komt naar voren in al onze gemeentelijke uitingen. In onze communicatie en participatie, maar ook in de raadsvoorstellen schetsen we heldere verwachtingen, aan de voorkant, zodat we een betrouwbare, transparante overheid zijn. Dit helpt om het vertrouwen in de overheid, en gemeente Borne, te vergroten. Concreet: we verbeteren onze raadsvoorstellen. De kwaliteit, begrijpelijker en toegankelijker.

Daarnaast gaan we bestuur en organisatie opleiden om te werken volgens ons nieuwe communicatie- en participatiebeleid. We zorgen er daarnaast voor dat we als overheid, op basis van de Wet open overheid (Woo), transparant zijn door actief onze informatie openbaar te maken. We doen dit in stappen en richten ons eerst op openbaarmaking van raadsstukken, organisatiegegevens, Woo-verzoeken en besluiten, en convenanten.

Participatie en communicatie

De samenleving wordt steeds mondiger. Communicatie is al lang geen kwestie meer van alleen zenden, maar zeker ook van ontvangen (participatie). Communicatie en participatie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. In 2024 wordt de strategische inzet van communicatie en participatie in de organisatie, de raad én met de inwoners versterkt. Dat gebeurt volgens de richtlijnen vanuit het communicatie- en participatiebeleid.
Dit houdt in dat de gehele organisatie streeft naar tijdige, begrijpelijke en eerlijke communicatie. Deze voorwaarden gelden voor alle vormen van communicatie. We sturen intern steeds meer op goede, actuele berichtgeving via de online en offline kanalen. Door middel van bijvoorbeeld (interactieve) sessies, workshops en briefings wordt de aandacht voor communicatie in de gehele gemeentelijke organisatie vergroot.
Er wordt verder ingezet op het stimuleren en faciliteren van inwonersinitiatieven, De voorwaarden van het uitdaagrecht worden geactualiseerd en (opnieuw) nadrukkelijk onder de aandacht gebracht. Via deze strategie bereiken voor onze participatie en communicatie het doel een betrouwbare en servicegerichte overheid te zijn. (zoals beschreven in het Borns akkoord).

Dienstverlening en digitalisering

In het huidige gemeentehuis is een start gemaakt met de samenwerking met de maatschappelijke partners. Dat wordt door de bezoekers positief gewaardeerd, blijkt uit onderzoek. Het nieuwe gemeentekantoor biedt straks de unieke kans om de laagdrempelige dienstverlening, binnen het maatschappelijk plein, uit te voeren. Voor een flink aantal eenvoudiger diensten en producten kan met bij het digitale loket op de website terecht. Daarvoor wordt de informatie op de website vernieuwd en makkelijker te vinden. Uitgangspunt: De dienstverlening is digitaal waar het kàn en persoonlijk als dat nodig is. In de dienstverlening staat de behoefte van de inwoner centraal en maken de medewerkers met een klantgerichte basishouding het verschil.
De komende jaren wordt voortdurend verder gewerkt aan de digitalisering van de dienstverlening en informatievoorziening. Het digitaal loket wordt stap voor stap uitgebreid met nieuwe producten en werkprocessen. Ook de informatievoorziening wordt verder gedigitaliseerd en wordt makkelijker te vinden. Het doel is om, ook in het kader van een Open Overheid, de rol van een transparante, lokale overheid, kwalitatief op hoog niveau in te vullen. Ook dit blijft een continu proces.

Veiligheid en Openbare orde

Borne is nog steeds een relatief veilige gemeente. Inwoners en ondernemers voelen zich over het algemeen veilig. De verharding van het criminele milieu en de verjonging van de hoofdspelers daarin, zijn echter zorgelijk. Politiecijfers laten daarnaast zien dat de geregistreerde traditionele criminaliteit in omvang afneemt, en de online criminaliteit juist toeneemt. Tegen de achtergronden van bovenstaande ontwikkelingen is in februari 2023 het Integraal Veiligheidsplan 2023 (IVP) e.v. door de gemeenteraad vastgesteld. De gemeenteraad heeft hierin drie speerpunten aangewezen.
Deze zijn:

- Leefbaarheid in de wijk
- Kwetsbare personen / Jeugd
- Ondermijning.

De speerpunten uit het IVP zijn verder uitgewerkt in een uitvoeringsplan. Met behulp van het uitvoeringsplan zijn de hoofdlijnen van het IVP verfijnd naar concrete activiteiten. Deze beschrijven welke acties rond de speerpunten er al zijn, of worden ondernomen. Dit plan is opgesteld en afgestemd met interne en externe samenwerkingspartners, zoals de politie, Wijkracht, Welbions, omliggende gemeenten en het Regionaal Informatie en Expertise Centrum Oost Nederland. Een paar voorbeelden:

- In 3 wijken een vorm van wijkparticipatie, zoals een openbare bijeenkomst, wijkschouw, spreekuur, Veilige buurten aanpak, etc.
- Verdere uitwerking en toepassingen van de diversiteit aan thema’s binnen het takenpakket van de boa's.
- Voorlichtingsbijeenkomst over drank en drugs voor ouders van kinderen van groep 8 en de eerste twee klassen van het voortgezet onderwijs organiseren.
- Vroegsignalering opstarten en evalueren.
- Het organiseren van bewustwordingstrainingen ondermijning voor medewerkers van de gemeente.
- Bibob-beleid actualiseren en implementeren.

Vergunningsverlening, toezicht en handhaving

In 2024 wordt verder gewerkt aan het herijken van het VTH beleid. Door de totstandkoming van een geactualiseerde risicomodule en probleemanalyse ontstaat er een beter evenwicht tussen doelen en uitvoering. Hierbij worden de verbeterpunten uit het interbestuurlijk toezicht ook betrokken.
Daarnaast zal de invoering van de Omgevingswet en de Wkb (wet Kwaliteitsborging) van invloed zijn op de wijze van uitvoering van toezicht en handhaving. Deze veranderingen hebben ook consequenties voor het VTH beleid. We blijven zorgen dat de vergunningen op tijd worden verleend en dat meldingen vanuit de samenleving snel en goed worden afgehandeld. Het nieuw te implementeren zaaksysteem RX mission zal hier ondersteunend in werken.

Organisatie

In 2023 heeft een uitgebreide analyse van de organisatie plaatsgevonden naar het huidige gekozen organisatiemodel. Ook het organisatiebesluit en de besturingsfilosofie die aan het organisatiemodel ten grondslag liggen, zijn tegen het licht gehouden. De conclusies die in het najaar van 2023 duidelijk worden, worden in 2024 uitgewerkt. Ook wordt in 2024 invulling gegeven aan de ontwikkelagenda voor de organisatie om kennis en kunde binnen de organisatie op het juiste niveau te brengen en houden.

Hosting digitaal Archief

Een optimale en publieksvriendelijke digitale bereikbaarheid betekent ook een optimale digitale blik op het verleden. Tot het zo ver is worden alle documenten uit het analoge archief gedigitaliseerd.

Project 'De Oversteek'

Het Kulturhus wordt geschikt gemaakt voor huisvesting van de gemeentelijke organisatie. Er is een aantal projecten dat direct gericht is op het bereiken van dit doel. Zo is de 'Oversteek', de verhuizing van de organisatie naar een nieuw kantoor, een project met een reeks aan maatregelen. De medewerkers gaan meer hybride werken. Daarvoor wordt ook een reeks aan trainingen aan de medewerkers gegeven. Zo zorgen we er voor dat de productiviteit op een hoog niveau blijft. Het voordeel van hybride werken is bovendien, dat de organisatie toe kan met minder vaste werkplekken. Het nieuwe gemeentehuis kan daarom een kleiner kantoor zijn dan het huidige gemeentehuis. Met minder werkplekken. Het nieuwe kantoor wordt ook duurzaam gebouwd. Een kwestie van slimme materiaalkeuze en een uitgekiend (technisch) ontwerp. De voorzieningen op het gebied van binnenklimaat en overige apparatuur wordt zodanig dat het energiegebruik tientallen procenten daalt ten opzichte van nu. Het doel is energieneutraal en gasloos. De samenwerking met andere maatschappelijke diensten voor de bewoners betekent ook dat de overige huisvestingskosten, zoals onderhoud, beter lager zullen zijn. Efficiency, gecombineerd met moderne (digitale) apparatuur, zorgen er voor dat de dienstverlening en de kwaliteit daarvan, nog verder kan toenemen. Gecombineerd met een continue sturing op de werkwijze, en actuele organisatieontwikkeling, zorgt dit voor een optimaal werkklimaat Daar hebben de 'klanten' van de gemeente en de daar gevestigde collegiale organisaties, alleen maar baat bij. Het zijn allemaal structurele effecten. Een incidenteel financieel voordeel valt wellicht nog te halen uit een herontwikkeling van (de locatie van) het 'oude' gemeentehuis. Waarvan ook het centrum van Borne voordeel kan hebben.

Vervanging audiovisuele middelen raadzaal (in het nieuwe gemeentehuis)

Het publieke proces dat zich in de Raadszaal afspeelt, verdient alle faciliteiten die voor de raadsleden nodig zijn om dat werk goed te doen. Maar ook hedendaagse faciliteiten die het mogelijk maken de vergaderingen op een goede manier van een andere locatie dan de publieke tribune te kunnen volgen. Voor de beeld-, geluid en presentatievoorzieningen in de nieuwe raadszaal is, in goed overleg met de Griffie, een nieuwe installatie geselecteerd.

Buitengewoon Opsporingsambtenaar

Alleen al de aanwezigheid bevordert het veiligheidsgevoel. En in de praktijk wordt meer 'gestuurd' dan bekeurd. De Bornse aanpak van openbare veiligheid werpt zijn vruchten af. In diverse publieke enquêtes scoort Boone hoog. Om dat de blijven doen moeten de geüniformeerde medewerkers wel op veel momenten zichtbaar kunnen zijn. Voor het veiligheidsgevoel van de bewoners.

Uitvoering projecten 2024 Projectportfolio I&A

Op I&A gebied heeft de gemeente nog een inhaalslag te maken. Sommige systemen zijn verouderd en voldoen niet meer aan de eisen die vandaag worden gesteld. Dat geldt ook voor verouderde apparatuur die nu nog in gebruik is. Van het moment dat de 'Oversteek' plaatsvindt, wordt gebruik gemaakt om oude voor nieuw te verwisselen. De voorbereiding daarvoor is in volle gang.

Uitvoering Informatiebeveiliging, privacy en security

Het is een wettelijke verplichting. Wordt ook met grote regelmaat vanuit de Rijksoverheid getoetst. Privacy, en beveiliging zijn onlosmakelijk verbonden met de moderne, digitale manier van werken die van ons wordt verwacht. En daarvoor wordt de informatiebeveiliging geoptimaliseerd. Naar de nieuwste regelgeving en normen.

Arbeidsmarkt, werving & selectie

In een sterk concurrerende arbeidsmarkt met je je als werkgever ook stevig kunnen profileren. Hiervoor is een extra inspanning nodig. Niet alleen in termen van de inhoudelijke boodschap, maar ook door een gebalanceerde inzet van relaties met vacaturesites en de inzet van doelgroepgerichte media en middelen.

4.4.3 Wat mag het kosten?

PR4 Bestuur en samenleving (* €1.000)	Jaarrekening 2022	Actuele begroting 2023	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
Baten						
Organisatie	0	0	21	21	21	21
Bestuur	267	0	0	0	0	0
Participatie en communicatie	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening en digitalisering	472	364	486	486	486	486
Veiligheid en openbare orde	0	0	0	0	0	0
Vergunningverlening, toezicht en handhaving	3	0	0	0	0	0
Totaal Baten	**741**	**364**	**507**	**507**	**507**	**507**
Lasten						
Organisatie	0	0	9.465	9.052	8.960	8.835
Bestuur	1.467	1.343	1.406	1.406	1.406	1.406
Participatie en communicatie	32	69	69	69	69	69
Dienstverlening en digitalisering	1.284	1.256	1.316	1.304	1.311	1.303
Veiligheid en openbare orde	1.736	1.977	1.977	1.977	1.912	1.912
Vergunningverlening, toezicht en handhaving	57	52	52	52	52	52
Totaal Lasten	**4.576**	**4.696**	**14.284**	**13.859**	**13.708**	**13.576**
Saldo	**-3.835 N**	**-4.333 N**	**-13.777 N**	**-13.352 N**	**-13.202 N**	**-13.070 N**

4.5 Programma Financieel gezond

4.5.1 Wat willen we bereiken?

In de Nota Kaderstelling 2024-2027 is voorgesteld de indeling van de programmabegroting aan te laten sluiten op de prioriteiten uit het raadsakkoord 2022-2026 in vijf programma's. In deze begroting is die vertaling doorgevoerd. De komende raadsperiode bestaat de programmabegroting van gemeente Borne uit de volgende programma's:

1. Ruimte voor een groeiende, leefbare gemeente	programma Wonen en leven
2. Samen sneller verduurzamen	programma Duurzame toekomst
3. Noaberschap en (veer)kracht	programma Inclusieve samenleving
4. De Bornse gemeenschap en transparant bestuur	programma Bestuur en samenleving
5. Financiën, balans en inzicht in Borne	programma Financieel gezond

Onze ambitie is een structureel financieel gezonde gemeente. Met een gezonde financiële positie kunnen we onze inwoners een leefbare samenleving bieden voor de komende raadsperiode en daarna.

Als gemeente Borne willen wij financieel en organisatorisch in control zijn en een realistisch en toekomstbestendig financieel beleid voeren. De financiële lasten en baten moeten meerjarig in evenwicht zijn, waarbij er grip én sturing is op zowel de structurele als incidentele lasten en baten.

4.5.2 Wat gaan we daarvoor doen?

Financiën

Sturen en verantwoorden

De planning- en controlcyclus ondersteunt het proces van sturen en verantwoorden en de rollen en bevoegdheden tussen raad en college. Door de visie op sturen en verantwoorden willen we meer inhoud geven aan het sturen op beleidsdoelen en de maatschappelijke resultaten.

Financieel

In 2023 is het financiële systeem vervangen. In 2024 wordt er gewerkt aan de doorontwikkeling van dit systeem.

Gemeentefonds

Jaarlijks verschijnen meestal drie circulaires vanuit het Rijk. De meicirculaire geeft de vertaling van de voorjaarsnota van de rijksoverheid. De septembercirculaire de vertaling van de miljoenennota en de decembercirculaire rond het uitkeringsjaar zoveel mogelijk af. De primaire meerjarenbegroting 2024-2027 is geënt op de meicirculaire.

In de middelen die vanuit het Gemeentefonds beschikbaar komen hebben de afgelopen jaren diverse ontwikkelingen gespeeld. Te denken valt aan de herijking van de algemene uitkering uit het gemeentefonds, de aanvullende jeugdmiddelen en het woonplaatsbeginsel.

Stelposten

Een stelpost wordt opgenomen in een begroting op het moment dat de werkelijke kosten of benutting niet exact kan worden bepaald. Het gaat vaak om een schatting. Gedurende het jaar kan er beleid worden gemaakt of invulling gegeven worden aan een stelpost. Er worden alleen budgetten beschikbaar gesteld voor een bepaald doel door middel van een begrotingswijziging. Er worden dus geen werkelijke baten of lasten geboekt op de stelposten. De baten en lasten worden begrotingstechnisch overgeheveld naar de kostenplaats en kostensoort.

Borne hanteert de volgende stelposten:

Autonome ontwikkelingen
Dit betreffen zaken met financiële gevolgen die zich gedurende het jaar voordoen en waar de gemeente geen directe invloed op uit kan oefenen. Autonome ontwikkelingen kunnen ook eerdere besluiten van de raad zijn, waarvan niet afgeweken kan worden. Voorbeelden autonome ontwikkelingen: areaalmutaties, actualisering onderhoudsplannen, actualisatie kapitaallasten en aanpassingen gemeenschappelijke regelingen. Uitgangspunt is een cumulatieve groei van € 50.000 per jaar.

Taakmutaties gemeentefonds
In de circulaires van het gemeentefonds worden er taakmutaties doorgevoerd die kunnen leiden tot incidentele of structurele financiële gevolgen. Bij het verschijnen van de circulaires is vaak niet duidelijk wat er dient te gebeuren met de taakmutaties. Hierom worden deze bedragen op een stelpost geplaatst. De beleidsmedewerkers hebben een jaar de tijd om plannen te ontwikkelen en een beroep te doen op deze middelen. De niet ingezette middelen uit de meicirculaire 2023 vervallen dus bij het verschijnen van de meicirculaire 2024.

Looncompensatie
De loonindexatie wordt berekend over de loonkosten en hierover per jaarschijf de in de cao vastgelegde procentuele loonontwikkeling te ramen. Het moment dat de cao akkoord is bevonden door de werkgevers en werknemers, worden de percentages geactualiseerd. Loonindexatie bedraagt 4,3% voor 2024 en is cumulatief in de meerjarenbegroting opgenomen.

Prijscompensatie
Op basis van het Centraal Economisch Plan (CPB) berekenen we de (cumulatieve) prijscompensatie, dit percentage komt ook terug in de circulaires van het gemeentefonds. Voor 2024 is het percentage 12,7% en deze wordt toegepast op de beïnvloedbare kosten aan de begrotingskant.

Gedurende het jaar kan er een beroep gedaan worden op deze stelpost, normaliter is dit in ieder geval bij de bestuursrapportage. Er had gekozen kunnen worden om integraal alle beïnvloedbare budgetten te verhogen met dit percentage, echter dit is niet wenselijk omdat we op deze wijze lucht in de begroting creëren. Als gevolg van afwijkende afspraken en aanbestede producten en diensten hoeft prijsindexatie niet altijd van toepassing te zijn en hoeft ook geen uniform percentage te hebben. Ook de stelpost prijsindexatie voor projecten maakt onderdeel uit van deze stelpost. Wij ramen hier € 100.000 aan extra kapitaallasten vanaf 2026, vanwege de wisselvalligheid van de markt en het aanhoudend hoog prijsniveau.

Vervangingsinvesteringen
De stelpost vervangingsinvesteringen wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van de gegevens in de staat activa. Indien er op basis van bestaand beleid afgeschreven investeringen dienen te worden vervangen vindt de dekking van de kapitaallasten voor de nieuwe investering plaats vanuit deze stelpost.

Raming achterblijvende inkomsten
De legesverhoging wordt pas verwerkt nadat de legesverordening door de raad is vastgesteld. Om een zo juist mogelijke begroting aan te bieden wordt de geraamde hogere opbrengst aan inkomsten geraamd op deze stelpost.

Beleidsontwikkeling
Het structureel begroten van de stelpost structurele beleidsontwikkelingen zorgt voor ruimte in de begroting om gedurende het jaar kapitaallasten te dekken die horen bij investeringen waarover bij de begrotingsbehandeling geen besluit is genomen. De hoogte van de stelpost hangt daardoor samen met de vraag “Hoeveel ruimte voor nieuwe investeringen willen we in het komende begrotingsjaar of jaren?" en bedroeg € 100.000 structureel per jaar (cumulatief). Alle nieuwe beleidsvoorstellen zijn conform Nota Kaderstelling 2024-2027 gedekt uit de stelpost beleidsontwikkeling.

Ombuigingen

In 2024 dient enkel de ombuiging op het gebied van cultuur (€ 50.000) te worden gerealiseerd. Vanaf 2026 dient ook de ombuiging op het gebied van sport (€265.000), na afronding van sportcentrum Borne-West, te worden gerealiseerd.

Vastgoed

Wat willen we bereiken?

Het creëren van een maatschappelijke vastgoedportefeuille welke aansluit bij de maatschappelijke vragen die spelen in Borne. We sturen en exploiteren op een kostendekkende vastgoedportefeuille en dragen bij aan de gestelde beleidsdoelstellingen. Als voorbeeldrol zetten we in om de vastgoedportefeuille te verduurzamen op basis van de afspraken vanuit het Klimaatakkoord. Ook wordt bijgedragen aan het op waarde behouden van onze vastgoedportefeuille. Daarnaast zorgen we voor transparantie exploitaties en bijbehorende financiën.

Wat gaan we daarvoor doen?

- We stellen nieuw vastgoedbeleid vast en we nemen hierin onze duurzaamheidsambities op.
- De gemeente Borne is voornemens om Oekraïners langer dan 31 januari 2024 bij Maria Mediatrix op te blijven vangen. Omdat er op dit moment nog geen uitzicht is op een spoedige terugkeer naar huis, van de Oekraïense vluchtelingen. De gemeente Borne heeft ook op 23 september 2022 een intentieovereenkomst met een projectontwikkelaar gesloten inzake de mogelijke verkoop en herontwikkeling van (een deel van) het perceel waarop Maria Mediatrix zich bevindt. Thans ligt de vraag voor wat voor de gemeente Borne, in het kader van de gesloten Intentieovereenkomst, de juridische aspecten zijn in geval de opvang van Oekraïners bij Maria Mediatrix wordt verlengd.

Grondzaken

Wat willen we bereiken?

- We faciliteren een strategische en maatschappelijke grondportefeuille die aansluit op de ontwikkelingen en maatschappelijke vragen.
- We exploiteren een grondportefeuille die aansluit op de maatschappelijke vraag.
- We streven naar een maatschappelijk en financieel optimaal grondbedrijf.

Wat gaan we daarvoor doen?

- We hernieuwen ons bestaande grondbeleid.
- We hernieuwen ons grondprijzenbeleid en stellen daarmee de uitgangspunten voor de grondprijsberekening vast. Hierbij wordt rekening gehouden met overeenkomsten met derden.
- We willen grondspeculatie en de daar bijkomende prijsopdrijving voorkomen en zetten, indien nodig, in op het instrument Wet voorkeursrecht gemeenten (WVG om als gemeente de regie op maatschappelijke kwaliteit en uitvoering te waarborgen.

4.5.3 Wat mag het kosten?

PR5 Financieel gezond (* €1.000)	Jaarrekening 2022	Actuele begroting 2023	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
Baten						
Financiën	64.752	70.750	62.823	60.005	56.138	57.904
Vastgoed	795	646	1.146	626	626	626
Grondzaken	3.706	3.536	1.977	1.535	2.494	2.154
Totaal Baten	**69.253**	**74.931**	**65.946**	**62.165**	**59.258**	**60.683**
Lasten						
Financiën	18.598	24.500	9.172	8.238	9.911	10.975
Vastgoed	1.994	2.356	2.824	1.310	1.510	1.423
Grondzaken	4.625	3.536	1.977	1.535	2.494	2.154
Totaal Lasten	**25.216**	**30.391**	**13.973**	**11.083**	**13.915**	**14.551**
Saldo	**44.037 V**	**44.540 V**	**51.973 V**	**51.083 V**	**45.343 V**	**46.132 V**

Paragrafen

5.1 Paragraaf Lokale Heffingen

De paragraaf Lokale Heffingen geeft inzicht in de diverse gemeentelijke belastingen en de consequenties daarvan voor de inwoners van Borne. Lokale heffingen hebben tot doel dat de gemeente door het verwerven van eigen middelen dekking vindt van haar uitgaven in het kader van de uitvoering van de gemeentelijke taken. De invoering, wijziging of intrekking van lokale heffingen dient door middel van een door de gemeenteraad vast te stellen verordening te geschieden. De definitieve vaststelling van de tarieven door de gemeenteraad vindt plaats in december 2023. De budgettaire kaders voor deze tariefstelling worden echter door vaststelling van deze begroting bepaald.

De lokale heffingen bestaan uit de gemeentelijke belastingen, rechten en retributies. Deze vormen een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente, welke vooral door de burgers dienen te worden opgebracht. Lokale belastingen worden onderscheiden in heffingen waarvan de besteding gebonden dan wel ongebonden is. Ongebonden lokale heffingen (zoals de OZB) worden tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend, omdat zij niet aan een inhoudelijk begrotingsprogramma zijn gerelateerd. De besteding is niet gebonden aan een bepaalde taak. Gebonden heffingen, zoals de afvalstoffen- en rioolheffing, worden verantwoord op het betreffende programma en worden niet tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend.
Voor het betalen van rechten en retributies verricht de gemeente diensten. De kosten van de gemeentelijke dienstverlening worden doorberekend in de tarieven. Het beleid is er op gericht deze kosten zoveel mogelijk te beperken en daar waar mogelijk rechtvaardiger te verdelen. Hierdoor wordt een evenwichtige lastenverdeling bereikt.

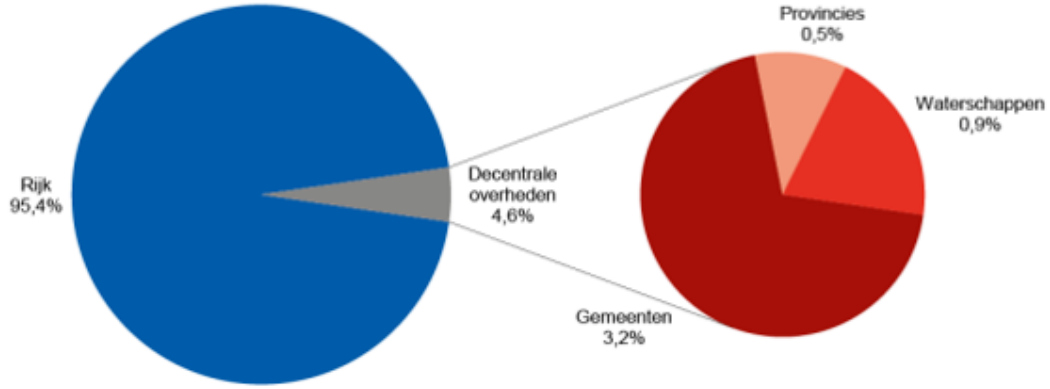
Volgens het Besluit Begroting en Verantwoording dient de paragraaf betreffende de lokale heffingen tenminste te bevatten:

- de geraamde inkomsten;
- het beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
- een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen, waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe bij de berekening van tarieven van heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten niet overschrijden, wat de beleidsuitgangspunten zijn die ten grondslag liggen aan deze berekeningen en hoe deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd;
- een aanduiding van de lokale lastendruk;
- een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid.

De paragraaf Lokale Heffingen geeft inzicht in de diverse gemeentelijke belastingen en de consequenties daarvan voor de inwoners van Borne.

5.1.1 Inkomsten

Van elke euro die huishoudens en bedrijven in Nederland aan belastingen en sociale premies betalen gaat in 2023 3,2% naar de gemeenten. De decentrale overheden nemen samen 4,6% voor hun rekening, de Rijksoverheid 95,4%. Het aandeel van gemeente Borne aan ontvangen belastingen en retributies bedraagt in dit geheel € 12,3 miljoen.

Grafiek: uit Coelo-atlas overzicht van de lokale lasten 2023

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de inkomsten gemeentelijke heffingen.

Type belasting (bedragen * €1.000)	Soort belasting	Begroot 2024
Algemene belastingen	OZB	-8.289
	Reclamebelasting	-224
Totaal Algemene belastingen		**-8.513**
Bestemmingsbelastingen	Afvalstoffenheffing	-2.313
	Rioolheffing	-2.032
Totaal Bestemmingsbelastingen		**-4.345**
Leges en rechten	Begraafplaatsrechten	-127
	Leges burgerzaken	-359
	Leges omgevingsvergunning	-436
	Leges overig	-40
	Marktgelden	-46
Totaal Leges en rechten		**-1.008**
Eindtotaal		**-13.866**

5.1.2 Beleid

Beleidskaders

Het beleid betreffende de lokale heffingen is opgenomen in:

- de diverse belastingverordeningen en –regelingen;
- het coalitieakkoord 2022-2026;
- landelijke wet- en regelgeving.

Hervorming lokaal belastinggebied

In 2015 kondigde het Rijk destijds een belastingherziening aan. Grote veranderingen in lokale heffingen hebben zich sinds die tijd niet voorgedaan en de richting is niet eenduidig: tegenover het verdwijnen van de macronorm voor de OZB (minder Rijksbemoeienis) staat het afschaffen van de precario op ondergrondse leidingen (verkleinen gemeentelijk belastinggebied). In het coalitieakkoord van het nu demissionaire kabinet is het volgende opgenomen: “Om een stabielere financiering voor de medeoverheden te realiseren en hun autonomie te vergroten, wordt in de komende jaren een nieuwe financieringssystematiek voor de periode na 2025 uitgewerkt, waarbij de mogelijkheid voor een groter eigen belastinggebied wordt betrokken. Daarbij worden ook alternatieven voor de OZB en MRB in de beschouwing betrokken.” Daarmee is de discussie over een ruimer (lokaal) belastinggebied weer actueel. Uitbreiding kan echter in 2026 (inzet coalitieakkoord) slechts aan de orde komen als aan de geformuleerde randvoorwaarden is voldaan. Daarbij vormen met name ‘de financiële verhoudingen op orde’ en 'geen verhoging van de lastendruk’ harde ijkpunten. Gelet op de aanstaande Tweede Kamerverkiezingen is de inhoud en het tijdspad van deze hervorming onzeker.

De Omgevingswet en leges

De Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (WKB) treden op 1 januari 2024 in werking. Dit geeft het Rijk, gemeenten, provincies, waterschappen en uitvoeringsorganisaties meer ruimte om de implementatie van de wet op een zorgvuldige en verantwoorde wijze af te ronden. Door deze inwerkingtreding van beide wetten kan er veel veranderen. Dit is sterk afhankelijk van de lokale ambities, beleidsinvulling en inrichtingskeuzes. Het principe van legesheffing verandert niet. Ook de wettelijke grondslag voor het heffen van leges verandert niet. Toch zijn er een aantal zaken die wel gaan veranderen:

- Nieuwe activiteiten toegestaan om leges over te heffen
- (Mogelijk) minder vergunningplichten
- De ‘knip’: het splitsen van de bouwtechnische en de ruimtelijke vergunning
- Gemeentelijke kosten worden hoger of lager
- Gemeentelijke kosten verschuiven
- Meer integrale vergunningen (meerdere gezagen betrokken)
- Planactiviteiten worden minder complex (of juist complexer)

De legesverordening 2024 zal er door de Omgevingswet op onderdelen anders uitzien dan de voorgaande jaren. De nieuwe verordening is gebaseerd op de Modelverordening van de VNG.

Bezwaar en beroep bij kwijtschelding

Op dit moment is er geen bezwaar mogelijk tegen een beschikking uitstel van betaling. Tegen een beschikking kwijtschelding van gemeentelijke belastingen is nu administratief beroep bij het college mogelijk. In de toekomst is in beide gevallen eerst bezwaar bij de invorderingsambtenaar mogelijk en is daarna de fiscale rechter bevoegd (rechtbank in eerste aanleg, gerechtshof in hoger beroep en Hoge Raad in cassatie). Wanneer deze landelijke wijziging in werking treedt is, gelet op de aanstaande Tweede Kamerverkiezingen nog niet bekend.

No cure – no pay bij de uitvoering van de Wet WOZ wordt aangepakt

Gemeenten moeten een vergoeding betalen als via no cure – no pay bureaus (NCNP-bureaus) de WOZ -waarde van woningen en bedrijven wordt aangepast. Dat kan gebeuren wanneer NCNP-bureaus namens burgers een bezwaarschrift indienen bij de gemeente of door een beroep bij de rechter. Dat levert die bureaus zo veel geld op dat er sprake is van een verdienmodel. Burgers profiteren daar niet van. Terwijl de regeling is bedoeld als kostenvergoeding voor burgers. De enorme toename van de bureaus heeft een aantal maatschappelijk ongewenste gevolgen:

1. De uitvoering van de Wet WOZ loopt vast.
2. De rechters komen te weinig toe aan andere zaken.
3. De relatie met de burger formaliseert.
4. In 2021 keerden gemeenten € 18 miljoen uit aan kostenvergoedingen.

Naar aanleiding van deze maatschappelijk ongewenste gevolgen, hebben 15 uitvoeringsorganisaties, waaronder GBTwente, een brandbrief verstuurd naar demissionair staatssecretaris Fiscaliteit, de heer mr. Marnix van Rij. De staatssecretaris kondigde vervolgens aan maatregelen te nemen. Gelet op de Tweede Kamerverkiezingen is nog onzeker hoe, wanneer en in welke vorm deze maatregelen genomen zullen worden.

5.1.3 Overzicht

Gemeenten zijn beperkt in de soorten belastingen die ze mogen heffen. Deze zijn limitatief opgesomd in de wet. Naast belastingen, heft de gemeente rechten en leges voor individuele dienstverlening aan haar burgers. De tarieven van deze rechten en leges dienen zodanig vastgesteld te worden dat de geraamde opbrengsten de geraamde kosten voor het verlenen van de diensten niet overschrijden. De opbrengst van deze zogeheten gebonden heffingen dient alleen ter bestrijding van de kosten die de gemeente voor de betreffende dienstverlening maakt. De opbrengsten van de belastingen en overige heffingen worden in beginsel alleen aangepast aan de inflatiecorrectie. De gemeente is vrij in de besteding van de opbrengst van de ongebonden heffingen (algemene belastingen). De gemeentelijke belastingen en retributies die in 2023 in Borne zullen worden geheven zijn:

1. Ongebonden belastingen
   1.1. Onroerendezaakbelastingen
   1.2. Reclamebelasting
2. Gebonden belastingen
   2.1. Afvalstoffenheffing
   2.2. Leges en rechten
   2.3. Rioolheffing

5.1.3.1 Onroerendezaakbelasting

Op basis van artikel 220 van de Gemeentewet kunnen gemeenten onroerende-zaakbelastingen (OZB) heffen. De OZB is een algemene belasting, er is geen relatie tussen de heffing en bepaalde taken van de gemeente. De opbrengst is onderdeel van de algemene middelen.
In de meicirculaire gemeentefonds 2019 is aangekondigd dat het Rijk met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft afgesproken dat vanaf 2020 een benchmark woonlasten wordt ingevoerd om jaarlijks de ontwikkeling van de lokale lasten inzichtelijker te maken. Met de invoering van de benchmark wordt afgestapt van de afspraak dat de ontwikkeling van de lokale lasten jaarlijks wordt gemonitord met de macronorm onroerende zaakbelasting (ozb, de macronorm).

De OZB is een tijdstipbelasting. Dit betekent dat voor het bepalen van de belastingplicht de situatie per 1 januari van het belastingjaar geldt. Veranderingen in de loop van het jaar, bijvoorbeeld de verkoop van een huis, worden meegenomen in het volgende belastingjaar. Belastingplichtigen zijn eigenaren van woningen; eigenaren van niet-woningen en gebruikers van niet-woningen. Indien iemand zowel eigenaar als gebruiker is van een niet-woning, dan betaalt hij of zij beide belastingen.

De grondslag voor de berekening van de OZB is de WOZ-waarde van de onroerende zaak. Deze wordt jaarlijks opnieuw bepaald. Het tarief van de OZB wordt uitgedrukt in een percentage van de WOZ-waarde. Voor iedere groep belastingplichtigen wordt een afzonderlijk tarief vastgesteld. De hoogte van het tarief leidt tot de

opbrengst die met de begroting is vastgesteld. De beoogde opbrengst van de OZB per belastingplicht wordt eerst vastgesteld. Vervolgens wordt op basis van de totale WOZ-waarde van de belastingplicht het OZB-tarief berekend. De ontwikkeling van het OZB-tarief is dus naast de ontwikkeling van de OZB-opbrengst afhankelijk van de ontwikkeling van de vastgoedmarkt. Als de gemiddelde waarde op de vastgoedmarkt stijgt, leidt dit tot een neerwaartse bijstelling van het OZB-tarief. Anders zou de OZB-opbrengst evenredig meestijgen. Andersom geldt hetzelfde. Een negatieve waardeontwikkeling van de vastgoedmarkt leidt tot een verhoging van het OZB-tarief, om te voorkomen dat de OZB opbrengst daalt.

De tariefaanpassing op basis van de ontwikkeling van de vastgoedmarkt heeft voor de gemiddelde eigenaar en gebruiker geen effect op de hoogte van de OZB-heffing. Immers, een gemiddeld vastgoedobject volgt de ontwikkeling op de vastgoedmarkt.

5.1.3.2 Reclamebelasting

Op grond van artikel 227 van de Gemeentewet kunnen gemeenten reclamebelasting heffen. Reclamebelasting kan worden geheven over openbare aankondigingen die vanaf de openbare weg zichtbaar zijn. Het gaat om aankondigingen in letters, symbolen, voorwerpen, kleuren of een combinatie daarvan. Voorbeelden zijn gevelreclame, bestickering van ramen, posters, vlaggen, uithangborden, luifels of spandoeken. De reclamebelasting is in overleg met ondernemers ingevoerd. Besloten is om de opbrengst van de reclamebelasting, na aftrek van de kosten, beschikbaar te stellen voor de verbetering van leefbaarheid, veiligheid en attractiviteit van winkelgebieden en bedrijventerreinen via de stuurgroep Reclameheffing.

5.1.3.3 Afvalstoffenheffing

De wettelijke basis voor het heffen van afvalstoffenheffing is geregeld in artikel 15.33 van de Wet Milieubeheer. Op basis van de Wet Milieubeheer heeft de gemeente de wettelijke taak om zorg te dragen voor de inzameling van afvalstoffen die afkomstig zijn van particuliere huishoudens. De inzameling van afval wordt sinds 1996 uitgevoerd door Twente Milieu. De verwerking van met name restafval en GFT vindt plaats bij Twence. De kosten van de inzameling en verwerking van afvalstoffen wordt betaald uit de afvalstoffenheffing.

Sinds 1 januari 2020 werkt Borne met Diftar. Diftar staat voor gedifferentieerde tarieven. Dit houdt in dat inwoners naast een vast bedrag per keer, betalen voor het ledigen van hun grijze restafvalcontainer of voor het wegbrengen van afval naar een ondergrondse restafvalcontainer. Dit volgens het principe ‘afval scheiden loont’. Afvalstoffenheffing wordt geheven van de gebruiker van een perceel waarvoor de gemeente een wettelijke plicht tot inzameling heeft en de inzamelverplichting ook nakomt.

Afvalstoffenheffing (*€1.000)		**Begroot 2024**
Lasten taakvelden	Afval	2.090
	Inkomensregelingen	70
Toe te rekenen lasten	Overhead	160
	BTW	409
Totale lasten		**2.729**
Baten exclusief heffingen		-132
Beschikking over voorziening		-284
Opbrengst heffingen		-2.313
Totale baten		**-2.729**
Dekkingspercentage		**100%**

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat veruit het grootste deel van de gemeentelijke kosten komt van het taakveld afval (€ 2,1 miljoen). De kosten zitten vooral in het daadwerkelijk inzamelen en verwerken van het huishoudelijke afval. Ook het scheiden van afval en het recyclen ervan valt hieronder. Omdat er ook bedrijfsafval op het taakveld is opgenomen worden niet alle kosten van het taakveld meegenomen. Dit is inclusief de kosten voor de heffing en invordering van de afvalstoffenheffing. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken het versturen van aanslagen aan

de juiste personen. Daarnaast begroten wij € 131.000 voor het taakveld overhead. Dit zijn kosten die worden gemaakt door de sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

5.1.3.4 Rioolheffing

De wettelijke basis voor het heffen van rioolheffing ligt in artikel 228a van de Gemeentewet. In de rioolheffing worden kosten doorgerekend die verbonden zijn aan het in stand houden van het gemeentelijk rioleringsstelsel.

Met de invoering in 2008 van de Wet gemeentelijke watertaken heeft de gemeente naast de zorgplicht voor het afvoeren van huishoudelijk afvalwater en regenwater ook de zorgplicht voor het grondwater. Daarmee is ook de mogelijkheid ontstaan om de kosten die verbonden zijn aan de taken die voortvloeien uit de Wet gemeentelijke watertaken, toe te rekenen aan de rioolheffing.
De rioolheffing is een bestemmingsheffing (bestemming is watertaken), er staan geen aanwijsbare tegenprestaties tegenover.

Elke gemeente is verplicht een Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) vast te stellen. In een GRP wordt meerjarig inzicht gegeven in de kosten die gemaakt worden voor de instandhouding van het gemeentelijk rioolstelsel. Om deze kosten transparant te maken splitsen wij eerst uit op welke taakvelden wij deze kosten zullen maken. Vervolgens gaan wij in op de herkomst van de middelen voor het financieren van deze taken.

Rioolheffing (*€1.000)		**Begroot 2024**
Lasten taakvelden	Riolering	1.620
	Straatreiniging	51
	Water	96
	Inkomensregelingen	19
	Toevoeging aan voorziening	-249
Toe te rekenen lasten	Overhead	303
	BTW	192
Totale lasten		**2.032**
Baten exclusief heffingen		-50
Opbrengst heffingen		-1.982
Totale baten		**-2.032**
Dekkingspercentage		**100%**

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat veruit het grootste deel van de gemeentelijke kosten komt van het taakveld riolering (€ 1,4 miljoen). De kosten zitten vooral in daadwerkelijk nakomen van onze gemeentelijke watertaken op het gebied van afvalwater, hemelwater en grondwater, inclusief de kosten voor de heffing en invordering van de rioolheffing. Daarnaast begroten wij € 215.000 voor het taakveld overhead. Dit zijn kosten die wij maken door de sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

Momenteel wordt voor rioleringsinvesteringen een nieuwe afschrijvingssystematiek uitgewerkt. Deze zal in 2024 aan u worden voorgelegd. Hierop vooruitlopend wordt de rioolvervanging van de prins Bernhardlaan al in 50 jaar afschreven. Doen we dit niet, dan is de voorziening niet toereikend.

Rioolaansluitrecht

De wettelijke basis voor het heffen van het rioolaansluitrecht ligt in artikel 229 van de Gemeentewet. In het rioolaansluitrecht worden kosten doorgerekend die verbonden zijn aan het maken van een verbinding tussen het hoofdriool en een nog niet aangesloten pand.

5.1.3.5 Leges en rechten

De mogelijkheid tot het heffen van leges is geregeld in artikel 229, lid 1b van de Gemeentewet. De gemeente levert op aanvraag van individuele burgers een uiteenlopend pakket aan diensten. Door het heffen van leges worden de kosten die hiervoor worden gemaakt in principe verhaald op de burger die de dienst afneemt. Voorbeelden zijn het verstrekken van een paspoort of het verlenen van een vergunning. Degene die de dienst aanvraagt betaalt ook de leges. De heffingsmaatstaf is zeer divers en wordt vermeld in de tarieventabel die hoort bij de legesverordening.

De leges zijn in de tarieventabel van de legesverordening ingedeeld in drie titels:

- titel 1, algemene dienstverlening;
- titel 2, dienstverlening vallend onder de fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning;
- titel 3, dienstverlening vallend onder Europese dienstrichtlijn.

Op grond van artikel 229b van de Gemeentewet mag de legesverordening als geheel bezien maximaal kostendekkend zijn. Niet elke post zal dus afzonderlijk op zijn kostendekkendheid worden beoordeeld. Dit laatste zou ook moeilijk realiseerbaar zijn gezien het feit dat de kosten voor de individuele diensten moeilijk zijn te bepalen. Dat neemt niet weg dat een gemeente wel een kostendekkendheid per dienst of per samenhangende groep van diensten mag nastreven, als de gemeente in dit opzicht maar een consequente lijn volgt.

Leges en rechten (*€1.000)		**Begroot 2024**
Lasten taakvelden	Burgerzaken	963
	Verkeer en vervoer	321
	Wonen en bouwen	1.330
Toe te rekenen lasten	Overhead	2.614
Totale lasten		**5.229**
Baten exclusief heffingen		-58
Opbrengst heffingen		-1.669
Totale baten		**-1.727**
Dekkingspercentage		**33%**

Op grond van het bovenstaande is het mogelijk om kruissubsidiëring toe te passen. Onder kruissubsidiëring wordt verstaan: het hoger stellen van tarieven van leges voor sommige diensten om daarmee de tarieven voor andere diensten laag te kunnen houden. Daarnaast kan bij de tariefstelling uitdrukking worden gegeven aan het profijtbeginsel. Dat is een aparte beleidsmatige afweging. Onderlinge verschillen in - op zichzelf geoorloofde - kostendekkingspercentages tussen groepen van diensten zijn niet in strijd met de wet of met enig algemeen rechtsbeginsel.

De mogelijkheden tot kruissubsidiëring zijn door de komst van de Europese Dienstenrichtlijn (EDR) beperkter geworden. De EDR maakt kruissubsidiëring binnen een cluster van samenhangende vergunningstelsels mogelijk. Dit betreft alleen de diensten aan dienstverrichters waarop de EDR van toepassing is (titel 3 van de Legesverordening). De wetgever heeft hierin geen aanleiding gezien om artikel 229b van de Gemeentewet te wijzigen. De EDR doorkruist daarmee de wettelijke regeling van artikel 229b Gemeentewet.

Bij de introductie van de Wabo in 2010 (omgevingsvergunning, zie Titel 2 van de Legesverordening) ging de wetgever ervan uit dat kruissubsidiëring tussen het cluster omgevingsvergunning en andere in de legesverordening opgenomen dienstverleningen niet mogelijk is. De wens van de wetgever is echter niet in een wettelijke bepaling vastgelegd, zodat in principe artikel 229b van de Gemeentewet onverkort geldt. Wij gaan echter uit van maximaal 100% kostendekkendheid binnen titel 2.
Voor een aantal tarieven binnen titel 1 geldt dat deze door het Rijk zijn gemaximeerd: paspoorten, rijbewijzen, kansspelen en wet bescherming persoonsgegevens.

5.1.3.6 Begraafrechten

Op grond van artikel 229 van de Gemeentewet wordt een vergoeding gevraagd voor het gebruik van de begraafplaatsen en voor het door de gemeente verlenen van diensten in verband met de begraafplaatsen. De heffing wordt geheven naar de maatstaven en de tarieven zoals die in de verordening begraafrechten zijn opgenomen. De tarieven worden jaarlijks verhoogd met de inflatiecorrectie.

Begraafrechten (*€1.000)	Begroot 2024
Lasten	287
Totale lasten	**287**
Baten taakvelden exclusief heffingen	0
Opbrengst heffingen	-127
Totale baten	**-127**
Dekkingspercentage	**44%**

5.1.3.7 Marktgelden

Op grond van artikel 229 van de Gemeentewet kan de gemeente een recht heffen voor het ter beschikking stellen van een standplaats op een deel van de openbare ruimte die gebruikt wordt voor een markt. Belastingplichtig is degene aan wie de standplaats beschikbaar is gesteld. In totaal verwachten we het komende jaar € 48.000 aan kosten te maken om deze zorgplichten na te komen. Om deze kosten transparant te maken splitsen wij uit op welke taakvelden wij deze kosten zullen maken.

Marktgelden (*€1.000)	Begroot 2024
Lasten taakvelden	42
Toe te rekenen kosten - overhead	6
Totale kosten	**47**
Baten taakvelden exclusief heffingen	0
Opbrengst heffingen	-46
Totale baten	**-46**
Dekkingspercentage	**98%**

5.1.4 Woonlastenontwikkeling

De hoogte van de gemeentelijke woonlasten krijgt regelmatig aandacht in de media. Onder woonlasten verstaan we: onroerende-zaakbelastingen, afvalstoffen- en rioolheffing. Het zijn belastingen en tarieven waarmee ieder huishouden in een gemeente jaarlijks te maken krijgt.

Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) publiceert jaarlijks de Atlas van lokale lasten. Men vergelijkt daarin per gemeente de woonlasten van een woning met een voor die gemeente gemiddelde waarde. De tariefaanpassingen voor de OZB, afval- en rioolheffing leiden voor een gemiddeld gezin (met eigen woning) tot de volgende woonlastenontwikkeling voor 2023:
Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (kortweg COELO) berekent jaarlijks per gemeente de belastingdruk. Uit hun publicatie 'Atlas van de lokale lasten 2022' blijkt dat voor de veertien Twentse gemeenten de woonlasten voor een gemiddeld meerpersoonshuishouden als volgt zijn weer te geven:

bruto woonlasten	éénpersoons-huishouden		meerpersoons-huishouden		stijging in % tov 2021	
eigenaar-gebruiker woning	2022	2023	2022	2023	1-pers	meerpers
Almelo	943	967	986	1.011	2,50%	2,50%
Borne	884	936	914	967	5,90%	5,80%
Dinkelland	879	862	908	890	-2,00%	-2,10%
Enschede	927	938	962	966	1,20%	50,00%
Haaksbergen	973	1.039	1.021	1.039	6,80%	1,80%
Hellendoorn	902	937	902	937	3,90%	3,90%
Hengelo	860	889	901	928	3,40%	3,00%
Hof van Twente	832	963	872	1.003	15,80%	15,02%
Losser	960	1.028	990	1.059	7,00%	6,90%
Oldenzaal	828	856	864	892	3,40%	3,20%
Rijssen-Holten	615	657	667	708	6,80%	6,10%
Tubbergen	784	779	813	807	-0,60%	-0,70%
Twenterand	916	940	957	981	2,60%	2,60%
Wierden	863	890	892	915	3,20%	2,60%
Overijssel	835	867	868	896	3,80%	3,20%
Nederland	826	867	904	944	5,00%	4,40%

5.1.5 Kwijtscheldingsmogelijkheden

De gemeente moet bij het vaststellen van kwijtschelding landelijke regels toepassen. Binnen deze mogelijkheden zijn de volgende eigen beleidskeuzes gemaakt:

- Voor de ozb, riool- en voor de afvalstoffenheffing is kwijtschelding mogelijk, waardoor minima geen woonlasten betalen;
- Voor het vaste bedrag en voor een gedeelte van het variabele deel (ledigingen) wordt voor de afvalstoffenheffing kwijtschelding verleend. Voor de rioolheffing wordt alleen kwijtschelding verleend voor een grondslag < 500 m3.;
- Bij de normkosten van bestaan wordt uitgegaan van 100% van de bijstandsnorm;
- Ondernemers voor de privébelastingen zijn gelijkgesteld met particulieren;
- Kosten voor kinderopvang worden in aanmerking genomen als uitgaven bij de berekening van de betalingscapaciteit;
- Bij de normkosten van bestaan voor AOW'ers wordt uitgegaan van 100% van de netto AOW-norm.

Voor de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen in het kader van het minimabeleid is voor 2024 uitgegaan van een totaalbedrag van € 190.000. Hierbij gaat het om € 123.500 voor afvalstoffenheffing en € 66.500 voor rioolheffing. De gederfde inkomsten voor de riool- en afvalstoffenheffing worden gecompenseerd via een verhoging van het tarief van de betreffende heffing.

In dit overzicht is de rangorde voor de eigenaar-gebruiker van een woning op de woonlastenladder van Coelo vermeld.

5.2 Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Het in kaart brengen van het weerstandsvermogen en dit af te zetten tegen het risicobeeld is één van de mogelijkheden om de financiële positie van de gemeente te kunnen beoordelen. Het weerstandsvermogen is de mate waarin de organisatie in staat is middelen vrij te maken, de beschikbare weerstandscapaciteit, om onverwachte financiële tegenvallers (risico's) op te kunnen vangen. De financiële kengetallen geven een aanvullend inzicht in de weer- en wendbaarheid van de gemeente en hoeveel financiële ruimte er is om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken. Uitgangspunt van deze paragraaf is de Nota risicomanagementbeleid 2009 en de Nota reserves, voorzieningen en weerstandsvermogen 2019.

5.2.1 Risicobeeld

Door inzicht in de risico's wordt de organisatie in staat gesteld om op verantwoorde wijze besluiten te nemen, zodat de risico’s nu en de risico’s gerelateerd aan toekomstige investeringen in verhouding staan tot de vermogenspositie van de organisatie. Een risico is te definiëren als een onzekere gebeurtenis of omstandigheid met één of meerdere mogelijke oorzaken en met negatieve gevolgen op het behalen van de doelstellingen van onze gemeente.

Periodiek worden de risico's van de organisatie beoordeeld. In deze cyclus worden stappen als risico-identificatie, risicoanalyse, het ontwerpen en het implementeren van maatregelen doorlopen.
Twee keer per jaar wordt het risicobeeld door middel van een risicomanagementrapportage gedeeld met de directie en het MT. Het risicobeeld wordt als één van de onderwerpen in de besprekingen van de jaarstukken en meerjarenbegroting gedeeld met het college.

Transparantie

Het onderwerp risicomanagement is de laatste jaren binnen Borne meer in de belangstelling komen te staan. Er hebben ons signalen bereikt dat de ontwikkelingen rondom de risico’s niet altijd goed te volgen zijn. De toelichting werd als te summier ervaren en een overzicht van de risico’s in de P&C documenten, zoals de meerjarenbegroting en de jaarrekening, werd gemist.

In deze versie van de paragraaf weerstandsvermogen nemen wij een tabel op met de top tien van de risico’s zoals die binnen Borne door het management en bestuur worden gesignaleerd. Aangezien de risico’s van de grondexploitaties momenteel beperkt zijn is gekozen voor een top tien van de risico’s grondexploitaties, projecten en de lijnorganisatie.

Actualisatie 2023 per 31/8/23

Het risicobeeld is ten opzicht van begin 2023 verbeterd. Het maximale geldgevolg van alle risico’s is afgenomen met ruim 10 miljoen euro (van 32,0 naar 21,7 miljoen euro). Een belangrijke verklaring voor dit gunstiger risicobeeld is het wegvallen van het risico’s van het Wooldrik en een verlaging van het risico grondprijzen.

Risico's (*€ 1.000)	Omvang 31-08-2023	Omvang 31-12-2022
Lijn- en projectrisico's	17.163	21.934
Grondexploitaties	4.567	10.067
Saldo	**21.730**	**32.001**

Overzicht van de top 10 risico's (Grondexploitaties, projecten en lijnorganisatie)

Onderwerp	Risico	Gevolgen	Maximaal financieel gevolg (* € 1.000)
Nieuwbouw gemeentehuis	Stoppen/ afblazen project.	Geen zicht op alternatieve huisvesting waardoor er flink geïnvesteerd moet worden in het huidige gemeentehuis (exclusief niet gehaalde ingeboekte bezuinigingen).	3.100
Project Totaalvisie	Verwerving van percelen benodigd om onder-doorgangen te kunnen realiseren valt duurder uit	Hogere marktwaarde en/of hogere schadeloosstellingen kunnen leiden tot hogere kosten.	1.000
Grondexploitaties	Planschade claim: gronden in bezit derden waarvan de bestemming gewijzigd is.	Planschadeclaim	1.000
Grondexploitaties	Planschade: het weg bestemmen van de uit te werken woonbestemming naar agrarisch of groen.	Minder gronduitgifte.	1.000
Gemeentefonds	Inflatie in relatie tot de structurele dekking vanuit het gemeenteronds.	Budgettaire krimp als gevolg onvoldoende compensatie prijsstijging.	1.000
Project Totaalvisie	Meer maatregelen nodig om beide onderdoor-gangen goed in de huidige omgeving te passen	1. Meer maatregelen nemen om percelen bereikbaar te houden 2. Meer maatregelen om bomen te behouden/verplanten 3. Hogere kosten verleggen kabels en leidingen en trafo-ruimte	1.000
Grondexploitaties	Als gevolg van econo-mische ontwikkelingen dalende grondprijzen.	Lagere grondprijzen	1.000
Jeugd en WMO	Uitkomsten onderzoek KPMG reële tarieven jeugdzorg	Kostenstijging hoger dan beschikbare prijscompensatie	400
Jeugd en WMO	Niet sluitende begroting zorgaanbieders	De sterke inflatie heeft er voor gezorgd dat zorgaanbieders hun begroting niet meer rond krijgen.	400
Bedrijfsvoering	Getroffen worden door een cyberincident.	1. Bedrijfsprocessen komen stil te liggen, verstoring van de dienstverlening en financiële schade. 2. Niet kunnen beschikken over de juiste, volledige informatie. 3. Herstelprocessen	4.000

Verschillen tussen risicobeeld begroting 2024 – 2027 ten opzichte van de jaarrekening 2022 (31/12/22)

Lijn en projecten

Per saldo daalt het risicobeeld voor de lijnorganisatie en de projecten met 4,8 miljoen.

Risico	Bedrag (* € 1.000)	Verhoging / verlaging
Sociaal Domein	400	Verhoging
Fysiek	-500	Verlaging
't Wooldrik	-6.100	Verlaging
Huis van Borne	900	Verhoging
Diversen	500	Verhoging - kans
Totaal mutatie	**-4.800**	

Sociaal Domein
Onderzoek reële tarieven – Risico was reeds opgenomen; in deze rapportage is hier een geldgevolg van 0,4 miljoen aan gekoppeld.

Fysiek
Het bruto risico 'achterstand onderhoud kapitaalgoederen' is gemuteerd. Het bruto risico is van 1,5 miljoen verlaagd naar 1,0 miljoen.

Project Totaalvisie
Het risico rondom grondwaterstanden is vervallen (1 miljoen). De kans op een risico bij de verwerving van gronden is verhoogd naar 50%. Er is een nieuw risico opgevoerd rondom inpassing van de onderdoorgangen in het landschap (1 miljoen).

't Wooldrik
Als gevolg van het stopzetten van het project 't Wooldrik in maart 2023 en de besluitvorming om een hernieuwd proces rondom de sport op te starten is in besloten om de risico's van het vorige project te laten vallen. In september 2023 wordt een risicosessie georganiseerd. Het beeld dat hieruit naar voren komt wordt meegenomen in het risicobeeld bij de jaarrekening 2023. Het effect op het risicobeeld is 6,1 miljoen positief.

De hiervoor benoemde mutaties tellen op tot een totaal van 6,2 miljoen. Daarnaast leidt het aanpassen van het percentage 'kans van optreden' tot een stijging van het risicobeeld met 0,5 miljoen.

Huis van Borne
Het risico huis van Borne bestaat uit de post achterstallig beheer en onderhoud Rheineplein 1 en plankosten. Naarmate de tijd vordert stijgen de kosten achterstallig beheer en onderhoud. Met het vorderen van de planprocedure stijgen ook deze kosten.

Grondexploitaties

Ten opzichte van de jaarrekening 2022 (risicobeeld 31/12/22) is het risicobeeld met 5,5 miljoen naar beneden bijgesteld. Deze bijstelling betreft de volgende risico's:

Grondprijzen
De omstandigheden bij het opstellen van de MPG 2023/ Jaarrekening 2022 zijn gewijzigd waardoor het risico van grondprijsdalingen lager wordt ingeschat. Het risicobeeld verbetert hierdoor met 5 miljoen.

Zelfrealisatie
Het risico van een zelfrealisatie is komen te vervallen. Hiermee verbetert het risicobeeld met een half miljoen.

Op basis van het volledige risicoprofiel is de benodigde weerstandscapaciteit bepaald met een statistisch rekenmodel. Dit model gaat er vanuit dat niet alle risico's op hetzelfde moment en in volledige vorm plaats vinden. Hiervoor gebruiken we een zekerheidspercentage van 90%. Op basis van de meest recente risico-inventarisatie en simulatie is de benodigde weerstandscapaciteit € 4.936.000 (31/12/22: € 7.459.000).

5.2.2 Beschikbare weerstandscapaciteit

Structurele weerstandscapaciteit

Middelen die permanent (structureel) kunnen worden ingezet om tegenvallers in de begroting (exploitatie) op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de bestaande taken.

- Onbenutte belastingcapaciteit

In gemeente Borne is geen sprake van onbenutte belastingcapaciteit. Gezien de OZB norm artikel 12 is de onbenutte belastingcapaciteit nihil. Ten aanzien van rioolrechten, afvalstoffenheffing, geldt dat deze max 100% kostendekkend mogen zijn. Bij overige heffingen of leges die niet 100% kostendekkend zijn is een verhoging van het tarief niet reëel, waardoor ook op deze onderdelen geen sprake is van onbenutte belastingcapaciteit.

- Begrotingsoverschot komende jaren

Er wordt voor de jaren na 2025 geen begrotingsoverschot verwacht.

Incidentele weerstandscapaciteit

Het vermogen om calamiteiten en andere éénmalige tegenvallers op te kunnen vangen zonder dat deze invloed hebben op de voortzetting van taken op het te gelden niveau.

- Algemene reserve

De Algemene reserve kan volledig worden gezien als buffer om financiële tegenvallers op te vangen. Wel zijn door de raad afspraken gemaakt over het doel en het gebruik van de reserve.

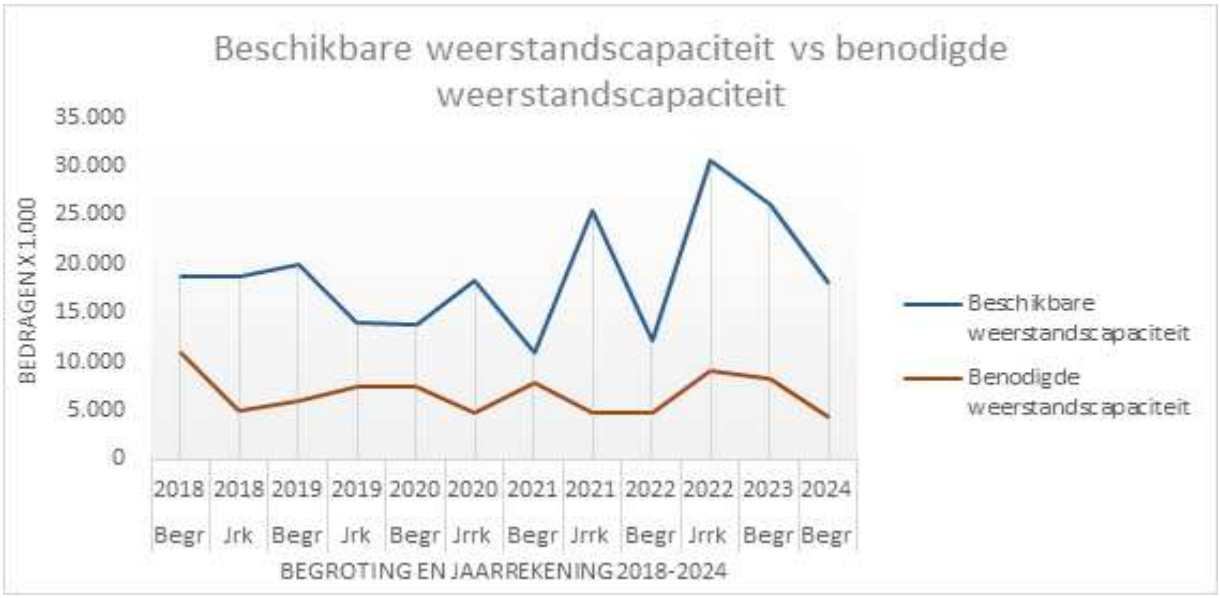
- Algemene reserve grondexploitatie

Op grond van het voorzichtigheidsbeginsel worden voorziene verliezen in de jaarrekening opgenomen zodra zij bekend zijn. Positieve resultaten, ofwel winsten, worden pas verwerkt als zij met voldoende zekerheid vaststaan en dus zijn gerealiseerd. Vanwege dit uitgangspunt wordt de stand van de reserve gehanteerd in de berekening van de weerstandscapaciteit.

- Reserve beleidsontwikkeling

De Reserve beleidsontwikkeling kan, uitgezuiverd van verplichtingen, gebaseerd op door de raad genomen besluiten, volledig worden meegenomen als weerstandscapaciteit.

Weerstandsvermogen	Begr 2018	Jrrk 2018	Begr 2019	Jrrk 2019	Begr 2020	Jrrk 2020	Begr 2021	Jrrk 2021	Begr 2022	Jrrk 2022	Begr 2023	Begr 2024
Algemene reserve	5.695	5.729	5.729	5.628	5.628	16.577	9.090	5.862	6.121	7.705	6.718	8.453
Reserve grondexploitatie	5.796	6.052	6.052	5.551	5.551	1.817	1.817	2.704	3.840	2.704	2.704	1.789
Reserve beleidsontwikkeling	2.638	3.145	3.749	2.816	2.628	0	65	16.814	2.281	15.899	16.584	7.889
Stille reserves	4.611	3.707	4.400	0	0	0	0	0	0	0	0	
Rekeningsaldo voor bestemming										4.221		
Totaal weerstandsvermogen	**18.740**	**18.633**	**19.930**	**13.995**	**13.807**	**18.394**	**10.972**	**25.380**	**12.242**	**30.529**	**26.013**	**18.131**
Bestemmingsreserves	20.961	22.126	20.987	22.126	17.787	9.721	8.598	10.892	7.882	9.189	5.732	9.377
Totaal reserves	**39.701**	**40.759**	**40.917**	**36.121**	**31.594**	**28.115**	**19.570**	**36.272**	**20.124**	**39.718**	**31.745**	**27.508**
Totaal weerstandsvermogen	**18.740**	**18.633**	**19.930**	**13.995**	**13.807**	**18.394**	**10.972**	**25.380**	**12.242**	**30.529**	**26.013**	**18.131**
Benodigde weerstandscapaciteit	**10.871**	**4.920**	**6.057**	**7.505**	**7.531**	**4.693**	**7.755**	**4.691**	**4.686**	**8.976**	**8.313**	**4.936**

5.2.3 Weerstandsvermogen

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit.

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen.

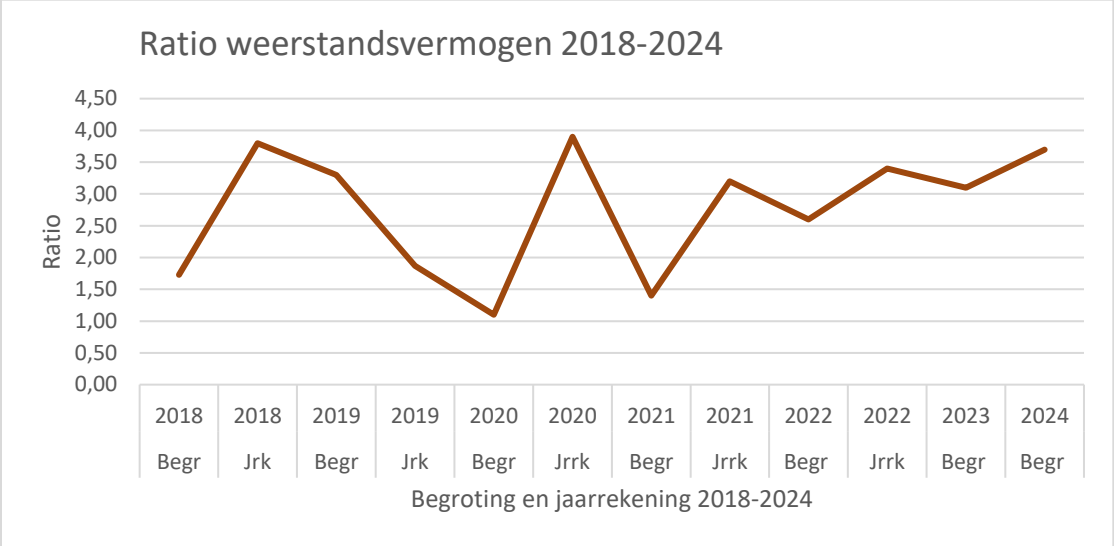
Ratio Weerstandsvermogen	Bedrag (* € 1.000)
A. Beschikbare weerstandscapaciteit	18.131
B. Benodigde weerstandscapaciteit	4.936
Ratio	**3,67**

Weerstandsnorm

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

De ratio weerstandsvermogen is met 3,7 nog steeds uitstekend te noemen. De minimale norm die met de raad is afgesproken ligt tussen 1,0 tot 1,4 en betekent voldoende.

Ontwikkeling van de ratio weerstandsvermogen

5.2.4 Risicokaart

Risico's waarvan de oorzaken en gevolgen in klassen ingedeeld zijn kunnen geplaatst worden in een risicokaart. De risicokaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en gevolg. De nummers in de risicokaart corresponderen met de aantallen risico's die zich in het desbetreffende vak van de risicokaart bevinden. Een risico dat in het groene gebied zit, vormt geen direct gevaar voor de continuïteit van de organisatie. Een risico dat een score heeft die in het oranje gebied zit, vraagt om aandacht. Een risico dat een risicoscore heeft die in het rode gebied zit vereist directe aandacht om te voorkomen dat de continuïteit van de organisatie wordt bedreigd. Er wordt een onderscheid gemaakt in het bruto en netto risico. Het bruto risico geeft de situatie weer voordat er maatregelen zijn getroffen. Het netto risico geeft het resultaat na het nemen van maatregelen.

geld	**Bruto**				
x > €500.000	3	3	5		
€250.000 < x < €500.000	6	1	5		
€100.000 < x < €250.000	1	3	1		
€25.000 < x < €100.000	4	1	3		
x < €25.000		1	1		
Geen geldgevolgen	2		1	1	
Kans	10%	30%	50%	70%	90%

5.2.5 Kengetallen

Onderstaand worden de financiële kengetallen toegelicht.

Netto schuldquote

Dit cijfer geeft inzicht in het niveau van de gemeentelijke schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft een indicatie van de mate waarin de rentelasten en de aflossing op de exploitatie drukken. Een laag percentage is gunstig. De VNG adviseert om 130% als maximum norm te hanteren en daarboven de schuld af te bouwen. Het eerste jaar zit gemeente Borne boven deze maximum norm, door de in verhouding grote grondexploitaties. Binnen de kengetallen wordt onderscheid gemaakt ten aanzien van de schuldquote inclusief en exclusief doorverstrekte leningen. Aangezien onze gemeente geen lening doorverstrekt zijn beide kengetallen gelijk.

Solvabiliteit

Dit cijfer drukt het eigen vermogen uit als percentage van het totale vermogen en geeft daarmee inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger percentage, hoe gunstiger dit is voor de financiële weerbaarheid van de gemeente.
Het solvabiliteitspercentage ligt meerjarig rond de 15%, dit betekent dat Borne naar verhouding weinig eigen vermogen heeft en daarbij een hoog risico heeft in de mate waarin het kan voldoen aan haar financiële verplichtingen.

Grondexploitaties

Dit cijfer geeft aan hoe groot de grondexploitatie is ten opzichte van de totaal geraamde baten. De boekwaarde van de grond moet worden terugverdiend bij de verkoop. Kenmerkend voor de grondexploitaties is dat de looptijd meerdere jaren betreft. Naarmate de inkomsten verder in de toekomst liggen, brengt dit meer rentekosten en risico's met zich mee. Een grondexploitatie van 10% of hoger wordt beschouwd als kwetsbaar.

Het percentage van de grondexploitaties ligt in Borne fors hoger dan de hierboven gestelde norm, dit houdt in dat Borne meer risico loopt op het niet verkopen van kavels waarbij de gronden al wel bouwrijp zijn gemaakt.
Omdat gemeente Borne voor twee grondexploitaties samenwerkt met de gemeente Hengelo zijn de kengetallen op twee manieren gepresenteerd. Het eerste percentage is gebaseerd op de grondexploitatie waarbij de Veldkamp en Wijkerslocatie Olde Engeberink in zijn totaliteit is opgenomen. Daarnaast is nog het percentage weergegeven waarbij alleen het aandeel van Borne wordt meegerekend.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte wordt aangegeven als een percentage op basis van de structurele baten en lasten. Hoe hoger het percentage, hoe meer structurele ruimte. Voor 2023 is dit percentage positief, wat inhoudt dat er structurele ruimte in de exploitatie zit. De ontwikkelingen in het meerjarenperspectief laten een structureel sluitende begroting zien. De positie is echter niet dusdanig dat zich dat uit in structurele exploitatieruimte.

Gemeentelijke belastingcapaciteit

Dit kengetal geeft aan hoe de gemiddelde woonlasten binnen de gemeente zich verhouden tot het landelijk gemiddelde. De gemiddelde woonlasten liggen 5% boven het landelijk gemiddelde, er is relatief minder ruimte om belastingen te verhogen. De daling van de gemiddelde woonlasten wordt veroorzaakt door de verlaging van de tarieven afval en riool. Hiermee zijn we dichter bij het landelijk gemiddelde gekomen. Voorstellen voor lastendrukverhoging kunnen weer leiden tot stijging van het percentage.

Duiding kengetallen	Laag risico	Neutraal risico	Hoog risico
1a. Netto schuldquote	< 90%	90% - 130%	>130%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	< 90%	90% - 130%	>130%
2. Solvabiliteitsratio	> 50%	20% - 50%	< 20%
3. Grondexploitatie	< 20%	20% - 35%	> 35%
4. Structurele exploitatieruimte	>0%		<0%
5. Belastingcapaciteit	< 95%	95% - 105%	>105%

Kengetallen	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
1a. Netto schuldquote	98%	98%	124%	120%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	98%	98%	124%	120%
2. Solvabiliteitsratio	21%	22%	17%	16%
3. Grondexploitatie	35%	12%	2%	1%
4. Structurele exploitatieruimte	2%	2%	-4%	-4%
5. Belastingcapaciteit	105	105	105	105

5.3 Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Met het onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de gemeentelijke begroting gemoeid. Kapitaalgoederen zijn nodig om de programmadoelen van de gemeente te realiseren en zijn het 'gezicht' van de gemeente. De paragraaf onderhoud kapitaalgoederen is een instrument voor de raad om jaarlijks de kaderstellende en controlerende taak uit te kunnen voeren. Zij kan algemene kaders stellen over welke kapitaalgoederen de gemeente moet hebben en hoe zij met haar kapitaalgoederen omgaat, invloed uitoefenen op afzonderlijke investeringsbeslissingen en de kwaliteit van de aanwezige kapitaalgoederen bewaken en zo nodig bijsturen.

In de openbare ruimte hebben we te maken met verschillende kapitaalgoederen. In deze paragraaf gaan we in de op de belangrijkste kapitaalgoederen. Dit zijn wegen en openbare verlichting, riolering, water, groen en gebouwen.

Hieronder wordt ingegaan op deze kapitaalgoederen waarbij inzicht wordt gegeven in het beleidskader, het kwaliteitsniveau, het geplande onderhoud, het achterstallige onderhoud en de trends en ontwikkelingen. Tenslotte worden in een overzicht de geplande onderhoudskosten en investeringen van de kapitaalgoederen gepresenteerd.

Nota kapitaalgoederen

Eens per 4 jaar wordt een Nota kapitaalgoederen uitgebracht. In 2021 is de Nota kapitaalgoederen 2021-2024 vastgesteld. De uit deze nota voortvloeiende consequenties worden hieronder toegelicht voor het begrotingsjaar 2024. Voor het jaar 2025 dient er een nieuwe Nota kapitaalgoederen te worden opgesteld. Als onderdeel van de Nota kapitaalgoederen heeft de raad besloten om een fonds in te stellen voor toekomstig groot onderhoud en vervangingen. Hiermee wordt geanticipeerd op de te verwachten onderhoudspiek als gevolg van de massale nieuwbouw in het laatste kwart van de vorige eeuw.

5.3.1 Wegen

Beleidskader

Borne heeft geen beleidsplan voor wegen. Voor het noodzakelijke onderhoud wordt een tweejaarlijkse inspectie uitgevoerd die resulteert in een meerjaren onderhoudsplan (MJOP). Er wordt in het MJOP onderscheid gemaakt tussen klein en groot onderhoud. Klein onderhoud is ondergebracht in de dienstverleningsovereenkomst (DVO) met Twente Milieu, terwijl de gemeente zelf opdracht geeft voor groot onderhoud. Binnen de totaal beschikbare budgetten voor groot en klein onderhoud kan jaarlijks, in overleg tussen Twente Milieu en gemeente, worden geschoven. In de Nota kapitaalgoederen 2021- 2024 is de actuele onderhoudssituatie in beeld gebracht. Door het instellen van een voorziening kan de geconstateerde situatie van achterstallig onderhoud (niveau D) in de komende jaren worden aangepakt, waardoor de functionaliteit en veiligheid van de wegen weer op basisniveau (B) kan worden gebracht.

Uit het beleid voortvloeiende consequenties

In 2024 zijn de onderhoudswerkzaamheden te verdelen in (het wegwerken van) achterstallig onderhoud, levensduur verlengend onderhoud, klein onderhoud en regulier groot onderhoud. Op basis van de laatste wegeninspectie (2023) en de beschikbare gestelde voorziening (€ 1.713.000) kan in 2024 verder worden gewerkt aan het herstel van achterstallig groot onderhoud. Bij de bepaling van de aan te pakken wegen worden de ruwe inspectiegegevens als basis gebruikt voor de uiteindelijke maatregelen. Hierbij wordt eerst gekeken naar mogelijkheden om aan te sluiten bij andere werkzaamheden, bijvoorbeeld reconstructies of herinrichtingen. Zijn deze voorlopig niet aan de orde dan kan er binnen een wijk gericht groot onderhoud worden gepleegd op die (onderdelen van) straten die onder de maat zijn. Met een beperkte maatregel als een deklaag of een eenvoudige herbestrating wordt de weg of het weggedeelte dan weer op niveau gebracht.

De uitvoering van het jaarlijkse onderhoud gebeurt deels via Twente Milieu en deels via de gemeente. Via de DVO wordt de veiligheid van voetpaden en fietspaden door middel van klein onderhoud gewaarborgd. Twente Milieu voert hiervoor jaarlijks twee speciale inspectierondes uit. Vanuit de gemeentelijke begroting worden de

beschikbare budgetten gebruikt voor regulier groot onderhoud aan wegen. Handhaving van de veiligheid en het voorkomen van achterstallig onderhoud c.q. kapitaalvernietiging zijn uitgangspunt voor de te maken keuzes.

Trends en ontwikkelingen

Binnen de bebouwde kom wordt vaker geluid reducerend asfalt toegepast. Dit werkt kostenverhogend voor het onderhoud omdat de vervangingscyclus korter is dan bij normaal asfalt.
In verband met langer thuiswonende ouderen wordt er extra aandacht gevraagd voor de toegankelijkheid en de vlakheid van voetpaden. Dit speelt vooral in bepaalde buurten (bijvoorbeeld Oud Borne).
In verband met de klimaatproblemen en verdroging wordt bij nieuwbouw en herinrichtingen vaker gebruik gemaakt van water passerende verharding. Voor het onderhoud betekent dit extra maatregelen om de doorlatendheid te kunnen garanderen.

5.3.2 Openbare verlichting

Beleidskader

Het beleidsplan openbare verlichting bestrijkt de periode 2021-2031. In dit plan komt het thema duurzaamheid ruim aan bod. Dit sluit aan bij de inmiddels afgeronde vervangingsoperatie van de openbare verlichting.

Uit het beleid voortvloeiende consequenties

Na uitvoering van het vervangingsplan is de gehele gemeente voorzien van duurzame (LED) verlichting. Daarnaast is (waar mogelijk uit oogpunt van sociale- en verkeersveiligheid) een dim-regime ingesteld. Hierdoor zijn de energielasten flink gedaald. Bijkomend voordeel is dat Borne hierdoor minder last heeft van sterk stijgende energieprijzen.

5.3.3 Straatmeubilair

Beleidskader

Er is geen beleidsplan beschikbaar voor straatmeubilair. De staat van het straatmeubilair is meegenomen in de Nota kapitaalgoederen 2021- 2024

Uit het beleid voortvloeiende consequenties

In de nieuwe Nota Kapitaalgoederen zijn de consequenties inzichtelijk gemaakt. Op grond hiervan heeft de raad voor 2021 een krediet van € 70.000 ter beschikking gesteld om het areaal weer op orde te brengen. Het krediet heeft een looptijd van 2 jaar. De verwachting is dat dit vervangingsproject in de loop van 2022 kan worden afgerond. Voor 2023 is eveneens een bedrag van € 70.000 beschikbaar voor de noodzakelijke vervanging van de NBd bewegwijzering (de voormalige ANWB borden). Voorafgaand hieraan dient te worden gecheckt of de bewegwijzering nog goed aansluit op de gewenste routering in de gemeente. Voor 2024 is geen aanvullend bedrag voor vervanging buiten het regulier onderhoud meer beschikbaar.

Trends en ontwikkelingen

Bij de vervangingsoperatie die in 2022 plaatsvindt wordt een deel van de beschikbare middelen gereserveerd voor een proef met duurzame borden. Deze borden worden toegepast in de in 2024 te renoveren Textielwijk.

5.3.4 Civieltechnische kunstwerken

Beleidskader

In 2016 een MJOP opgesteld voor bruggen, duikers en beschoeiingen.

Uit het beleid voortvloeiende consequenties

Achterstallig onderhoud aan de civieltechnische kunstwerken is weggewerkt in 2018. Voor de beschoeiingen geldt dit nog niet. Het is niet gelukt om een inventarisatie gereed te hebben voor de nota 2021- 2024. Voorafgaand aan een nieuwe nota kapitaalgoederen zal een inventarisatie van de beschoeiingen moeten plaatsvinden.

5.3.5 Riolering

Beleidskader

Het beleid, beheer en onderhoud van de kapitaalgoederen is vastgelegd in het watertakenplan 2022-2026. Momenteel wordt een nieuwe afschrijvingssystematiek uitgewerkt. Deze zal in 2024 aan u worden voorgelegd. Hierop vooruitlopend wordt de rioolvervanging van de prins Bernhardlaan al in 50 jaar afschreven. Doen we dit niet, dan is de voorziening niet toereikend.

Uit het beleid voortvloeiende consequenties

Met het uitvoeren van de jaarlijks geplande rioolinspectie wordt de staat van de riolering goed in beeld gebracht en gehouden. De riolering is over het algemeen in redelijke tot goede conditie, er is geen sprake van groot achterstallig onderhoud. Grootschalig onderhoud aan de riolering wordt berekend op aanlegjaar en controle van de schadebeelden op basis van de uitgevoerde jaarlijkse rioolinspectie. Volgens de theoretische benadering komt in de periode 2025-2035 een verhoogde investering op de rioolvervanging. Op basis van de levensduur is de riolering aan grootschalige vervanging toe, landelijk wordt daar al voor gewaarschuwd. Om te anticiperen op grote jaarvariaties op de (middel)lange termijn zijn de jaarlijkse investeringsbedragen voor rioolvervanging meer uitgevlakt in gegroepeerde termijnen. In periodiek overleg met beheer (wegen en verkeer) wordt de planning over het onderhoud afgestemd voor de planperiode. Kleinschalige beheer- en onderhoudswerkzaamheden worden door Twente Milieu conform de dienstverleningsovereenkomst uitgevoerd. Bij grootschalige werkzaamheden is een apart krediet in het voor rioleringswerken gereserveerd. In het gemeentelijk rioleringsplan staan de rioolvervangingen, onderhoudsfrequenties en het afwegingskader met de benodigde investering opgenomen..

Trends en ontwikkelingen

Rioolvervanging wordt bij voorkeur uitgevoerd door middel van relinen en tegen de laagst maatschappelijk kosten. Met de uitvoeringsmethode van relinen blijft de bestaande riolering in de ondergrond liggen. Inwendig wordt een uitgeharde kous aangebracht om de kwaliteit van de buis op sterkte terug te brengen. Groot voordeel van relinen is dat de openbare overlast met betrekking tot rioolvervanging zeer beperkt is.

5.3.6 Water

Beleidskader

Het gemeentelijk watertakenplan Borne en de klimaatatlas, welke in samenwerking met het waterschap is opgesteld, is bij planvorming richtinggevend. Toekomstige waterbeheerontwikkelingen wordt in samenwerkingsverband met Twents waternet opgepakt. Deelnemers aan Twents waternet zijn de 14 Twentse gemeenten, waterschap Vechtstromen, provincie Overijssel en Vitens.

Uit het beleid voortvloeiende consequenties

Veel activiteiten gebeuren in samenwerking met het waterschap Vechtstromen. Borne is een waterrijk gebied, waarbij vele primaire wateren op de leggerkaart van waterschap Vechtstromen staan. Gemeentelijk is er geen specifiek ambitieniveau voor het beheer en onderhoud van oppervlaktewateren. Het onderhoud is sober. Uitgangspunt is dat de wateren hun functie kunnen uitoefenen, de wateren veilig zijn en de kosten niet toenemen.

Trends en ontwikkelingen

De verandering van klimaat speelt een belangrijke rol in de samenleving. Landelijk zijn door de commissie zeven ambities geformuleerd. Als eerste stap is op het gebied van wateroverlast, hitte en droogte stresstesten uitgevoerd, zowel op lokaal als regionaal niveau. De stresstesten moeten de kwetsbaarheden inzichtelijk maken. De klimaatatlas geeft informatie over de resultaten van de stresstesten. Een volgende stap is het voeren van klimaatdialogen; waar ligt de acceptatiegrens. Wat vinden inwoners belangrijk als het gaat om het thema klimaat. De stappen worden verantwoord in het watertakenplan Borne 2022-2026.

5.3.7 Openbaar groen

Beleidskader

Het beleid voor de groene kapitaalgoederen wordt in 2023 vastgelegd in een nieuwe Groenvisie. Het bomenbeleid wordt vastgelegd in een nieuwe Bomenverordening. In het Beheer Kwaliteit Plan (BKP) heeft de raad in 2017 de kwaliteitsniveaus voor de verschillende gebiedstypen vastgelegd. Voor het overgrote deel is er sprake van kwaliteitsniveau Basis (B). Enkele bijzondere locaties, zoals bijvoorbeeld de begraafplaats en de stationsomgeving, kennen een hoger kwaliteitsniveau. De gewenste beeldkwaliteit en beheerkwaliteit zijn daarbij beschreven. Voor het kantorenpark Oostermaat geldt een vaste A- kwaliteit op grond van een bijdrage van de ondernemers.

Uit het beleid voortvloeiende consequenties

Zoals vermeld wordt gewerkt aan een nieuwe Groenvisie. De raad stelt deze visie, als onderdeel van de omgevingsvisie in 2023 vast. Vervolgens wordt dit vertaald in een nieuwe bomenverordening. Zonder uitgebreid vooruit te lopen op de inhoud kan worden gesteld dat de belangrijke thema's gericht zullen zijn op klimaatadaptatie en het behoud en stimuleren van biodiversiteit. Mogelijk leidt dit tot nieuwe investeringen in het groen. Omdat groen in de meeste gevallen een directe relatie heeft met bewoners, krijgt een en ander waar mogelijk gestalte in samenspraak met omwonenden.

Vanuit de Nota kapitaalgoederen is er geld beschikbaar voor het aanplanten van bomen in 2024. Dit gaat om bomen waarvoor eerder een kapvergunning is verleend, maar waarvoor de herplantplicht niet is uitgevoerd. Het vinden van ruimte voor deze bomen is een zoektocht, waar ook particuliere instanties bij zijn betrokken.

Trends en ontwikkelingen

Het klimaat verandert, met als gevolg van langere droge perioden en zware regenbuien met veel wateroverlast, die een structureel karakter lijken te krijgen. Hierdoor ontstaat schade, met uitval van groenvoorzieningen tot gevolg. Bij vervanging van weggevallen groen wordt in sommige gevallen gekozen voor robuuster groen omdat dit beter bestand is tegen de perioden van hevige regenval en droogte. Er is afgelopen jaar fors ingezet op de bestrijding van de eikenprocessierups, waardoor de gevolgen relatief beperkt bleven. Het lijkt er nu op na enkele jaren betrijding uit te voeren dat deze resultaten direct toe te rekenen zijn aan de bestrijding. In regionaal en provinciaal verband is er overleg om de plaagdruk te beheersen en de overlast te verminderen. Borne zorgt er met de toepassing van nematoden (aaltjes) voor dat de biodiversiteit zou weinig mogelijk in het gedrang komt. Ook wordt gekeken of er plaatselijk afbouw van maatregelen mogelijk is op plekken waar de overlast duidelijk minder is geworden.

5.3.8 Gebouwen

Beleidskader

In 2013 heeft de raad kaders voor gemeentelijk vastgoedbeleid vastgesteld. Gemeente Borne is verantwoordelijk voor het beheer van alle gemeentelijke vastgoedobjecten die in eigen gebruik, voor verhuur of tijdelijk voor strategische doeleinden in eigendom zijn. Om de diverse objecten de waarde te laten behouden en de veiligheid te garanderen is planmatig onderhoud noodzakelijk. De MeerJarenOnderhoudsPlanning wordt periodiek (elke 3-5 jaar) geactualiseerd door externe adviseurs conform de NEN 2767. De planperiode strekt zich uit over een horizon van 30 jaar. In 2024 wordt er nieuw beleid opgesteld met specifiek aandacht voor verduurzaming

Conform de in 2021 geactualiseerde MeerJarenOnderhoudsPlanning (MJOP) wordt het onderhoud uitgevoerd. Het onderhoud is te verdelen in de twee groepen regulier onderhoud en groot onderhoud/ investeringen.

Uit het beleid voortvloeiende consequenties

Voor alle gebouwen wordt in principe uitgegaan van het plegen van sober, duurzaam en vooral doelmatig onderhoud. De onderhoudsconditie van het vastgoed is gemiddeld redelijk (conditie 3 conform NEN 2767). Uitzonderingen daargelaten.

Het overige tijdelijke vastgoed is wisselend in onderhoudsconditie, afhankelijk van de vastgoedstrategie.
Naast het plegen van planmatig onderhoud is er een omvangrijke duurzaamheidsopgave voor het gemeentelijke vastgoed die forse investeringen met zich meebrengt. Het MJOP is hier op dit moment niet in voorzien, er zal een actualisatieslag moeten plaatsvinden.
De lopende projecten zorgen reeds voor een impuls van de energietransitie van het gemeentelijk vastgoed. Daarnaast zijn er aanvullende projecten in voorbereiding.

Financieel

Per jaar wordt kritisch gekeken of vervangingen uitgesteld kunnen worden en zo laat mogelijk kunnen worden uitgevoerd. Uiteraard zonder verlies van het kwaliteitsniveau van het object.
Het onderhoud van kapitaalgoederen is te splitsen in regulier onderhoud en groot onderhoud c.q. investeringen, waarbij de eerste ten laste van de exploitatie komt en de anderen worden gedekt uit de Reserve egalisatie onderhoud. De onderhoudsbudgetten zijn berekend op basis van het benodigd onderhoud uit het MJOP.

Trends en ontwikkelingen

De regering heeft in de wetgeving diverse maatregelen opgenomen waarbij zij energiebesparing een impuls wil geven. Gemeenten hebben een voorbeeldfunctie als het gaat om het verduurzamen van vastgoed. In 2023 moeten alle kantoorgebouwen namelijk minimaal label C hebben. Gemeente Borne voldoet hier aan. Bovendien is uit de sectortafel Gebouwde omgeving de ambitie voor gemeenten vastgelegd om in 2050 een energie neutrale vastgoedportefeuille te bezitten. Iedere gemeente moet in het kader van het Klimaatakkoord een portefeuilleroutekaart opstellen voor de verduurzaming van het eigen maatschappelijk vastgoed. In 2020 is de kernportefeuille geïnventariseerd en de mogelijkheden van verduurzaming in beeld gebracht. In 2022 is een voorzichtig begin gemaakt met de uitwerking van deze inventarisatie. Hieruit dient de portefeuille routekaart van gemeente Borne voort te vloeien. Daarnaast moet de gemeente bij verkoop, verhuur en bij het ongebruik geven van onroerende zaken een (selectie)procedure volgen conform de rechtspraak Didam-arrest.

5.3.9 Overzicht onderhoudskosten

Onderstaand is een overzicht opgenomen met de meerjarig begrote onderhoudskosten op de afzonderlijke onderdelen. Jaarlijkse schommelingen in het planmatig onderhoud wat betreft de gebouwen worden opgevangen door de bestemmingsreserve egalisatie onderhoud.

Begroting onderhoud kapitaalgoederen (*€ 1.000)	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
1. Wegen	964	964	964	964
2. Openbare verlichting	57	57	57	57
3. Straatmeubilair	30	30	30	30
4. Civieltechnische kunstwerken	107	107	107	107
5. Riolering	589	589	589	589
6. Water	94	94	94	94
7. Openbaar groen	1.696	1.696	1.696	1.696
8. Gebouwen	1.279	1.135	1.000	1.062
Totaal	**4.816**	**4.672**	**4.537**	**4.599**

5.4 Paragraaf Financiering

In deze paragraaf staan de verwachtingen en het beleid over financieringsrisico's. De paragraaf geeft inzicht in de rentelasten, het renteresultaat, de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend en de financieringsbehoefte.

5.4.1 Kaders

De Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet fido) sluit aan bij de ontwikkelingen op de financiële markten en de financieringsbehoefte van decentrale overheden. In deze wet worden de kaders aangegeven waarbinnen decentrale overheden de treasuryactiviteiten moeten uitvoeren. Het doel hiervan is de bevordering van een gezonde financiering en handhaving van de positie van decentrale overheden op de kapitaalmarkt.
Op grond van deze wet worden de gemeenten verplicht een treasurystatuut vast te stellen alsmede in de begroting en de jaarrekening een treasuryparagraaf op te nemen.

5.4.2 Renterisiconorm

Renterisicobeheer omvat het beperken van de invloed van (externe-) rentewijzigingen op de financiële resultaten van de gemeente. Een belangrijk uitgangspunt van de Wet fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten van gemeenten. Het doel van de renterisiconorm is het beheersen van de renterisico's op de vaste schuld (schuld met een rente typische looptijd vanaf één jaar). Dit kan door het aanbrengen van spreiding in de looptijden in de leningenportefeuille. De renterisiconorm wordt berekend door een vastgesteld percentage (20% voor de gemeenten) te vermenigvuldigen met het begrotingstotaal.

Renterisiconorm (* €1.000)	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
Begrotingstotaal	79.857	74.609	76.574	77.936
Renterisiconorm in procenten	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm in bedrag	**15.971**	**14.922**	**15.315**	**15.587**
Renteherzieningen op leningen	0	0	0	0
Betaalde aflossingen	10.868	12.368	7.468	7.468
Renterisico	**10.868**	**12.368**	**7.468**	**7.468**
Ruimte (+) / overschrijding (-) renterisiconorm	**5.103**	**2.554**	**7.847**	**8.119**

5.4.3 Kasgeldimiet

Voor korte financiering geldt dat het renterisico aanzienlijk kan zijn, aangezien fluctuaties in de rente bij korte financiering direct een relatief grote invloed hebben op de rentelasten. Om een grens te stellen aan korte financiering (rente typische looptijd tot 1 jaar) is de kasgeldlimiet opgenomen.

De kasgeldlimiet wordt berekend als een percentage (voor gemeenten 8,5%) van het totaal van de jaarbegroting van de gemeente bij aanvang van het jaar. In de Wet fido wordt de gemiddelde korte financiering (de netto vlottende schuld) per kwartaal getoetst aan de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet mag drie kwartalen worden overschreden, na overschrijding van het derde kwartaal dient een plan met maatregelen opgesteld te worden en te worden voorgelegd aan de toezichthouder.

Kasgeldlimiet (* € 1.000)	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
Begrotingstotaal	79.857	74.609	76.574	77.936
Kasgeldlimiet in procenten	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
Kasgeldlimiet in bedrag	**6.788**	**6.342**	**6.509**	**6.625**
Omvang vlottende schulden				
Omvang vlottende middelen				
Netto vlottende schuld	**-**	**-**	**-**	**-**
Ruimte (+) / Overschrijding (-) kasgeldlimiet	**6.788**	**6.342**	**6.509**	**6.625**

5.4.4 Financiering en rente

De som van de aangegane langlopende geldleningen en aflossingen worden voor de komende jaren in tabel 1 weergegeven. In het renteschema (tabel 2) wordt weergegeven wat de rentelast is in 2024 en hoe rente wordt toegerekend aan de grondexploitaties en taakvelden (bedragen x € 1.000).

1. Financieringsoverzicht per 1-1 boekjaar	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
Saldo langlopende geldleningen	52.380	41.512	29.144	21.676
Aflossingen langlopende geldleningen	10.868	12.368	7.468	7.468

2. Renteschema	Begroting 2024
De externe rentelasten over de korte en lange financiering	1.984
De externe rentebaten (idem)	151
Saldo rentelasten en rentebaten	**1.833**
De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	390
De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-
De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken, die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-
Saldo	**390**
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	**1.443**
Rente over eigen vermogen	21
Rente over voorzieningen	-
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	**1.464**
De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag 1,5%)	**1.100**
Renteresultaat op het taakveld Treasury	**364**

De verwachte rentelast in 2024 bedraagt per saldo € 1,8 miljoen. Daarvan moet € 0,4 miljoen worden doorberekend aan de grondexploitaties. Dit leidt tot een restant van € 1,4 miljoen aan toe te rekenen rente aan de taakvelden. Conform de nota reserves en voorzieningen wordt er geen rente toegerekend over eigen vermogen en voorzieningen (de zogenaamde bespaarde rente), op de reserve gezondheidscentrum na. Er wordt hier vanwege contractuele verplichtingen wel rente aan toegerekend. Deze rente bedraagt € 21.000.

In de begroting wordt een rente-omslagpercentage gehanteerd van 1,5% over de boekwaarde van alle vaste activa per 1-1-2024. Dit komt neer op een bedrag van € 1,1 miljoen. Het verschil tussen de toe te rekenen rente en de daadwerkelijk begrote toegerekende rente vormt het renteresultaat en dat is € 364.000 (N).

Bij eventuele nieuwe beleidswensen die leiden tot een investering en een begrotingswijziging wordt gerekend met een rentepercentage van 4% in verband met de sterk gestegen rente.

5.5 Paragraaf Bedrijfsvoering

In de paragraaf bedrijfsvoering wordt ingegaan op de stand van zaken en op de beleidsvoornemens van onze bedrijfsvoeringstaken. Een goede bedrijfsvoering bestaat uit de ondersteunende taken en is een belangrijk middel om de resultaten die de gemeente wil bereiken ook daadwerkelijk te realiseren. De paragraaf Bedrijfsvoering omvat de beleidsterreinen zoals HRM, Juridisch, Informatisering & Automatisering, Inkoop, Financiën, Control & Kwaliteit en (interne) Communicatie.

5.5.1 HRM

Aantrekkelijk werkgeverschap

Geconfronteerd met de krapte op de arbeidsmarkt merken we dat het steeds moeilijker wordt om openstaande vacatures te vervullen. Bovendien worden onze medewerkers steeds vaker benaderd door andere werkgevers met aanlokkelijke baanaanbiedingen. Om nieuwe talenten aan te trekken en ons huidige personeel te behouden, is het van essentieel belang dat we een aantrekkelijke werkgever zijn. Uit onderzoek is gebleken dat kleine gemeentes in trek zijn door korte lijnen en een brede taakinhoud, dit zullen we meer moeten belichten.

Onze speerpunten voor het realiseren van aantrekkelijk werkgeverschap zijn de volgende:

- Arbeidsmarktcommunicatie: Initiatieven ontplooien om breder in de markt te werven en contact te leggen met potentiële medewerkers die niet in eerste instantie aan gemeente Borne hebben gedacht als werkgever. We willen hen verleiden om voor onze organisatie te kiezen.
- Werving en selectie: Voor zeer moeilijk vervulbare vacatures gaan we gespecialiseerde partijen inschakelen om ons te ondersteunen bij de werving en selectie.
- Instroom van nieuwe medewerkers: Elke nieuwe medewerker die bij gemeente Borne start, krijgt een uitgebreid inwerkprogramma met aandacht voor functie-inhoud, kennismaking met onze organisatie en het werken in een bestuurlijke omgeving. Een warm ontvangst en oog voor het individu staan hierbij centraal.
- Investeren in toekomstig talent: We hanteren een toekomstbestendig stagebeleid, waarbij we nauwe contacten onderhouden met relevante opleidingsinstituten.
- Ontwikkelmogelijkheden en doorstroom binnen de gemeente: Binnen gemeente Borne besteden we meer aandacht aan traineeships om talenten op te leiden voor hun volgende carrièrestap. Hierbij rekening houdend met uitstroom van pensioengerechtigden die op deze wijze hun kennis en ervaring kunnen overdragen en borgen binnen de organisatie. Ook creëren wij binnen bestaande functies de mogelijkheid voor persoonlijke ontwikkeling, specialisatie of diversiteit in werkzaamheden.
- Het goede gesprek: In sollicitatie- en HR-gesprekken zetten we drijfveertesten in om kandidaten en medewerkers beter te leren kennen. Op deze manier krijgen we inzicht in wat medewerkers energie geeft, wat bijdraagt aan duurzame inzetbaarheid binnen onze organisatie.

Functiehuis HR21

Begin 2024 beschikt gemeente Borne over een actueel functiehuis. Functies zijn beschreven of geactualiseerd en gewogen binnen HR21. Daarbij is de vertaalslag gemaakt met de hogere inwonersklasse, waar Borne sinds 2022 in valt.

Hybride werken

Met het vooruitzicht van een nieuw gemeentehuis waarbij met betrekking tot de werkplekken wordt uitgegaan van hybride werken, beschikt gemeente Borne eind 2024 over een toekomstbesteding hybride werken beleid.

4.5.2 Juridisch

In 2024 wordt de in 2023 in gang gezette optimalisatie van de juridische kwaliteitszorg verder ontwikkeld met als doel om een goede basis en structuur op te bouwen. Dit zal leiden tot een waarborging en verhoging van de juridische kwaliteit en een betere beheersing van de juridische risico's. Van belang hierbij is onze kwetsbaarheid te verminderen en onze juridische kwaliteit te verhogen door onze juridische medewerkers breed in te zetten.

5.5.3 Informatisering en automatisering

Informatisering en automatisering

Vanaf 2020 wordt gewerkt aan de uitvoering van de Visie op informatievoorziening 2020-2024 (hierna I-visie). Hierin zijn er vijf speerpunten bepaald, die richtinggevend waren voor de prioritering van alle activiteiten, opgaven en projecten in het werkveld van Informatisering en Automatisering (I&A). Deze visie is opgesteld aan de hand van de besturingsfilosofie, de dienstverleningsvisie en de doelstelling welke voortgekomen zijn uit het programma 'de basis op orde'. Daarnaast was in 2022 het werkplan I&A uitgebreid met het speerpunt Cybersecurity.
De visie 2020 – 2024 kent daarmee 6 speerpunten:

1. Optimale inrichting van de digitale dienstverlening;
2. Verdergaande digitalisering van de werkprocessen;
3. Data gestuurd werken realiseren;
4. Efficiënte en effectieve inrichting van de infrastructuur en de beheerorganisatie;
5. Informatievoorziening is van strategisch belang voor bedrijfsvoering en dienstverlening van de gemeente;
6. Cybersecurity.

In het najaar van 2024 is de geherijkte I-visie gereed om ook in de nabije toekomst een optimale informatievoorziening te kunnen blijven waarborgen om de strategische koers van de organisatie te ondersteunen.

In 2024 wordt er ingezet op het versterken van het portfoliogestuurd werken. Hiermee is de organisatie beter in staat om digitale ontwikkelingen bij te laten dragen aan de strategische koers van de organisatie. Ook wordt er voortgeborduurd op de verdere implementatie van Microsoft Teams, om effectiever en efficiënter integraal samen te werken. Verder wordt gewerkt aan het beter monitoren van de verschillende systemen, door implementatie van een monitoringssysteem. Ook worden door het beschikbaar stellen van de middelen de daarvoor bedoelde applicaties worden geïmplementeerd, bijvoorbeeld voor de Grondexploitatie of het naar de cloud brengen van het Document zaaksysteem.

Het Huis van Borne/de Oversteek en het genereren van managementinformatie uit de diverse applicaties zal ook een aandachtspunt zijn in 2024, net als hybride werken, waardoor de gemeente Borne een aantrekkelijke werkgever blijft.

Als basis voor een goede informatievoorziening in de organisatie zijn de bijbehorende interne processen en de beschikbare capaciteit om het te kunnen uitvoeren. De IT-ontwikkelingen gaan snel en de beveiligingsaspecten zijn belangrijk en omvangrijk. Wij zijn onze processen ook in 2024 aan het optimaliseren. Dit is nodig zodat onze organisatie zelf de goede dingen goed doet, maar ook wanneer we kijken naar de mogelijke verdere samenwerking rondom ICT en bijhorende inrichting welke benodigd is om de organisatie op een juiste wijze toekomstgericht te blijven ondersteunen. Deze ontwikkeling is meegenomen in de analyse op de organisatie die in najaar van 2023 gereed is.

Informatiebeveiliging, security en privacy

Informatieveiligheid en zorgvuldige omgang met privacy geldt voor iedereen binnen onze organisatie. De technische kant moet daarvoor goed geregeld zijn. Tegelijkertijd moeten we ook zorgen dat medewerkers beschikken over de kennis en vaardigheden om op een veilige manier met gegevens om te gaan. Medewerkers bewust maken van de risico's is extra belangrijk, omdat niet alles met techniek kan worden geregeld. Het gaat om houding en gedrag. En dat kunnen we bevorderen door training.

In 2023 is het Strategisch Informatiebeveiligingsbeleid en het Privacy beleid geactualiseerd. Een actueel informatiebeveiligingsbeleid is één van de onderdelen in de regelmatig terugkerende DigiD audit. In het uitvoeringsplan wordt ingegaan op het te actualiseren van aanvullend beveiligingsbeleid op procedures en standaarden.
In 2024 zal de rijksoverheid komen met nieuwe wetgeving naar aanleiding van de Europese NIS2 (Netwerk en Informatie Security) richtlijn. De NIS2 is vastgesteld door de Europese Unie en bedoeld om de cyberbeveiliging en de weerbaarheid van essentiële diensten in EU-lidstaten te verbeteren. De NIS2 vergroot de reikwijdte van de eerste richtlijn door meer sectoren te omvatten. Daarnaast stelt de richtlijn strengere beveiligingsnormen en meldingsvereisten voor incidenten. De NIS2 wordt momenteel naar Nederlandse wetgeving vertaald. Het ziet er op dit moment naar uit dat de rijksoverheid gemeenten ook onder de NIS2 laten gaan vallen. De NIS2 komt op veel punten overeen met de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) en zal in 2024 ook wettelijk worden verankerd.

Speerpunten waarop in 2023 en 2024 wordt ingezet zijn het vergroten van de beveiligingsbewustzijn
(ook wel security awareness) bij de medewerkers, en het meer gaan voldoen aan de verplichtingen uit de BIO door het aanbieden van de mogelijkheid tot het gebruik van:

- wachtwoordkluizen aan medewerkers,
- een verdere segmentatie van de netwerkinfrastructuur
- het inzetten van betere instrumenten voor audits op security.

Als gemeente werken we met veel persoonsgegevens van onze inwoners, medewerkers en derden. Hierop zijn onder andere de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en de Wet politiegegevens (Wpg) van toepassing. In 2023 heeft gemeente Borne het beleid Wet politiegegevens gemeente Borne vastgesteld en wordt het nieuwe privacybeleid gemeente Borne vastgesteld. Het beleid sluit nu beter aan bij de ambitie die de gemeente Borne heeft als het gaat om gegevensbescherming en de maatregelen die al worden ingezet in de groei naar een privacyvolwassen organisatie, zoals de structurele uitvoering van DPIA's (Data Protection Impact Assessments). De inzet van privacy ambassadeurs in ieder team heeft geleid tot een betere actualisatie van het verwerkingenregister, meer kennis en bewustwording. Om structureel in te zetten op de vergroting van bewustwording en kennis rondom privacy en informatieveiligheid zal vanaf 2024 een gezamenlijk (online) trainingsprogramma worden gestart.

Voor de uitvoering van het projectportfolio en het beleid is het relevant dat de middelen in deze begroting worden verstrekt en de formatie voor de securitybeheerder structureel wordt gemaakt, dit is vanuit de kaderstelling in deze begroting opgenomen.

5.5.4 Inkoop

In 2024 wordt er verder gewerkt aan de professionalisering van de inkoop binnen de gemeente Borne. Jaarlijks wordt een inkoopanalyse gemaakt met het doel meer inzicht in de gedane inkopen en aanbestedingen te krijgen. Door beter inzicht wordt het risico op onrechtmatigheid kleiner en is er betere controle op de uitvoering van het inkoop- en aanbestedingsbeleid. Ook kan meer worden gestuurd op bundeling van opdrachten, mede door regionale samenwerking, waardoor efficiënter en effectiever wordt ingekocht.

Een volledige contractregistratie is van belang uit controle- en verantwoordingsoogpunt. Hierdoor worden problemen zoals zoekrakende contracten en het ongemerkt doorlopen van contracten, voorkomen. Ook in 2024 zal deze registratie onderdeel zijn van de jaarlijkse accountantscontrole en mede de basis vormen voor de jaarlijkse inkoopkalender van de gemeente Borne.

In 2024 staan een aantal regionale Europese aanbestedingen gepland, waarbij Borne ook onderdeel van uitmaakt: De inkoop van Jeugdhulp en Wmo begeleiding en dagbesteding in het team Sociaal Domein. Daarnaast gaat Borne zelf een aantal Europese aanbestedingen uitvoeren in 2024, waaronder de inkoop van Jeugdvervoer en Aanvullend Openbaar vervoer en de Aannemersselecties van het Huis van Borne en Nieuwbouw sportcentrum in Borne-West.

5.5.5 Financiën

In 2024 wordt uitvoering gegeven aan de beleidsdocumenten die de afgelopen jaren zijn vastgesteld. Dit betreffen onder andere de budgethoudersregeling, de financiële verordening en het treasurystatuut. Hierbij wordt vooral aandacht geschonken aan verder professionaliseren van het budgethouderschap en het sturen en monitoren. Daarnaast wordt het in 2022 en 2023 nieuw geïmplementeerde financiële systeem doorontwikkeld.

5.5.6 Integrale verbeteragenda

De Integrale Verbeteragenda is een intern monitoringsinstrument. Actiepunten uit verschillende interne rapportages ter verbetering van onze bedrijfsvoering worden hierin opgenomen. Denk hierbij aan rapportages inzake interbestuurlijk toezicht (provincie), informatieveiligheid, interne controle memo's en de management-/ boardletter van de accountant.

De accountant heeft over 2022 geconstateerd dat er voldoende voortgang wordt geboekt ten aanzien van het oplossen van bevindingen en de prioriteiten die we hier in stellen. Ook in 2023 is het opvolging geven aan actiepunten speerpunt en zijn hier wederom vorderingen in gemaakt. Het management stuurt voldoende op de actiepunten waardoor het in 2024 niet meer nodig is om hier een apart speerpunt van te maken.

5.5.7 Rechtmatigheidsverantwoording

De Eerste Kamer heeft op 27 september 2022 het wetsvoorstel 'versterking decentrale rekenkamers' aangenomen. De rechtmatigheidsverantwoording wordt hiermee ingevoerd vanaf het verslagjaar 2023. Colleges van burgemeester en wethouders moeten vanaf 2023 zelf een rechtmatigheidsverklaring afgeven bij de jaarrekening. In 2024 wordt de eerste rechtmatigheidsverklaring opgesteld.

De beroepsorganisatie van de accountants (NBA) heeft eind juni 2023 een consultatiedocument opgesteld 'Rechtmatigheidstoelichting in het kader van de controle van de jaarrekening van decentrale overheden'. De eisen die de NBA stelt aan de jaarrekeningcontrole door accountants zijn nog niet geheel uitgekristalliseerd.

In het Controleprotocol 2022-2025 (raad) en Intern Controleplan 2022-2025 (college) zijn afspraken vastgelegd hoe om te gaan met deze nieuwe wetgeving.

5.5.8 Interne communicatie

Ook in 2024 wordt volop ingezet op de coachende en adviserende rol vanuit communicatie. Communicatie is immers van ons allemaal en al onze medewerkers zijn ambassadeurs die voor én samen werken met de Bornse samenleving.

De interne communicatie richt zich op twee belangrijke pijlers. Enerzijds wordt medewerkers inzicht geboden in de communicatie-impact van wat we doen en vervolgens worden zij gefaciliteerd om daarbij op de juiste wijze te communiceren met onze inwoners.

Anderzijds informeren we medewerkers over (interne) processen en dragen we zorg dat zij op de hoogte blijven van opgaven die voor hen van belang zijn. Ook als deze een afdeling overstijgen.

Het sociaal intranet is een belangrijk middel in de interne communicatie. Beezzz is (samen met Microsoft Teams) het meest gebruikte platform voor de interne communicatie in de organisatie. Medewerkers worden op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen binnen de organisatie en alle benodigde informatie is hier op één plek te vinden. Er wordt continue gemonitord wat er ‘speelt’ op Beezzz en hier wordt ook verder op doorontwikkeld.

5.6 Paragraaf Verbonden partijen

Verbonden partijen leveren een forse bijdrage aan de realisatie van maatschappelijke doelen. Participatie in verbonden partijen levert gemeenten niet alleen voordelen op, maar ook financiële en bestuurlijke risico's. Om voordelen optimaal te benutten en risico's te beheersen, is grip en sturing op verbonden partijen belangrijk. Deze paragraaf geeft een beeld van de doelstellingen van onze verbonden partijen, de verwachte resultaten en de wijze waarop deze resultaten bijdragen aan het beleid en belang van Borne.

5.6.1 Nota samenwerking

De Nota samenwerking, vastgesteld in 2017, dient als houvast voor de samenwerking met partners zoals verbonden partijen en andere samenwerkingen (zoals subsidierelaties) en voor de raad als hulpmiddel om sturing te houden op wat op afstand gebeurt. In de nota staat omschreven hoe raad, college en ambtelijke organisatie kunnen sturen op het behalen van beleidsdoelen en maatschappelijke effecten met de verbonden partijen en andere samenwerkingspartners volgens de Bornse 'cirkel van sturing'.

De Nota Samenwerking uit 2017 is op onderdelen gedateerd en de accenten zijn in de loop van de jaren anders komen te liggen. In 2024 wordt de raad een nieuwe Nota Samenwerking aangeboden ter vaststelling.

5.6.2 Overzicht verbonden partijen

Onderstaand zijn alle verbonden partijen opgenomen, verdeeld in gemeenschappelijke regelingen, vennootschappen en coöperaties en organisaties met een bestuurlijk belang en een maatschappelijk of algemeen belang.

Overzicht gemeentelijke verbonden partijen 2023	Juridische vorm	Vertegenwoordiging/ aandeelhouderschap	Verplichte samenw.
1. Gemeenschappelijke regelingen			
Euregio	Openbaar Lichaam	College	NEE
Gemeentelijk Belastingkantoor Twente	Openbaar Lichaam	College	NEE
Crematoria Twente	Openbaar Lichaam	College	NEE
Regionaal Bedrijventerrein Twente	Openbaar Lichaam	College	NEE
Twenteboard	Openbaar Lichaam	College	NEE
Gezondheid, GGD, OZJT en Veilig Thuis Twente	Openbaar Lichaam	College	NEE
Recreatieschap Twente	Openbaar Lichaam	College	NEE
Sociaal Werkleerbedrijf Midden Twente	Openbaar Lichaam	College	NEE
Stadsbank Oost Nederland	Openbaar Lichaam	College	NEE
Veiligheidsregio Twente	Openbaar Lichaam	College	JA
Werk en Inkomen Borne, Hengelo & Haaksbergen	Centrumgemeente regeling	College	NEE
Omgevingsdienst Twente	Openbaar Lichaam	College	JA
2. Vennootschappen en coöperaties			
COGAS	N.V.	College	NEE
Enexis	B.V.	College	NEE
Bank Nederlandse Gemeenten	N.V.	College	NEE
Twence Holding	B.V.	College	NEE
Twente Milieu	N.V.	College	NEE
Vitens	N.V.	College	NEE
Wadinko	N.V.	College	NEE

5.6.2.1 Gemeenschappelijke regelingen

Aanpassing Wet op de Gemeenschappelijke Regelingen
De Wet op de Gemeenschappelijke Regelingen (Wgr) is op 1 juli 2022 aangepast.

Hieronder per gemeenschappelijke regeling een toelichting op de belangrijkste ontwikkelingen voor 2023 en verder. In de laatste alinea van deze paragraaf treft u per gemeenschappelijke regeling een detailoverzicht aan, waarin de algemene gegevens en de specifieke risico's worden benoemd.

1. EUREGIO

EUREGIO is geen verbonden partij in de zin van de Wet Gemeenschappelijke regelingen, maar is een openbaar lichaam. Dit betekent dat voor EUREGIO niet dezelfde verplichtingen gelden ten aanzien van bijvoorbeeld de verzending van de begroting aan de deelnemende gemeenten. De EUREGIO werkt aan het strategieproces EUREGIO 2030: welke visies en strategische doelen zullen de komende jaren aan de basis staan van het werk van de EUREGIO als organisatie en waar komt de inhoudelijke focus te liggen?

2. Gemeentelijk Belastingkantoor Twente (GBT)

Omdat GBT belastingen persoonlijk en begrijpelijk wil maken, gaat de doorontwikkeling de komende jaren vooral over de menselijke maat en het vermogen om de visie uit te laten dragen door onze medewerkers. Het gaat dus over de wijze waarop de medewerkers in staat zijn om het proces van waarderen, heffen en innen van de gemeentelijke belastingen persoonlijk en begrijpelijk te maken. Voor zowel gemeenten als de inwoners van die gemeenten.

3. Openbaar Lichaam Crematoria Twente (OLCT)

Het OLCT heeft tot doel om zorg te dragen voor de continuïteit van een crematoriumvoorzieningen ten behoeve van het verzorgingsgebied. Hierbij wordt de kwaliteit van de crematoriumvoorziening gehandhaafd op het huidige niveau.

4. Openbaar Lichaam Regionaal Bedrijventerrein Twente (RBT)

Port of Twente bundelt alle krachten van logistiek Twente om de sector te versterken, te verduurzamen en de Twentse economie te ondersteunen. Port of Twente is belangenvereniging, havenbeheerder, grondbedrijf en vestigingsloket in één. Gronden worden in erfpacht uitgegeven. Kopers hebben de keuze tussen het ineens afkopen van de erfpacht of jaarlijks betalen van erfpacht. Deze keuze heeft veel invloed op de snelheid waarmee de middelen terugvloeien in de GR.

De risico's, dat erfpachters de opstallen verkopen en de GR met problemen opzadelen zijn in de overeenkomsten ondervangen.
Op het gebied van acquisitie wordt samengewerkt met Oost en de NFIA (agentschap voor buitenlandse investeringen). Dit heeft geleid tot goede contacten met beleggers en ontwikkelaars in logistiek vastgoed.

Aangezien de voorziene doelen behaald zij, is het de verwachting dat RBT in 2024 of 2025 geliquideerd zal worden.

5. Twenteboard

De Regio Twente is per 2022 ontvlochten in drie delen. Twenteboard is een samenwerking op sociaal economisch gebied tussen overheid, ondernemers en kennisinstellingen.

6. Samen Twente

De Regio Twente is per 2022 ontvlochten in drie delen. Hierdoor is er ook een gemeenschappelijke regeling ontstaan met de focus op gezondheid. Deze gemeenschappelijke regeling bevat onder andere GGD, OZJT en Veilig Thuis Twente.

7. Recreatieschap Twente

Na de ontvlechting van de Regio Twente per 2022 is het Recreatieschap Twente ontstaan. Deze organisatie beheert en onderhoudt de drie Twentse recreatieparken en de toeristische routes.

8. Sociaal Werkleerbedrijf Midden Twente (SWB)

De SWB is het samenwerkingsverband van Hengelo, Borne en Hof van Twente die uitvoering geeft aan de voormalige Wet Sociale Werkvoorziening, nieuw Beschut Werk en is het ontwikkelbedrijf waarin mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt ondersteund en begeleid worden naar betaald werk. Deze resultaten zullen in 2022 beter meetbaar zijn aan de hand van eenduidig gedefinieerde KPI's. Hierbij ligt de focus op kwaliteit, tevredenheid en rendement.

Het WSW subsidieresultaat wordt negatiever. Door optimalisering van de verdienmodellen, actief prijsbeleid en gerichte kostenbeheersing wordt een negatief resultaat verwacht van € 900.000. Hierbij is geen rekening gehouden met de effecten van de coronacrisis. De dekking wordt gevonden binnen de reserves van het SWB.

Vanaf 2023 is de verwachting dat het resultaat verder zal stabiliseren en er een weerstandsvermogen van voldoende niveau resteert. Deze manier van dekken betekent dat de bijdrage van gemeente Borne € 54.000 per jaar blijft.

9. Stadsbank Oost Nederland (SON)

In 2022 wordt een nieuw financieel model ontwikkeld, waarbij de opzet van de P&C documenten qua opzet, structuur en informatiewaarde wordt verbeterd. Binnen dit nieuwe financiële model wordt er ook gewerkt met effectindicatoren.
De bijdrage van de gemeente aan de Stadsbank Oost Nederland is een optelsom van een bijdrage in de bestaanskosten (statisch deel) en een bijdrage per dienstafname (dynamisch deel).

10. Veiligheidsregio Twente (VRT)

De VRT opereert in heel Twente. De brandweer beschikt over 29 kazernes met materieel verspreid over Twente. Vanuit deze kazernes staat de brandweer 24/7 paraat, met zowel beroeps als vrijwilligers, voor de inzet bij incidenten. Daarnaast maakt de crisisorganisatie gebruik van vele medewerkers van alle gemeenten en van overige organisaties. Rekening houdend met de landelijke ontwikkelingen, het regionaal risicoprofiel en de wettelijke kaders, is het nieuwe Beleidsplan 2021-2024 'Stabiele factor in tijden van verandering'" opgesteld, inclusief het dekkingsplan brandweer.

De begroting 2023 van de VRT heeft een omvang van € 59 mln. Het gemeentelijk aandeel daarin is € 47,8 mln. Ten opzichte van de begroting 2021 is de gemeentelijke bijdrage gestegen met bijna € 1,1 mln. (2,3%). Dit percentage is gebaseerd op de cijfers en prognoses van het Centraal Plan Bureau (CPB) en voldoet aan de uitgangspunten, zoals deze geformuleerd zijn door de deelnemende gemeenten. De stijging is inclusief de 4e (en laatste) tranche van 0,3 mln. ter dekking van de majeure knelpunten op middellange termijn.

Voor de begroting 2023 en verder is er een bestuurlijke werkgroep gestart met het opstellen van de kaderstelling.

11. Werk en Inkomen Borne, Hengelo & Haaksbergen (vm SMS - Samenwerken Maakt Sterker)

Door de centrumgemeente-constructie is er geen sprake van een zelfstandige verantwoording van de gemeenschappelijke regeling, ook al worden er voor de onderlinge kostenverdelingen wel een begroting en een jaar(af)rekening opgesteld. De documenten maken integraal onderdeel uit van de begroting en jaarrekening van de gemeente Hengelo en zijn nog niet beschikbaar.

Inzet in 2022 is, naast het verstrekken van rechtmatige uitkeringen, dat iedereen naar vermogen deelneemt aan de samenleving met de focus op werk (meeprofiteren van de economische groei), ontwikkeling en maatschappelijke participatie.

12. Omgevingsdienst Twente (ODT)

Het ODT streeft naar een model van outputfinanciering, waarbij de vraag gesteld kan worden of dit voor een deel van het werkgebied van de ODT de juiste prikkel is. Bij outputfinanciering is het immers zo dat er geldstromen zijn op basis van productie. Voor het onderdeel vergunningverlening is dit een reële optie, maar bij de vraag naar toezicht lijkt deze financieringsvorm niet passend met het oog op de maatschappelijke resultaten.

5.6.2.2 Vennootschappen en coöperaties

Hieronder een overzicht van alle vennootschappen en coöperaties waarin Borne aandelen in haar portefeuille heeft. Het overzicht laat zien wat het belang van Borne is en hoe de vermogenspositie eruitziet. In de laatste alinea treft een u per vennootschap of coöperatie een detailoverzicht aan, waarin nader wordt ingegaan op onder andere risico's en belangrijkste ontwikkelingen.

Overzicht vennootschappen en coöperaties (per 30 juni 2023)	Financieel belang (* € 1.000)	Aandeel Borne op totaal	Eigen vermogen per 1-1 (in mln €)	Eigen vermogen per 31-12 (in mln €)	Vreemd vermogen per 1-1 (in mln €)	Vreemd vermogen per 31-12 (in mln €)	Resultaat (in mln €) 2022
COGAS	191	7,5%	199	145	96	117	6
ENEXIS	33	0,0%	4.116	4.432	2.975	2.800	199
Bank Nederlandse Gemeenten	268	0,2%	4.364	5.062	160.359	143.995	236
Twence Holding	28	2,8%	143	150	110	15	12
Twente Milieu	41	5,4%	12	12	20	20	-
Vitens	26	0,4%	557	600	1.340	1.388	45
Wadinko	6	2,3%	66	74	6	7	9

5.7 paragraaf Grondbeleid

Grondbeleid is een middel om ruimtelijke doelstellingen op het gebied van de volkshuisvesting, lokale economie, natuur en groen, infrastructuur en maatschappelijke voorzieningen te verwezenlijken. In deze paragraaf wordt ingegaan op de visie op het grondbeleid en hoe het beleid wordt uitgevoerd. Daarnaast wordt er ingegaan op de begroting van de grondexploitaties. Dit omvat de te verwachten resultaten en de winstnemingen en verliesvoorzieningen per 1-1-2023. Tot slot wordt ingegaan op de algemene reserve grondexploitatie.

5.7.1 Visie en uitvoering

De hoofdlijnen van het lokale grondbeleid van Gemeente Borne zijn vastgelegd in de Nota grondbeleid 2011-2015. Ondanks het verstrijken van de looptijd is deze nota nog voldoende bruikbaar te zijn. Grondprijsbepaling wordt jaarlijks gedaan middels de nota grondprijzen. Gemeente Borne wil sturing geven aan de kwaliteit van ruimtelijke ontwikkelingen vanuit een regisserende rol. De gemeente beschikt over een effectief instrumentarium om ontwikkelingen over te laten aan de markt. Toch kunnen er situaties zijn waarin de gemeente zelf de ontwikkeling oppakt. Per situatie wordt bezien welke vorm van grondbeleid en welke in te zetten middelen het beste passen bij de te realiseren doelen van het ruimtelijke beleid. Grondbeleid is een instrument dat wordt ingezet om doelstellingen op andere beleidsvelden te realiseren. Vanuit het programma Financieel gezond wordt in de begroting de doelstellingen aangegeven.

5.7.2 Boekwaarde grondexploitaties

In dit hoofdstuk wordt er gekeken naar de boekwaarde van de grondexploitaties, oftewel het saldo van de gerealiseerde kosten en opbrengsten. In tabel 1 wordt de boekwaarde per 31-12-2022 weergegeven. Een negatieve boekwaarde correspondeert met een positief saldo in het betreffende complex en omgekeerd.

Er worden drie kolommen gepresenteerd. De eerste kolom is de totale boekwaarde van alle complexen waar Borne een aandeel in heeft. In de tweede kolom staat de boekwaarde die daadwerkelijk in onze boeken staat. Het verschil tussen deze twee kolommen zit in het Regionaal Bedrijventerrein Twente (RBT, XL Businesspark Twente). Het RBT is een gemeenschappelijke regeling waar Borne voor 8% in deelneemt. Voor meer informatie zie de paragraaf verbonden partijen. De boekwaarde van deze grondexploitatie bedraagt ruim € 8,8 miljoen, maar staat niet in onze boeken. In het geval van de Veldkamp en Wijkerslocatie Olde Engberink wordt samengewerkt met gemeente Hengelo. In beide gevallen hebben wij de gehele boekwaarde op de balans staan. Ons aandeel in de Veldkamp is echter 35/115 en in Wijkerslocatie Olde Engberink 50%. De derde kolom geeft daarom de boekwaarde weer met het aandeel van gemeente Borne in elke grondexploitatie.

Tabel 1. Boekwaarde risico Borne (* € 1.000)	Boekwaarde per 31-12-2022	Boekwaarde Bornse administratie per 31-12-2022	Boekwaarde Borns aandeel per 31-12-2022
Veldkamp	32.321	32.321	9.837
Totaal bedrijventerreinen	**32.321**	**32.321**	**9.837**
Bornsche maten 2c: De Veste	502	502	502
Bornsche maten 3a: Eschwonen de Maten I	-3.547	-3.547	-3.547
Bornsche maten 3b: Eschwonen de Maten II	9.551	9.551	9.551
Kollergang	-1.317	-1.317	-1.317
Wijkerslocatie Olde Engberink	4.931	4.931	2.466
Uitbreiding Hertme II	-171	-171	-171
Totaal woningbouw	**9.949**	**9.949**	**7.484**
Regionaal bedrijventerrein Twente	8.822	0	706
Totaal exploitaties derden	**8.822**	**0**	**706**
Totaal	**51.092**	**42.270**	**18.027**

5.7.3 Winstnemingen en verliesvoorzieningen

Tabel 2 geeft aan tot wanneer de grondexploitaties lopen en geeft de actuele contante waarde en eindwaarde van de grondexploitaties weer. Het betreft hier de totale waarden van de grondexploitatie. In de kolommen winstneming en verliesvoorziening staat het Bornse aandeel.

Voor de berekening van de eindwaarde wordt gebruik gemaakt van de Dynamische Eindwaarde Methode. Hierbij wordt rekening gehouden met rente en prijsstijgingen gedurende de looptijd van de projecten. Om de grondexploitaties onderling vergelijkbaar te maken wordt de eindwaarde teruggerekend naar 1 januari 2023 (contant maken), dit is weergegeven in de kolom contante waarde. Het terugrekenen van eindwaarde naar contante waarde gebeurt met behulp van de disconteringsvoet. Deze is vanuit het BBV verplicht vastgesteld op 2%. De contante waarde bepaalt de hoogte van de verliesvoorziening. Indien een grondexploitatie winstgevend is wordt er op basis van de percentage of completion (POC) methode tussentijds winst genomen. Hiervoor wordt jaarlijks het actuele (herziene) resultaat op de grondexploitatie gehanteerd. Indien er grond is verkocht en er kosten zijn gerealiseerd, zal dit in een batige grondexploitatie leiden tot winstneming. De winst wordt dan naar rato van de realisatie gerealiseerd. Voor verlies leidende grondexploitaties wordt een voorziening getroffen voor het begrote tekort op contante waarde. Jaarlijks moet hier een bedrag aan worden toegevoegd op basis van het contant maken naar de nieuwe peildatum, zodat uiteindelijk op de einddatum het begrote tekort op eindwaarde is voorzien.

Voor verdere analyse wordt verwezen naar de MPG 2023.

Tabel 2. Verwachte planresultaten (* €1.000)	Looptijd t/m eind	Contante waarde 01-01-'23	Eind-waarde	Winst 1-1-2023	Verliesvoorz. 1-1-2023	Verliesvoorz. einddatum
Veldkamp	2030	-24.155	-25.635	0	7.352	7.802
Totaal bedrijventerreinen		**-24.155**	**-25.635**	**0**	**7.352**	**7.802**
BM 2c: De Veste	2024	1.211	1.286	715	0	0
BM 3a: Eschwonen de	2025	6.544	7.083	5.747	0	0
BM 3b: Eschwonen de	2028	3.017	3.398	506	0	0
Kollergang	2023	1.490	1.520	1.078	0	0
Wijkerslocatie Olde Engberink	2030	1.760	2.063	139	0	0
Uitbreiding Hertme II	2026	515	558	76	0	0
Totaal woningbouw		**14.537**	**15.908**	**8.261**	**0**	**0**
Regionaal bedrijventerrein Twente	2025	10.870	11.536	464	0	0
Totaal exploitaties		**10.870**	**11.536**	**464**	**0**	**0**
Totaal		**1.252**	**1.809**	**8.725**	**7.352**	**7.802**

5.7.4 Algemene reserve grondexploitatie

De Algemene Reserve Grondexploitatie (ARG) is de reserve waarmee winsten uit grondexploitaties worden verrekend en verliezen uit grondexploitaties worden gedekt.

Conform wet- en regelgeving worden verliezen gedekt / voorzien in het jaar waarin het verlies tot uitdrukking komt (onafwendbaar is). Dit is meestal het jaar waarin de exploitatie wordt vastgesteld of het jaar waarin een boekwaarde is ontstaan die nog niet is verantwoord middels een grondexploitatie. Voorzieningen worden getroffen voor het resultaat op contante waarde van de betreffende grondexploitatie. Door de jaarlijkse herziening van de grondexploitatie en op basis daarvan aanpassing van de voorziening, groeit deze mee naar de benodigde eindwaarde. Aangezien aan de ARG jaarlijks rente op de ARG en de voorzieningen wordt toegevoegd, zijn de benodigde toevoegingen geborgd. Naast de verrekening van winsten en verliezen speelt de ARG een belangrijke rol in de dekking van risico. De ARG dient te worden beschouwd als de buffer voor de risico's waarvan de omvang niet redelijkerwijs is in te schatten.

De hoogte van de ARG wordt uitgedrukt als percentage van de boekwaarde voor zover gemeente Borne het risico draagt. Dit betekent dat boekwaarden van de projecten De Veldkamp (35/115) en Wijkerslocatie Olde Engberink (50/50) alleen worden meegewogen voor het Bornse aandeel, al staan deze projecten in hun geheel in de boeken. Anderzijds betekent dit dat de boekwaarde RBT niet in de gemeentelijke rekening is terug te vinden, voor de 8% die Borne daaraan deelneemt, moet worden meegewogen. Tenslotte worden tussentijdse winstnemingen sinds 2017 niet meer ten laste gebracht van de boekwaarde van de complexen. Zodoende moeten deze worden verrekend met de boekwaarde om een realistisch beeld te krijgen.

De vuistregel (IFLO-norm) van 10% is opgesteld door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en is een eenvoudige manier om het benodigde weerstandsvermogen te berekenen. In de kaderbegroting 2013 is vastgesteld dat vanaf 2015 de ARG 10% van de risicodragende boekwaarde moet bevatten. Aan deze norm werd sinds 2015, met uitzondering van 2020, voldaan. Naar verwachting zal dit ook in de toekomst (weer) het geval zijn.

Eind 2023 wordt de nota reserves, voorzieningen en weerstandsvermogen geactualiseerd. Hierbij wordt bekeken of deze normen worden herzien.

Financiële begroting
FAIRTRADE GEMEENTE
Sagenland route

6.1 Overzicht van baten en lasten

Onderstaand overzicht geeft de begroting 2024-2027 weer inclusief de actualisatie van bestaand beleid. Het overzicht is onderverdeeld naar de baten en lasten per programma. Conform BBV zijn ter vergelijking ook de cijfers van de jaarrekening 2022 en de actuele begroting 2023 opgenomen. In hoofdstuk 4 is bij elk programma een nadere specificatie opgenomen van de baten en lasten en de verschillende thema's. De algemene dekkingsmiddelen, onvoorzien, vennootschapsbelasting en de reservemutaties maken in de programmaverantwoording deel uit van programma Financieel gezond. Overhead maakt voor het grootste gedeelte onderdeel uit van het programma Bestuur en samenleving.

Meerjarenbegroting (* €1.000)	Programma	Jaarrek. 2022	Act. begroting 2023	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
Baten	Wonen en leven	3.668	2.516	2.785	2.690	2.662	2.662
	Duurzame toekomst	3.656	2.893	3.346	3.328	3.339	3.337
	Inclusieve samenleving	7.283	7.475	8.447	7.853	7.855	7.731
	Bestuur en samenleving	741	364	443	443	443	443
	Financieel gezond	11.885	11.158	4.055	3.453	4.578	4.390
Totaal Baten		**27.233**	**24.406**	**19.075**	**17.767**	**18.876**	**18.563**
Lasten	Wonen en leven	7.895	13.328	8.355	7.848	7.849	7.850
	Duurzame toekomst	4.597	4.244	4.583	4.533	4.488	4.423
	Inclusieve samenleving	38.095	35.519	38.662	37.286	36.613	37.536
	Bestuur en samenleving	4.576	4.696	3.484	4.627	4.330	4.323
	Financieel gezond	10.400	19.366	9.876	9.748	12.501	13.365
Totaal Lasten		**65.564**	**77.154**	**64.961**	**64.043**	**65.781**	**67.497**
Saldo baten en lasten programma's		**-38.331**	**-52.748**	**-45.887**	**-46.276**	**-46.905**	**-48.934**
Algemene	Algemene uitkering	42.605	41.890	45.214	47.401	44.471	46.135
dekkingsmiddelen	Lokale heffingen	6.917	7.135	8.193	8.322	8.392	8.462
	Dividend	1.292	1.087	1.122	1.122	801	711
	Saldo financieringsfunctie	-112	90	-344	-320	-618	-290
	Overig	-63	0	0	0	0	0
Totaal Algemene dekkingsmiddelen		**50.639**	**50.202**	**54.185**	**56.525**	**53.046**	**55.018**
	Onvoorzien	15	15	15	15	15	15
	Vennootschapsbelasting	770	0	0	0	0	0
	Overhead	8.526	10.044	10.736	9.168	9.315	9.189
Saldo baten en lasten		**2.997 V**	**-12.605 N**	**-2.452 N**	**1.066 V**	**-3.188 N**	**-3.119 N**
Reserve mutaties	Toevoeging aan reserves	4.305	459	3.250	524	417	517
	Beschikking over reserves	5.529	13.064	6.874	1.392	651	619
Totaal Reserve mutaties		**-1.224**	**-12.605**	**-3.624**	**-868**	**-234**	**-103**
Resultaat		**4.221 V**	**0 -**	**1.172 V**	**1.934 V**	**-2.953 N**	**-3.017 N**

6.2 Uiteenzetting van de financiële begroting

Meerjarenbalans

Prognose meerjarenbalans (* € 1.000)	Jaarrek. 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
ACTIVA						
Vaste activa						
Immateriële vaste activa	-	-	-	-	-	-
Materiële vaste activa	65.329	105.540	76.343	94.635	116.719	112.294
Financiële vaste activa	4.119	4.000	5.500	5.000	5.000	5.000
Totaal vaste activa	**69.447**	**109.540**	**81.843**	**99.635**	**121.719**	**117.294**
Vlottende activa						
Voorraden	42.097	34.653	26.065	9.129	1.195	1.008
Uitzettingen < 1 jr.	2.659	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
Liquide middelen	13	30	20	20	20	20
Overlopende activa	12.612	6.500	6.500	6.500	6.500	6.500
Totaal vlottende activa	**57.381**	**44.183**	**35.585**	**18.649**	**10.715**	**10.528**
Totaal activa	**126.828**	**153.723**	**117.428**	**118.284**	**132.434**	**127.822**
PASSIVA						
Vaste passiva						
Eigen vermogen	39.717	31.745	25.057	26.123	22.935	19.816
Voorzieningen	6.019	6.539	4.361	4.257	4.311	4.336
Langlopende schulden	58.489	92.439	66.510	66.404	83.688	82.170
Totaal vaste passiva	**104.225**	**130.723**	**95.928**	**96.784**	**110.934**	**106.322**
Vlottende passiva						
Netto vlottende schulden < 1 jr.	12.284	15.000	12.500	12.500	12.500	12.500
Overlopende passiva	10.320	8.000	9.000	9.000	9.000	9.000
Totaal vlottende passiva	**22.603**	**23.000**	**21.500**	**21.500**	**21.500**	**21.500**
Totaal passiva	**126.828**	**153.723**	**117.428**	**118.284**	**132.434**	**127.822**

Emu Saldo

In onderstaande tabel is het EMU-saldo van onze gemeente over de jaren 2022 t/m 2027 weergegeven. Dit overzicht dient ter monitoring en als informatiebron voor het EMU-saldo van de totale overheid in het kader van Europese afspraken.

EMU SALDO (* € 1.000)			Jaarrekening 2022	Begroting 2023	BEGROTING 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
1	+	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekkingen uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	2.997	-629	-2.452	1.066	-3.188	-3.119
2	+	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	5.093	3.799	5.088	3.225	3.792	4.425
3	+	Bruto dotatie aan voorzieningen ten laste van de exploitatie	809	340	-	-	56	25
4	-	Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-	-	-	-	-	-
5	+	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	-	-	-	-	-	-
6	+	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa. Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet in de exploitatie verantwoord	-	-	-	-	-	-
7	-	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet in de exploitatie staan)	-	-	-	-	-	-
8	+	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet in de exploitatie verantwoord	-	-	-	-	-	-
9	-	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	-	-	-	-	-	-
10	-	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten	-	-	-	-	-	-
11a		Worden er deelnemingen en/of aandelen verkocht (ja/nee)	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
11b	-	Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen in jaar	-	-	-	-	-	-
Totaal			**8.899**	**3.510**	**2.636**	**4.291**	**660**	**1.331**

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) mogen voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten en gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume geen voorzieningen meer worden gevormd. Voor de pensioenverplichtingen aan (oud) wethouders is wel een voorziening (voorziening Appa) gevormd, omdat het jaarlijkse volume kan fluctueren. Daarnaast is er een voorziening gevormd voor het overtollige verlofsaldo en voor het verlofsparen van het personeel.

Investerings- en financieringsoverzicht

Hieronder geeft het investeringsoverzicht het verloop van de afschrijvingslast en het verloop van de boekwaarde weer voor de komende jaren. De afschrijvingslast in 2024 is eenmalig hoog door de eenmalige afboeking van investeringen < € 50.000. Verder neemt deze vanaf 2025 weer toe als gevolg van de (grote) projecten die dan gereed zijn en waarvan de afschrijvingen zijn gestart. De boekwaarden zullen hierdoor de komende jaren dan ook flink toenemen.

Afschrijvings- en boekwaardeoverzicht materiële vaste activa (* €1.000)	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
Investering met een economisch nut	3.856	2.235	2.648	3.226
Investering met een economisch nut, dekking door heffing	415	383	411	439
Investeringen met een maatschappelijk nut vóór 2017	96	78	78	78
Investeringen met een maatschappelijk nut vanaf 2017	721	529	654	682
Totale afschrijvingslast	**5.088**	**3.225**	**3.792**	**4.425**
Investering met een economisch nut	53.064	66.111	87.665	84.439
Investering met een economisch nut, dekking door heffing	7.316	7.769	8.194	7.755
Investeringen met een maatschappelijk nut vóór 2017	1.703	1.624	1.546	1.468
Investeringen met een maatschappelijk nut vanaf 2017	14.260	19.131	19.314	18.632
Totale boekwaarde	**76.343**	**94.635**	**116.719**	**112.294**

In onderstaand overzicht worden de toekomstige investeringen weergegeven. De dekking van structurele lasten voortvloeiend uit deze investeringen is al verwerkt in de begroting. Hierbij heeft van elk krediet separaat besluitvorming voorgelegen.

Investeringsoverzicht (* €1.000)	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
Investering met een economisch nut				
Kindcentrum Borne-West : bouw		7.656		
Kindcentrum Borne-West : installaties		1.848		
Sportcentrum Borne-West : bouw			18.744	
Sportcentrum Borne-West : installaties			4.330	
Sportcentrum Borne-West : inventaris			1.128	
Zwembad	881			
Verduurzaming Wensinkhof	214			
Audiovisuele middelen raad	250			
Kindcentrum Borne-West		9.504		
Huis van Borne		5.200		
Huis van Borne: inrichting		348		
De Oversteek hardware		230		
Investering met een economisch nut (heffing)				
GRP (Watertakenplan)	986	836	836	
Rioolvervanging Spanjaardswijk	736			
Rioolvervanging Prins Bernhardlaan	1.000			
Investeringen met een maatschappelijk nut vanaf 2017				
Wegen	100			
Bomen	220			
Herinrichting Spanjaardswijk	2.600			
Aanleg groen Spanjaardswijk	250			
Rotonde Azelosestr./Tw.blokweg+fietspad	231			
Herinrichting Prins Bernhardlaan	1.487			
Kindcentrum Borne-West : terreinvoorzieningen		435		
Sportcentrum Borne-West : terreinvoorzieningen			838	
Oonksweg : onderdoorgang		2.400		
Oonksweg : reconstructie		1.700		
Bornerbroeksestraat : fietsonderdoorgang		864		
Totale investering	**8.955**	**31.021**	**25.876**	**0**

Reserves en voorzieningen

Onderstaand het verloop van de reserves en voorzieningen. De voorzieningen voor de grondexploitaties en debiteuren worden hier niet getoond. Deze worden direct in mindering gebracht op de boekwaarde.

Reserves

RESERVES (* € 1.000)	Jaarrek. 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
Rekeningsaldo						
Rekeningsaldo voor bestemming	4.221	7	1.172	1.934	-2.953	-3.017
Totaal Rekeningsaldo	**4.221**	**7**	**1.172**	**1.934**	**-2.953**	**-3.017**
Algemene reserves						
Algemene reserve	7.705	6.718	8.253	8.253	8.253	8.253
Reserve Beleidsontwikkeling	15.899	16.584	2.324	2.895	4.829	1.876
Alg. reserve grondexploitatie	2.704	2.704	1.789	1.789	1.789	1.789
Totaal Algemene reserves	**26.307**	**26.006**	**12.366**	**12.937**	**14.871**	**11.918**
Bestemmingsreserves						
Gezondheidscentrum	647	595	475	413	413	413
Verplichtingen exploitatie	101	21	121	71	21	21
Verplichtingen kapitaallasten	4.244	4.021	6.056	5.654	5.254	4.897
Budgetoverheveling	1.470	-	-	-	-	-
Onderhoud vastgoed	1.134	112	1.112	1.183	1.122	1.001
Programma Organisatie	667	342	342	342	342	342
Kapitaalgoederen	-	100	300	476	752	1.128
Verbindingsweg	-	-	-	-	-	-
Decentralisaties Sociaal Domein	268	268	-	-	-	-
Bomenplan	185	200	185	185	185	185
Totaalvisie	73	73	73	73	73	73
Noodfonds	400	-	400	400	400	400
Huisvesting en bijbehorende voorzieningen	-	-	2.355	2.355	2.355	2.355
Onderwijs Oekraïense oorlogsvluchtelingen	-	-	100	100	100	100
Totaal Bestemmingsreserves	**9.189**	**5.732**	**11.519**	**11.252**	**11.017**	**10.915**
Totaal reserves	**39.717**	**31.745**	**25.057**	**26.123**	**22.935**	**19.816**

Reserve beleidsontwikkeling

Het verloop in de reserve beleidsontwikkeling is fors. In de begroting 2024-2027 worden alle incidentele middelen direct verrekend met de reserve, dit is conform de Nota Kaderstelling 2024-2027. Dit betekent dat er een aantal verplichtingen op de reserve beleidsontwikkeling drukken. Daarom worden deze budgetten in 2024 overgeheveld naar de exploitatie dan wel naar één van de bestemmingsreserves. Op deze manier blijft er in de reserve beleidsontwikkeling enkel de middelen zitten waar geen verplichting op rust. Ten opzichte van de Nota Kaderstelling zijn er in 2023 nog een aantal besluiten genomen die drukken op de reserve beleidsontwikkeling. Het gaat hierbij om onder anderen de besluitvorming over 't Wooldrik en de startnotitie Flexwonen. De stand per 1 januari 2024 en de daarop volgende ontwikkelingen is als volgt:

Vrije ruimte reserve beleidsontwikkeling	Budget (* €1.000)
Stand resultaatbestemming 2022	16.584
Incidenteel begrotingssaldo 2023	-7.157
Overige raadsbesluiten 2023	-1.538
Stand per 1 januari 2024	**7.889**
Activa < € 50.000 afboeking volgens financiële verordening	-1.454
Inclusieagenda	-10
Projectportfolio I&A	-123
Informatiebeveiliging, privacy en security	-17
De Oversteek	-250
HR werving en selectie	-75
Cultuurregio Twente	-3
Integraal huisvestingsplan	-60
Planvorming N743	-100
Programma Sociaal Domein	-75
Audiovisuele middelen	-275
Herinrichting Prins Bernhardlaan	-1.899
Leemweg 2	-331
Jeugdhulpteams	-242
Incidenteel begrotingssaldo jaarschijf 2024	-652
Verplichtingen vanuit kaderstelling in 2024	**-5.565**
Reserve beleidsontwikkeling	**2.324**

Naast bovenstaande incidentele ontwikkelingen op de reserve beleidsontwikkeling rusten er ook in 2025 twee verplichtingen op de reserve beleidsontwikkeling. Als er daarnaast rekening gehouden wordt met het positieve saldo van de halfjaarrapportage 2023 levert dit de volgende vrij besteedbare ruimte op:

Overige mutaties op reserve beleidsontwikkeling	Budget (* €1.000)
Jeugdhulpteams 2025	-150
Incidenteel begrotingssaldo jaarschijf 2025	-451
Verplichtingen in 2025	**-601**
Halfjaarrapportage 2023	1.409
Saldo halfjaarrapportage 2023	**1.409**
Vrij besteedbare ruimte	**3.132**

In deze vrij besteedbare ruimte wordt geen rekening gehouden met de verrekening van het meerjarige structurele saldo van de begroting (positief saldo in 2024 en 2025, negatief in 2026 en verder).

Voorzieningen

VOORZIENINGEN (* € 1.000)	Jaarrek. 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
Verplichtingen en risico's						
Wet APPA	2.030	2.237	2.030	2.030	2.030	2.030
Wachtgeld wethouders	169	230	169	169	169	169
Onderhoud kapitaalgoederen	1.713	1.900	1.713	1.713	1.713	1.713
Verlofsaldo	275	275	275	275	275	275
IKB verlofsparen	63	-	63	63	63	63
Totaal Verplichtingen/risico's	**4.249**	**4.642**	**4.250**	**4.250**	**4.250**	**4.250**
Middelen van derden						
Riolering	866	889	53	-	56	81
Reiniging	904	1.008	58	7	5	5
Totaal Middelen van derden	**1.770**	**1.897**	**111**	**7**	**61**	**86**
Totaal voorzieningen	**6.019**	**6.539**	**4.361**	**4.257**	**4.311**	**4.336**

Structurele reservemutaties

Mutaties 2024	Toevoegingen				Onttrekkingen			
Reserve	**Rente**	**I/S**	**Overig**	**I/S**	**Afschrijving**	**I/S**	**Overig**	**I/S**
Rekeningsaldo			1.172.338	I				
Algemene reserve			500.000	I	700.000	I		
Reserve beleidsontwikkeling							5.565.328	I
Reserve gezondheidscentrum	21.470	S					83.470	I
Reserve verplichtingen exploitatie			150.000	I			50.000	I
Reserve verplichtingen kapitaallasten			2.173.820	I	266.848	S		
Reserve onderhoud vastgoed			205.000	S			208.500	S
Reserve kapitaalgoederen			200.000	S				

Mutaties 2025	Toevoegingen				Onttrekkingen			
Reserve	**Rente**	**I/S**	**Overig**	**I/S**	**Afschrijving**	**I/S**	**Overig**	**I/S**
Rekeningsaldo			1.933.918	I				
Algemene reserve								
Reserve beleidsontwikkeling							601.000	I
Reserve gezondheidscentrum	18.990	S					80.990	I
Reserve verplichtingen exploitatie							50.000	I
Reserve verplichtingen kapitaallasten					401.633	S		
Reserve onderhoud vastgoed			205.000	S			134.000	S
Reserve kapitaalgoederen			300.000	S	124.000	S		

Mutaties 2026	Toevoegingen				Onttrekkingen			
Reserve	**Rente**	**I/S**	**Overig**	**I/S**	**Afschrijving**	**I/S**	**Overig**	**I/S**
Rekeningsaldo							2.953.400	I
Algemene reserve								
Reserve beleidsontwikkeling								
Reserve gezondheidscentrum	16.510	S					16.510	S
Reserve verplichtingen exploitatie							50.000	I
Reserve verplichtingen kapitaallasten					399.739	S		
Reserve onderhoud vastgoed							60.500	S
Reserve kapitaalgoederen			400.000	S	124.000	S		

Mutaties 2027	Toevoegingen				Onttrekkingen			
Reserve	**Rente**	**I/S**	**Overig**	**I/S**	**Afschrijving**	**I/S**	**Overig**	**I/S**
Rekeningsaldo							3.016.599	I
Algemene reserve								
Reserve beleidsontwikkeling								
Reserve gezondheidscentrum	16.510	S					16.510	S
Reserve verplichtingen exploitatie								
Reserve verplichtingen kapitaallasten					356.848	S		
Reserve onderhoud vastgoed							122.000	S
Reserve kapitaalgoederen			500.000	S	124.000	S		

Incidentele baten en lasten

OVERZICHT INCIDENTELE BATEN EN LASTEN *(* € 1.000)*	Begroting 2024	MJR 2025	MJR 2026	MJR 2027
Incidentele lasten				
Programma 1: Wonen en leven				
Planvorming N743	100			
Leemweg 2	331			
woningbouwimpuls	120	120		
Programma 2: Duurzame toekomst				
Programma 3: Inclusieve samenleving				
Inclusieagenda	10			
Cultuurregio	3			
Integraal huisvestingsplan	60			
Programma sociaal domein	25	25	25	
Jeugdhulpteams	242	150		
Implementatieplan jeugdhulp	21			
FTE's maatwerkbudget	200			
Muziekonderwijs	30	30		
Versterking zorg en veiligheid	65	65		
Cultuurmakelaar	10			
Programma 4: Bestuur en samenleving				
Projectportfolio I&A	123			
Informatiebeveiliging, privacy en security	17			
Werving en selectie	25	25	25	
Versterking programma's, projecten en organisatie	266	266		
Programma 5: Financieel gezond				
Afboeken activa	1.454			
Totaal incidentele lasten	**3.102**	**681**	**50**	**-**
Incidentele baten				
Programma 5: Financieel gezond				
Onttrekking reserve beleidsontwikkeling	3.102	681	50	
Totaal incidentele baten	**3.102**	**681**	**50**	**-**
Saldo van incidentele baten en lasten	**-**	**-**	**-**	**-**

Bijlagen

Bijlage 1 Begrotingsuitgangspunten

- Uitgangspunt voor het opstellen van een begroting is het door de raad vastgestelde beleid in de gewijzigde Nota Kaderstelling 2024-2027 met daarbij de meicirculaire 2023;
- Peildatum voor de meerjarenbegroting 2024-2027 is 18 juli 2023 (na vaststelling Nota Kaderstelling 2024-2027).
- Budgetaanpassing vinden alleen plaats als er sprake is van autonome ontwikkelingen (buiten de invloedssfeer van de gemeente) en door de raad genomen besluiten.
- Structurele dekking vindt plaats uit de structurele ruimte bij de begroting of uit de stelpost Beleidsontwikkeling.
- De Reserve Beleidsontwikkeling is de dekkingsreserve voor incidentele dekking van nieuw beleid, voor zover de weerstandsratio boven de 1,0 - 1,4 blijft.
- De Algemene reserve en de Algemene reserve grondexploitatie zijn weerstandsreserves en worden niet gebruikt als dekkingsreserves.
- OZB-verhogingen worden alleen voorgesteld als er sprake is van uitbreiding van het voorzieningenniveau dat ten goede komt aan een belangrijk deel van de Bornse gemeenschap.
- De begroting voldoet aan de door de toezichthouder vastgestelde kaders en leidt tot een begroting met repressief toezicht.
- Begrotingsramingen worden gesplitst in incidentele ramingen en structurele ramingen.
- De loon- en prijsontwikkelingen 2024-2027 wordt op concernniveau geraamd op een stelpost (bron: indicator “loonvoet sector overheid” en “index over de materiële overheidsconsumptie (IMOC)”).
- De areaalontwikkelingen en vervangingsinvesteringen worden op concernniveau geraamd op een stelpost.
- Bij herfinanciering van langlopende leningen stemmen we de rentetypische looptijd en het renteniveau van de betreffende lening/uitzetting zo veel mogelijk af op de actuele rentestand en de rentevisie (bron treasurystatuut).
- Bedragen worden afgerond op eenheden van € 500.
- Conform de BBV-voorschriften zal de meerjarenbegroting uiteindelijk structureel sluitend moeten zijn.
- Aantallen woonruimten en inwoners: Voor woonruimte- en inwoneraantallen gelden de aannames in onderstaande tabel (peildatum 1-1-2023).

Jaar	Aantal woonruimten	Aantal inwoners	Gemiddelde woningbezetting
1-1-2023	10.377	24.524	2,33
1-1-2024	10.477	24.756	2,32
1-1-2025	10.577	24.987	2,31
1-1-2026	10.677	25.217	2,30
1-1-2027	10.777	25.446	2,29

Bijlage 2 Verplichte beleidsindicatoren

Nr.	Naam Indicator	Eenheid	Waarde	Periode
1.	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	5,9	2022
2.	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	5,1	2022
3.	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	352,0	2022
4.	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	35%	2022
5.	Overhead	% van totale lasten	11%	2022
6.	Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	35,0	2022
7.	Vervallen			
	Alle diefstallen	Totaal geregistreerde diefstallen	320,0	2022
8.	Winkeldiefstallen	Totaal geregistreerde winkeldiefstallen	15,0	2022
10.	Diefstallen uit woning	Totaal geregistreerde diefstallen uit woningen	20,0	2022
	Alle misdrijven	Totaal geregistreerde misdrijven	795,0	2022
9.	Gewelds- en seksuele misdrijven	Totaal geregistreerde gewelds- en seksuele	65,0	2022
11.	Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Totaal geregistreerde vernielingen en beschadigingen	75,0	2020
12.	Vervallen			
13.	Vervallen			
14.	Functiemenging (verhouding banen-woningen)	%		2021
15.	Vervallen			
16.	Vestigingen (van bedrijven)	Totaal geregistreerde vestigingen	2010,0	2022,0
17.	Absoluut verzuim	Aantal Hengelo + Borne	0,0	2020-2021
18.	Relatief verzuim	Aantal Hengelo + Borne	241,0	2020-2021
19.	Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs		2019
	Wekelijkse sporters	%	51,9	2020

Nr.	Naam Indicator	Eenheid	Waarde	Periode
20.	Niet-sporters	%		
21.	Banen	Aantal banen (fulltimers, partimers en uitzendkrachten) in de leeftijd 15 – 64 jaar	7280,0	2022
22.	Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	0,3	2022
23.	Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	2,8	2021
24.	Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	72,9	2022
25.	Vervallen			
26.	Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	2,8	2018
27.	Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	251,0	2e helft 2021
28.	Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 75 jaar	7,1	december 2022
29.	Jongeren met jeugdzorg	% van alle jongeren tot 23 jaar	7,4	2022
30.	Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	0,9	2022
31.	Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	0,0	2021
32.	Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 1.000 inwoners	78,0	2022
33.	Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	100,9	2021
34.	Hernieuwbare elektriciteit	%	14,6	2021
	Hernieuwbare warmte	%	5,7	2021
35.	Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	313,0	2022
36.	Nieuw gebouwde woningen	Aantal nieuw gebouwde woningen	180,0	2021
37.	Demografische druk (grijs)	%	40,7	2022
38.	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden (eigenaar/bewoner)	In Euro’s	769,0	2023
39.	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden (eigenaar/bewoner)	In Euro’s	769,0	2023

Bijlage 3 Baten en lasten per taakveld

Taakveld (bedragen * € 1.000)	Begroting 2024 baten	Begroting 2024 lasten	Begroting 2024 saldo	
0.1 Bestuur	0	1.415	-1.415	
0.2 Burgerzaken	359	1.013	-654	
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	1.060	1.334	-274	
0.4 Overhead	64	10.800	-10.736	
0.5 Treasury	1.273	509	764	
0.61 OZB Woningen	5.496	254	5.242	
0.62 OZB niet-woningen	2.793	30	2.764	
0.64 Belastingen overig	224	37	188	
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	45.231	17	45.214	
0.8 Overige baten en lasten	932	5.076	-4.144	
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	
0.10 Mutaties reserves	6.874	3.250	3.624	
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0	0	
0. Bestuur en Ondersteuning	**64.306**	**23.733**	**40.573**	**V**
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	1.554	-1.554	
1.2 Openbare orde en veiligheid	0	491	-491	
1. Veiligheid	**0**	**2.044**	**-2.044**	**N**
2.1 Verkeer en vervoer	16	2.688	-2.672	
2.2 Parkeren	10	245	-235	
2. Verkeer, Vervoer en Waterstaat	**26**	**2.933**	**-2.907**	**N**
3.1 Economische ontwikkeling	0	30	-30	
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	673	697	-24	
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	46	271	-224	
3.4 Economische promotie	10	23	-12	
3. Economie	**730**	**1.019**	**-290**	**N**
4.1 Openbaar onderwijs	13	289	-276	
4.2 Onderwijshuisvesting	207	1.927	-1.720	
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	126	930	-804	
4. Onderwijs	**346**	**3.146**	**-2.801**	**N**
5.1 Sportbeleid en activering	308	649	-342	
5.2 Sportaccommodaties	1.351	3.317	-1.966	
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	579	-579	
5.4 Musea	0	52	-52	
5.5 Cultureel erfgoed	1	166	-165	
5.6 Media	23	476	-453	
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1	2.597	-2.596	
5. Sport, Cultuur en Recreatie	**1.683**	**7.836**	**-6.153**	**N**
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	287	1.952	-1.665	
6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	0	454	-454	
6.3 Inkomensregelingen	5.581	8.135	-2.555	
6.4 WSW en beschut werk	0	2.498	-2.498	
6.5 Arbeidsparticipatie	0	279	-279	
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	11	1.180	-1.170	

6.71a Huishoudelijke hulp (WMO)	211	3.542	-3.331	
6.71b Begeleiding (WMO)	56	2.147	-2.091	
6.71c Dagbesteding (WMO)	0	480	-480	
6.71d Overige maatwerkarrangementen (WMO)	0	0	0	
6.72a Jeugdhulp begeleiding	22	2.174	-2.152	
6.72b Jeugdhulp behandeling	0	1.442	-1.442	
6.72c Jeugdhulp dagbesteding	0	491	-491	
6.72d Jeugdhulp zonder verblijf overig	0	227	-227	
6.73a Pleegzorg	67	165	-98	
6.73b Gezinsgericht	0	337	-337	
6.73c Jeugdhulp met verblijf overig	0	766	-766	
6.74a Jeugdbehandeling GGZ zonder verblijf	0	1.453	-1.453	
6.74b Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	0	155	-155	
6.74c Gesloten plaatsing	0	578	-578	
6.81a Beschermd wonen (WMO)	0	188	-188	
6.81b Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	0	0	0	
6.82a Jeugdbescherming	0	317	-317	
6.82b Jeugdreclassering	0	73	-73	
6. Sociaal Domein	**6.232**	**29.029**	**-22.797**	**N**
7.1 Volksgezondheid	219	1.441	-1.222	
7.2 Riolering	2.280	1.611	669	
7.3 Afval	2.870	2.233	636	
7.4 Milieubeheer	430	1.630	-1.200	
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	127	287	-160	
7. Volksgezondheid en Milieu	**5.925**	**7.201**	**-1.276**	**N**
8.1 Ruimte en leefomgeving	28	363	-335	
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	1.304	1.304	0	
8.3 Wonen en bouwen	450	1.248	-798	
8. Volkshuisvesting, Leefomgeving en Stedelijke Vernieuwing	**1.782**	**2.915**	**-1.133**	**N**
Totaal	**81.030**	**79.857**	**1.172**	**V**